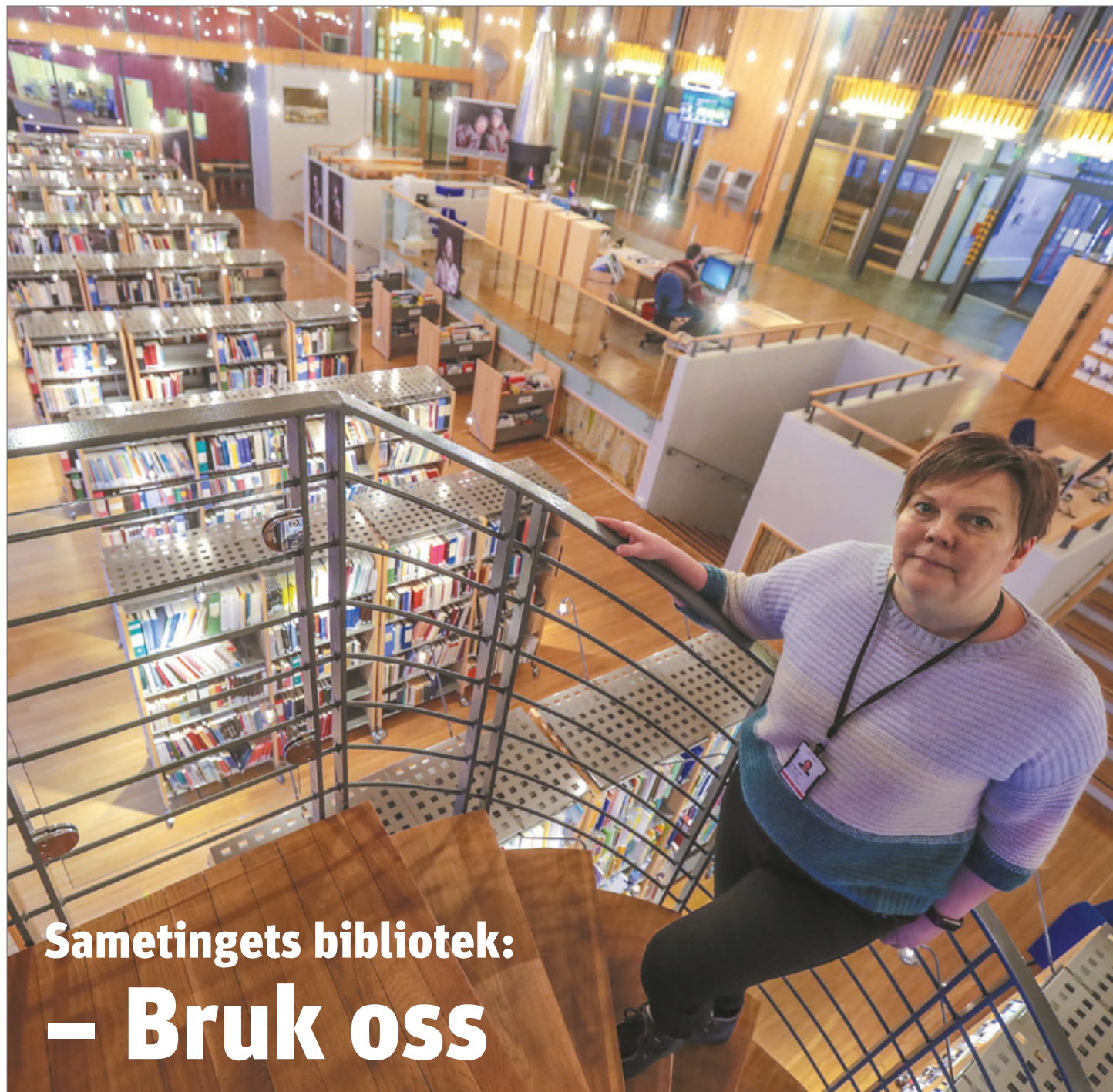

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 2/2018

Sametingets bibliotek:
– **Bruk oss**

NYTT PÅ STOVNER

LÆR KIDSA KODING

FRA HIOA TIL OSLOMET

SKOLEBIBLIOTEKET SOM BLIR MED ELEVEN HJEM

WELIB ER ET SOSIALT, TILGJENGELIG SKOLEBIBLIOTEK MED FOKUS PÅ LÆRING.

Jobbe
sammen med
elevene og
oppmuntre
til lesing.

Jobbe
med selv-
publisering.

Jobbe med
informasjonssøk
og koble innholdet
i biblioteket til
eksterne ressurser,
for eksempelvis
kildekritisk
arbeid.

Se statistikk
over ressurs-
bruk.

INTEGRERING AV SKJØNNLITTERATUR I UNDERVISNINGEN.

WeLib gjør digitale og fysiske lærerressurser fra ulike kilder søkbare i en felles søketjeneste. Søkingen filtreres ut fra et pedagogisk utgangspunkt i årstrinn, skolefag, nøkkelord, emneområde, ressurstype og liknende klassifiseringer som grunnlag. Tjenesten klassifiserer lærerressursene ut fra et pedagogisk perspektiv og språk.

-
- ▲ Kim Tallerås tok master i bibliotek- og informasjonsvitenskap. Nå jobber han som universitetslektor og forsker på semantisk web.

**På jakt etter
en yrkes-
relevant
master?**

Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap

Kvalifiser deg for arbeid i private og offentlige arkiv, bibliotek og andre kunnskaps- og kulturformidlende virksomheter.

www.hioa.no/bibmaster

Master i bibliotek – styring og ledelse

Kombiner jobb og studier og kvalifiser deg for lederstillinger innen arkiv- og bibliotekområdet

www.hioa.no/bibliotekledelse

*Høgskolen i Oslo og Akershus ble OsloMet – storbyuniversitetet 12. januar 2018.

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

**Søk
master-
studier ved
OsloMet*
innen
15. april**

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 2-2018 – Årgang 85

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff		Ferdigtrykt
Nr. 1	11.01.	08.02.
Nr. 2	15.02.	15.03.
Nr. 3	09.05.	07.06.
Nr. 4	09.08.	06.09.
Nr. 5	04.10.	01.11.
Nr. 6	01.11.	29.11.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsidebilde: Bergen Offentlige Bibliotek
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr.11 900,-
Baksiden	kr.13 900,-
Dobbelside	kr.16 900,-
Helside	kr.10 900,-
1/2 side	kr.6 900,-
1/4 side	kr.5 500,-

INNHold

HOVEDSAKEN

Samiske bøker søker lesere. På samenes nasjonaldag kontakter mange Sametingets bibliotek i Karasjok. Hvorfor bruker ikke flere Norges største samling av samisk litteratur? 8

BOK

Leseopplevelse: Louise Erdrich	29
Suzanne oppdager Norge – portrett av Suzanne Brøgger	48
Bøysomt – møte med omsetjar Stian Omland	54
Papir slår fortsatt skjerm	69

BIBLIOTEK

Stovner bibliotek flyttet til kjøpesenteret og besøket skjøt i været	15
40 år i manesjen, samtale med Øivind Frisvold	19
Lær Kidsa Koding	41
Skaperglede på biblioteket	57
Ledelse, makt og tillit	60
Systematiske oversikter – nye utfordringer og nye muligheter for fagbibliotek	64
Bibliotekangst – «library anxiety»	66
Nasjonalbiblioteket – Norge rundt med arenamidler	71

MENINGER

Leder: Den viktige historiske ballasten	5
Facebook, ikke noko for biblioteka	6
Betydningen av historiebevissthet for å møte framtida	22
Bibliotek som fremmer læring, samarbeid og forskning	24
Arkiver, ikke biblioteker – hvorfor?	27
Fra HiOA til OsloMet – betydning for utdanning og praksis?	45

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

- et bilag til Bok og Bibliotek	31
---	----

LEDER

Den viktige historiske ballasten

Er Biblo Tøyen nyskapende? Er det noe radikalt nytt i å låne ut verktøy eller sportsutstyr? Innebærer biblioteket som møteplass og debattarena en innovasjon anno 2013, da vi fikk «litteraturhusparagrafen» i bibliotekloven?

Glem det, slår Ragnar Audunson fast i sin Professor'n-spalte i denne utgaven, og gir en rekke eksempler fra boka «Part of Our Lives – a People's History of the American Public Library» på hvilket historisk arvegods som ligger i biblioteksektoren.

Dette er interessante perspektiver for oss som stadig jakter på «det nye biblioteket» og ofte gir god spalteplass til nyskapninger – eller skulle vi nå si «nyskapninger»? – som Biblo, verktøybibliotek, makerspace eller arenatiltak. Det er en menneskelig egenskap å la seg begeistre og imponere, det er lett å tenke «aha, der har vi lyset». Men når vi trekker inn historien og de lange linjene, ser vi ofte at det vi tror er radikale brudd, like ofte kan være uttrykk for nyanser og små avvik, som står i gjeld til en lang historisk utvikling.

Det er likevel viktig å slå opp saker om Biblo, verktøybibliotek, lær kidsa koding, makerspace eller debattbiblioteket. Vi gjør det ikke for å vise at her ligger sannheten om framtidens bibliotek, heller ikke for å slå alarm over en utvikling som kan spenne bein under bibliotektradisjonen. Det handler om å gi inspirerende glimt fra det rike mangfoldet norsk bibliotekvesen er i dag.

På mange bibliotek er det fortsatt bøker og lesing som er satsingsområdet, mens man i andre bibliotek gjør forsøk med

alternative aktiviteter til tradisjonell bokkunnskap. Alt dette er bra, det viktigste er at biblioteket svarer på behovene til brukerne. Disse behovene kan variere sterkt og er avhengig av blant annet demografi, kultur og geografi.

I stedet for å rynke på nesa over forsøk på utradisjonelle bibliotekaktiviteter – eller som man gjør i for eksempel Morgenbladet, ser på det som tegn på bibliotekets undergang – velger jeg å se på Biblo, verktøybibliotek, debattbibliotek og liknende som noen av de mange skrittene vi til sammen kan kalle bibliotekutviklingen.

Audunson sier til slutt i sin kommentar: «Wiegands bok er en av de mest fascinerende bøkene jeg har lest på lang tid. Den viser hvor viktig det er å gå inn i profesjonshistorien og hvilket rikt repertoar bibliotekfeltet har å øse av.»

Jeg synes også Knut Hognas kommentar på nettstedet Biblioteket tar saka, 2. februar 2017, til Anders Ericsons intervju med Michael Gorman, setter ting på plass på en enkel måte: «Bibliotek er en svært så langsiktig affære og det syns jeg ofte blir glemt i støyen rundt makerspace, kaffe, vafler, utlån av verktøy, sportsutstyr og merkelig kassasjønspolitikk.»

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodø
Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo
Kristin Elisabeth Røijen, Læringssenteret, Høgsk. i Oslo og Akershus
Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Facebook, ikkje noko for biblioteka

Facebook har om lag ein milliard brukarar. Og biblioteka har kasta seg på for å vere til stades der alle dei andre er. Det er kanskje forståeleg at bibliotekfolk i ein travel kvardag nyttar Facebook for å nå ut til brukarane og å informere om kva som skjer på biblioteket og forsømer å oppdatere heimesidene sine. Men det er misforstått og tankelaust og kan lett gjerast noko med.

AV FINN SINDRE ELIASSEN
SKRIBENT

Denne uheldige praksisen har i liten grad vore emne for diskusjon og kritikk. Det var difor med glede eg las redaktør Odd Letnes sin artikkel *Glem Facebook, sats på egne hjemmesider*, frå desember i fjor.

Her tek Letnes eit klart og prinsipielt oppgjær med bruken av Facebook i biblioteka; han peiker på den skarpe motsetnaden mellom samfunnskontrakten til biblioteka og det hemningslause jaget etter pengar som styrer Facebook. Han etterlyser eit oppgjær i biblioteka mot pengemaskinen Facebook.

Før eg går vidare vil eg minne om samfunnskontrakten til biblioteka slik den er formulert i Bibliotekloven, §1:

«Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.» Fremje opplysning og kultur, vere ein uavhengig møteplass.

Eg skal i denne artikkelen følgje opp det redaktøren skriv og legge til nokre nye moment i kritikken. Så vil eg problematisere praksisen at biblioteka nyttar Facebook som kontakflate mot publikum. Eg vil tipse om nokre grep som biblioteka kan – og etter mitt syn bør – gjere om dei framleis ei tid vil nytte Facebook. Vidare, korleis er det med overvaking og sensur på Facebook? Til slutt vil eg peike på at Facebook i lag med andre store IT-selskap er med på å snyte nasjonalstatane for enorme summar og tvinge fram drastiske kutt i offentlege budsjett.

Kvifor brukar biblioteka Facebook i slikt stort omfang?

Det som liknar mest eit argument, er omkvedet at «biblioteket må vere der folk er». Og alle er då på Facebook. Vidare: Er Facebook eit effektivt verkty for å nå ut til folk med informasjon om biblioteket, skape interesse og kome i kontakt med publikum? Det er Facebook så langt i frå. Det skal eg straks grunngje nærare.

I 2011 tok det no nedlagde US-magasinet *D-Lib Magazine* opp nettopp dette. Magasinet granska bruken av Facebook på 20 amerikanske fagbibliotek. Mellom dei biblioteka ved Yale University og MIT (Massachusetts Institute of Technology). Vi kan ikkje leggje all tyngd i ei gransking. Men resultatet i denne er eintydig negativt. Det er usannsynleg at Facebook tener til å marknadsføre biblioteka på ein effektiv måte.

Alle data i granskinga viser lite samspel mellom biblioteka og brukarane på biblioteka sine Facebook-sider. Det er ikkje nokon grunn til å la seg forføre av høge tal på «likes» og kommentarar. Dei fleste tilbakemeldingane kjem frå det som vert kalla Facebook-groupies, dvs. folk som er villige til å bruke mykje tid og krefter til å kommentere ting på internett. Mellom fem og ti prosent er slike groupies. Resten er for det meste kollegaer og yrkesbrør som gjerne kommuniserer i ein personleg tone, langt frå det som har med yrket å gjere.

Nokre råd for bibliotek som enten vil fase ut institusjonens Facebook-side eller halde fram med sida i tryggare former, råd inspirert av fri programvare-guruen Richard Stallman:

– Ein bør ikkje ha link frå heimesida til Facebook, men omvendt. Heller ikkje bør Facebook nemnast på heimesida.

– Legg ikkje ut full omtale av til dømes arrangement eller nyhende i biblioteket på Facebook, bruk heimesida. Nemn heller ikkje alle nyhende.

– Ta eit medvite grep og bruk Facebook-sida som eit utstillingsvindauge slik at brukarane blir slusa til heimesida. Det minkar lojaliteten til Facebook, og knytter brukaren nærare til biblioteket.

– Det bør stå på Facebook-sida at biblioteket ikkje ønskjer å kommunisere ved hjelp av Facebook messenger. Gløym ikkje å fortelje korleis kommunikasjonen skal skje, gjerne via telefon eller e-post.

– Eit godt råd er å bruke Facebook på nettlesaren. Unngå for all del Facebook-applikasjonen på nettbrett eller telefon.

– Vidare bør ikkje personnamn eller bilete av personar brukast på Facebook-sida. På den måten får Facebook mindre informasjon. Alt dette for å flytte folk vekk frå Facebook, minske folks tilknytning til pengemaskinen og tidstjuven og utlevere færre persondata.

Hausten 2016 vart forfattaren Tom Egeland stengd ute frå Facebook

fordi han delte eit bilete av «napalmjenta» frå Vietnam-krigen; biletet som viser ni år gamle Phan Thi Kim Phuc og andre forbrente vietnamesiske born etter eit amerikansk åtak med napalm i 1972. Det er eit av dei best kjende pressefoto som nokon gong er teke. Fotograf Nick Ut vann Pulitzerprisen. Dette reiste ein debatt som gjekk i aviser og på Facebook. Anine Kierulf,

» Bok og Bibliotek

[HJEM](#) [ABONNEMENT](#) [OM BOK OG BIBLIOTEK](#) [ARKIV - WWW OG PDF](#) [FOR ANNONSØRER](#) [FRISTER FOR STØT 2018](#)

Møt **Bibliotek-Systemer** og våre samarbeidspartnere **Inlead** og **Wagner Guide**

Bibliotekmøtet 2018

UTSTILLINGSPLASS 8-13

GLEM FACEBOOK, SATS PÅ EGNE HJEMMESIDER

07. DESEMBER 2017. I KATEGORIEN AKTUELT

Aktuelt Hvorfor bruker bibliotekene så mye tid og energi på en troløs tjener og tidstyv som Facebook? Er det ikke på tide at bibliotekene står imot det kommersielle presset fra denne hemningsløse pengemaskinen og rendyrker sitt samfunnsoppdrag i stedet for å bli en av Facebooks mange melkekyr?

I februar 2004 lanserte studenten Mark Zuckerberg og tre medstudenter *The facebook*. Nettstedet var til å begynne med rettet mot medstudenter, men i september 2006 ble det åpnet for alle over 13 år med en gyldig epost-adresse. Facebook er det største og mest innflytelsesrike av de sosiale

FÅ TILGANG TIL OG MANGE ANDRE E TIL BIBLIOTEKET

Gå til [bibliotek.bokbasen.no](#) for mer informasjon og å få tilgang til tjeneste

kinene ikke legger igjen noe, sendes regningen videre til småbedrifter, lønnstager og pensjonister. Og det skremmende er at skattetriksingen sprer seg ved at disse selskapene entrer stadig nye næringer med voldsom teknologisk kraft.»

Facebook er eit multinasjonalt selskap som ved skattetriksing og bruk av skatteparadis med stor kraft svekkjer grunnlaget for at biblioteka skal halde fram som offentleg finansierte, fri institusjonar. Det betyr at Facebook i lag med dei før nemnde IT-gigantane er eit alvorleg trugsmål mot bibliotekas eksistens. Facebook er med på å drage teppet unna biblioteka slik vi kjenner dei. Eit sterkare argument for straks å forlate Facebook og satse på aktiv bruk og oppdatering av egne heimesider – helst ved bruk av fri programvare – er ikkje eg i stand til å finne. ■

ekspert på spørsmål knytt til ytringsfri- dom, kritiserte Facebooks villkårsle- ge praksis. Dei kritiske innlegga hennar blei strokne.

Overvaking og sensur er noko som står biblioteka fjernt. Men det rører ved sjølve kjernen i Facebook. Selskapet vart starta av Mark Zuckerberg & Co. Vi veit at amerikansk etterretning har tilgang til Facebook sine serverar og nyttar opplysningane til å kartlegge personar og menneskelege relasjonar. Målet var og er å utvikle teknikkar for å manipulere folkeopinionen.

Hausten 2017 hadde journalist Joacim Lund i Aftenposten ein artikkel som eg vil tru er av spesiell interesse for offentlege institusjonar. I vårt tilfelle biblioteka. Han viser at Facebook i lag med andre IT-gigantar er dyktige på å snyte nasjonalstatane for enorme skatteinntekter og plassere pengane i

skatteparadis. Ikkje til pengebingar i det fjerne Karibia, men til Jersey i Den engelske kanal. Og det skjer medan land i heile Europa kuttar i offentlege tenester. Han skriv:

«Apple er ikke alene om å sluse pengestrømmene inn til skatteparadiser. Mange internasjonale selskaper gjør det, blant andre Google, Facebook og Amazon, som nå alle er blant verdens mest verdifulle selskaper. Skattetriksingen er ikke nødvendigvis ulovlig heller, selv om den skaper store, store problemer for nasjonene disse selskapene opererer i. Det største problemet er at skatteinntekter forsvinner, og det i en tid med store offentlige underskudd og kutt i offentlige tjenester i hele Europa. Vi elsker produktene disse selskapene selger oss, selvsagt, de er i verdensklasse, men medaljen har en bakside. Nasjonene trenger inntektene, og når pengemas-

Kjelder:

Odd Letnes

<http://www.bokogbibliotek.no/glem-facebook-sats-pa-egne-hjemmesider>

D-lib Magazine

<http://www.dlib.org/dlib/november11/gerolimos/11gerolimos.html>

Richard Stallman

<https://stallman.org/facebook-presence.html>

Joacim Lund

https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/OR9pk/Google_Facebook_Amazon-og-Apple-raner-nasjoner-Joacim-Lund

Fagforbundet for deg som jobber i bibliotek

Fagforbundet kjemper for lønna di og for å forbedre og forsvare medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Skal vi få gjennomslag, er det viktig at vi er mange.

Vi forsvarer rettighetene dine. Med rundt 17 000 godt skolerte og dyktige tillitsvalgte kan du få hjelp når du trenger det.

Norges beste innboforsikring. Når du melder deg inn i Fagforbundet får du Kollektiv hjem som er landets beste innboforsikring.

Stipend til videreutdanning. Fagforbundet har gode stipendordninger for medlemmene. Som medlem kan du få stipend til grunn-, etter- og videreutdanning og kortere yrkesfaglige kurs.

Juridisk bistand. Som medlem i Fagforbundet får du juridisk hjelp til saker knyttet til arbeidsforholdet ditt.

FAGFORBUNDET

fagforbundet.no

Velkommen som medlem! Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

Samiske bøker søker lesere

På samenes nasjonaldag kontakter mange Sametingets bibliotek i Karasjok. Hvorfor bruker ikke flere Norges største samling av samisk litteratur?

TEKST: ANN-MARI GREGERSEN
FRILANSJOURNALIST

FOTO: ALF OVE HANSEN
FOTOGRAF

Til den samiske nasjonaldagen 6. februar etterspør mange i år som tidligere år samisk litteratur.

– Vi skulle ønske at etterspørselen blir høyere og flattere, sier konsulent Kåre Balto og hovedbibliotekar Liv Inger Lindi.

De jobber på Sametingets bibliotek, det som tidligere het Samisk spesialbibliotek. Før vi ser på mulige årsaker til at flere ikke kjenner til dette særegne biblioteket, må vi ta med litt av historien.

Fra folkebibliotek til Sametinget

Den går tilbake til 1950-tallet, da Karasjok folkeboksamling fikk tak i noen samiskspråklige bøker. I 1962 fikk så Karasjok folkebibliotek et spesielt ansvar for å bygge opp en samisk samling for å gi en samisk bibliotekstjeneste til hele den samiske befolkningen og til andre. Samlingen var til å begynne med en avdeling under Karasjok folkebibliotek. Fra 1983 ble avdelingen et eget statsfinansiert bibliotek, før det for 18 år siden ble overført til Sametinget.

Særpreg. Sametinget i Karasjok ble innviet i 2000, og er en helt særegen bygning. Særegent er også innholdet i biblioteket.

get. Da ble også Liv Inger Lindi ansatt som leder.

- Etter at biblioteket ble lagt til Sametinget ble forventingene større til bibliotekets rolle om å være en ressurs og et kompetansesenter for andre bibliotek når det

gjelder å utvikle samisk bibliotekstjeneste. Som en del av Sametingets administrasjon ble det også naturlig å endre navnet til Sámedikki girjeráđu/ Sametingets bibliotek. Biblioteket er et av bibliotekene i Norge som mottar pliktavlevering fra Nasjonalbiblioteket. Det vil si at vi mottar ett eksemplar av alt som blir utgitt på samiske språk i Norge, forteller Lindi.

Skal ha alt samisk

Hele bibliotekets samling er på omtrent 45.000 bøker, musikk, lydbøker, tidsskrifter, tegneserier, offentlige rapporter, doktoravhandlinger m.m. Hovedoppgaven var og er at biblioteket skal ha den mest komplette samlingen av samisk litteratur og annet materiale på samiske språk og om samiske forhold uansett språk. Samlingen skal også være tilgjengelig for alle.

- Vi forsøker å få tak i det meste, egentlig alt, som både omhandler samer og som er på samiske språk. Samlingen består av alt fra de minste samiske språkene som kildinsamisk og enaresamisk til nordsamisk og de nordiske språkene. Som en kuriositet kan det nevnes at vi har en bok på hebraisk og en på japansk, sier Liv Inger Lindi. Én av årsakene til at mange gjerne

ikke benytter biblioteket, tror Lindi kommer av at mange ikke finner frem til dem. Dermed vet de ikke hva biblioteket kan bidra med. Biblioteket er veldig klar over at det er mye de selv kunne gjort for å bedre situasjonen, men så var det dette med ressurser.

3,5 ansatt

– Et bibliotek av denne størrelsen, og med et ansvar for hele det samiske språkområdet burde hatt mange flere ansatte. I dag er vi to fagutdannede bibliotekarer, en konsulent samt en sekretær i halv stilling. Vi skulle gjerne arrangert flere turneer, utstillinger og drevet mer utstrakt formidling, men det klarer vi ikke. Det daglige bibliotekarbeidet tar det meste av tiden. Det gjør at en god del av ønskene våre ikke kan iverksettes, sier Liv Inger Lindi.

Helt svart er det selvsagt ikke. Lindi skryter av bibliotekene i Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark hvor de også har et godt samarbeid med fylkesbibliotekene. Hun merker også at flere bibliotek og bokbusser har ulike samiske arrangement.

– Jeg håper at resten av landets biblioteker nå vil bli mer klar over hva vi kan bidra med. Mange har helt sikkert samiske brukere som er innom biblioteket, for det bor samer over hele Norge.

Dra til Karasjok. I september er det samiske litteraturdager i Karasjok. Da håper bibliotekar Kåre Balto at mange tar turen til Finnmark.

Det er ikke lett for et bibliotek å vite hvem som har behov for samisk litteratur. Derfor bør de vise fram samisk litteratur i biblioteket også utenom 6. februar. For det kan jo være slik at det som ikke er synlig i biblioteket, heller ikke blir etterspurt. Vi kan også hjelpe til med å bygge opp en samisk samling, opplyser Liv Inger Lindi.

Depotlån er én løsning

For er det slik at noen bibliotek har få ressurser til innkjøp og må prioritere hva lånerne etterspør, kan det fort bli til at

samisk litteratur ikke blir kjøpt inn. Det har Lindi en løsning på.

– Vi kjøper inn flere eksemplarer av bøker for å kunne låne ut til andre bibliotek. For 10 år siden var det endel som ba om depotlån, det er færre nå. Vi kan avtale både 6 og 12 måneders lån. Det er bare å kontakte oss for å få hjelp til å bygge opp en samling. Vi har oversikten.

Hvordan skal vi vite hva vi skal kjøpe inn og hvor får vi tak i det, er gjerne ett spørsmål som dukker opp hos deg som nå leser dette.

Følg med på Facebook

– Vår gode blogg Samisk bibliotektsjenneste, som er et samarbeid med Troms fylkesbibliotek, er ett sted å gå. Her legges det omtale av bøker og annet materiale og med informasjon om hvor man kan få tak både musikk, lydbøker eller skjønn- og faglitteratur.

De har også en Facebook-side og Instagram, hvor det legges ut informasjon om eldre og mer spesielle bøker de har i samlingen. Her legges det også ut informasjon om arrangement og lenker til relevante sider på nettet. Det er mye å velge mellom.

– Jeg vil si at vi kjøper inn rundt 200 bøker som er samiskrelatert i året. Fagbøker har tatt seg mye opp, det samme har billedbøker for de minste og da særlig nord-samisk. Det finnes også noe skjønnlitteratur for ungdom, men det er helt klart denne gruppen som har det svakest tilbudet. Vi bruker det samme biblioteksystemet som universitets- og høyskolebibliotek gjør, og det merkes godt fordi de fleste henvendelsene vi får er fra studenter og forskere. Samlingen vår kan søkes opp på nett ved å velge vårt bibliotek i Oria, sier Kåre Balto.

Duodji og reinmelking

Før bøkene kommer ut i hyllene, må de selvsagt gjennom en katalogisering. Her skiller det samiske spesialbiblioteket seg litt ut. Det er ofte det biblioteket som først mottar en helt ny samisk bok. Det er derfor viktig at den klargjøres til utlån slik at den blir tilgjengelig for andre. Når de katalogiserer en bok fra grunnen av må de passe på at alt er korrekt fra bunnen av.

– Det betyr at vi må gå mye grundigere til verks enn mange andre. Vi må kunne se forskjellen på de ulike samiske

språkene, legge inn lokale emneord og klassifisere etter løøv-tabellen (et eget samisk klassifikasjonssystem utarbeidet av Anders Løøv, red.anm.) Er det et tidsskrift eller en bok som har mange artikler om samiske forhold, må vi katalogisere alle artiklene og ikke bare tittelen på boka eller bladet. For artiklene kan ta opp de små tingene. Vi må være oppmerksomme på spesielle emneord, som for eksempel duodji og reinmelking. Vi må rett og slett gå enda mer ned på detaljnivå, forklarer Liv Inger Lindi.

Sámedikki girjerádjá/ Sámetingets bibliotek

HVA: Spesialbibliotek for hele Norge

HVOR: Karasjok, Finnmark

ANSATTE: 2 bibliotekarer, 1 konsulent og en sekretær i halv stilling

SAMLING: 45.000 bøker, tidsskrifter og musikk som omhandler samiske forhold, både på samisk og andre språk.

Det er ikke bare alt nytt som skal inn. Litteratur fra de virkelige gamle dagene finnes også. Stjernesamlingen kalles den, og oppbevares på korrekt vis i et eget låst rom med rett temperatur og luftfuktighet. Hanskene må frem når disse skal berøres.

– Den eldste boka vi har er fra 1600-tallet. Vi har også gamle bibler, og

ABC-boka på samisk fra 1800- tallet. Endel av bøkene er også gamle reiseskildringer fra europeiske forskere som tok turen langt mot nord. Disse låner vi ikke ut, men en kan studere dem hos oss, sier Liv Inger Lindi.

Ikke vanlig å lese bøker

Sametingets bibliotek brukes mest av

andre bibliotek, forfattere og studenter. Lokalbefolkningen har ellers et veldig godt bibliotektilbud gjennom folkebiblioteket, skolebiblioteket på videregående skole og bokbussen. Da Liv Inger Lindi vokste opp her brukte hun ikke biblioteket selv. Det finnes det en kulturell forklaring på.

– For mange samer var det ikke vanlig å lese bøker. Det var den muntli-

Bredt tilbud.
Leder Liv Inger Lindi er en av 3 fagansatte på Sametingets bibliotek. Hun håper flere norske bibliotekarer vil oppdage hva de tilbyr.

ge fortellertradisjonen som gjaldt. Mine foreldre var av den generasjonen. Jeg vokste opp ved elva. Da fikk jeg ofte høre historier om at jeg måtte passe meg, slik at ikke čáhcerávga (draugen) skulle komme ta meg. Selv vet jeg ikke hvorfor jeg ikke brukte biblioteket mer, men som tenåring leste jeg som mange andre min dose av Frøken Detektiv og

hestebøker og ble deretter medlem av bokklubber. Jeg leser fortsatt en god del bøker. Da jeg fikk barn selv, leste jeg de samiske billedbøkene vi har her for datteren min. Dessverre ser det ut til at hun også i likhet med mange andre samiske ungdommer foretrekker å lese på engelsk eller norsk, forteller Liv Inger Lindi.

Litteraturdager i Karasjok

Salgspotensialet og lesergrunnlaget til samiskspråklig litteratur er mye mindre enn for det norskspråklige. Når det gjelder litteraturlitbudet til samisk ungdom, så er det veldig lite. Det kan være én av grunnene til at samisk ungdom foretrekker å lese på andre språk.

Samisk forfatterforening, Samisk kunstnerråd og Sametinget har derfor igangsatt et forfatterprosjekt for å rekruttere unge til å skrive og utgi samisk skjønnlitteratur. Ungdomsboka «Hamburgerprinseassa» av Saia Stueng er ett av resultatene fra det første prosjektet. Nå er de i gang med en ny prosjektperiode.

– De siste årene har vi arrangert samiske litteraturdager på høsten. Målet med disse dagene er at deltakerne skal få økt sin kompetanse om samisk litteratur og kultur, og at vi synliggjør de samiske forfatterne. Vi er veldig glad for at det har vært stor deltakerinteresse, men det er plass til flere. Så kom til Karasjok i september, oppfordrer Liv Inger Lindi. ■

PÅ NETT

Søk i samlingen: www.oria.no

Blogg:

samiskbibliotekjeneste.wordpress.com

Facebook og Instagram:

@samiskbibliotek

Mangfold. Samisk litteratur omfatter alt fra tegneserien Bamse til skjønnlitteratur. Sametingets bibliotek forsøker å ha alt samiskrelatert som gis ut verden over.

Utgivelsen av Flatøybok «er en kjærkommen mulighet for det norske publikum å bli kjent med et stort og viktig verk»
– **Tidsskriftet Fortid (UiO)**

Det er prisverdig at (...) disse historiene blir tilgjengelig for et moderne skandinavisk publikum. Det står en solid faglig redaksjon bak utgaven, og den er påkostet med vakre illustrasjoner og skinninnbundet. – **Inga Bolstad, Riksarkivar**

Flatøybok er et unikt sagaverk som tar leseren med på en reise gjennom vikingtid og middelalder som tidligere har vært utilgjengelig for norske lesere.

Forord av **HM Kong Harald, HM Dronning Margrethe** av Danmark, Islands tidl. president
HE Ólafur Ragnar Grímsson

«Bør finnes i alle møblerte hjem» – Roy Jacobsen

Spesialtilbud på den nasjonale sagaskatten:

www.flatoybok.no

Senteret gjorde susen – stor besøksøkning til Stovner bibliotek

Deichman Stovner har flyttet fra en garasje til et kjøpesenter. Og det kan se ut som det var et lurt valg, for siden åpningen har besøkstallene skutt i været.

AV CAROLINE M. SVENSEN
JOURNALIST

ALLE FOTO: BRITT KROGSVOLD ANDERSEN

Økt interesse. Seksjonsleder Eli Follerås trives godt både i området og som leder for Stovner bibliotek. Det har blitt mye mer interesse for biblioteket siden flyttingen 12. januar i år.

Oppdagelsesferd. Patrick vil utforske bøkene i bokhyllen, og på Stovner bibliotek er det lagt til rette for at både store og små kan finne bøker de vil se nærmere på.

Nye Stovner bibliotek ble offisielt åpnet 12. januar i år av byrådsleder Raymond Johansen. Når Bok og Bibliotek er på besøk noen uker senere er det full aktivitet i lokalene. Siden åpningen har det vært 1572 mennesker som i snitt har besøkt biblioteket hver dag. Dette er en betydelig økning sammenlignet med besøkstallene i de gamle lokalene, opplyser Eli Follerås, seksjonsleder ved Stovner bibliotek. Hun presiserer at tallene foreløpig kun er cirkatall og at det ikke dreier seg om noen offisiell telling, men de kan likevel gi en god indikasjon på hvor mye det nye biblioteket blir brukt.

– Oppgraderingen av biblioteket var helt nødvendig. Det gamle biblioteket lå i blokka bak der biblioteket ligger nå, men lokalene var opprinnelig bygget som en garasje og det ble etterhvert veldig nedslitt der, sier hun. Follerås mener mange ikke var klar over at det var et bibliotek i bydelen da.

– Folk gikk gjerne ikke på det gamle biblioteket, men nå som biblioteket ligger midt i Stovner senter, får vi mange flere ikke-planlagte besøk. Det er en helt annen virkelighet, forteller Follerås.

Og filialen på Stovner skiller seg ut fra andre filialer fordi det her var mulig å tenke helt nytt, og å lage et lokale som samsvarer mer med de lokale behovene i bydelen. Det skulle for eksempel være et lokale der de som var der ønsket å være lenge.

Hun tror det har vært avgjørende at biblioteket ble plassert i Stovnersenteret. Det gjør fremkommeligheten mye bedre og det er lett å komme hit med offentlig transport, eller å parkere bilen i senterets garasje. Det er også god fremkommelighet for gående. Dessuten kan man oppsøke biblioteket mens man allikevel har et annet ærend på senteret.

– Jeg tror denne lokaliseringen er en vinn-vinn for begge parter, altså både senteret og biblioteket. Det gir oss en svært god tilgjengelighet, sier Eli Follerås.

Egen stemning

Ved første øyekast ser det ikke ut som et bibliotek, men heller som et hyggelig oppholdsrom med flere ulike soner og komfortable møbler der de besøkende gjerne må sette seg ned og ta et pust i bakken. Mye av interiøret er inspirert av skogen. Selve arealet er på 180 kvadratmeter så her er det nok plass å boltre seg

Barselgruppe. Mehvish med Tobias på et år, (f.v.), Tine med Patrick, også et år, og Tanita med Eliane på et år og tre uker. De har barselgruppe på biblioteket for første gang og fortsetter gjerne med det fremover.

på. Det er en del møbler, både nye og brukte, og alt er blandet sammen for å skape en hjemmekoselig stemning.

Tanken har vært at Stovner bibliotek skulle være et sosialt bibliotek, og stillerom og grupperom har bevisst blitt valgt bort, forteller Follerås. Hun har sittet i prosjektgruppen som utformet det nye biblioteket. Også brukere av biblioteket var representert i gruppen. Follerås er åpen på at de måtte prioritere noen ting høyere enn andre i den prosessen.

– Det var viktig for oss å skape et bibliotek der folk kunne møtes. Vi ønsket også å konfrontere de som bruker biblioteket med at folk er forskjellige. Det er derfor vi ikke har

klare avgrensede avdelinger for eksempel for barn og ungdom. Vi prøver heller å blande de ulike gruppene litt, forteller hun. – Og vi ser jo at mange uansett finner seg sine yndlingsplasser når de er her, legger hun til.

Mangfoldig bydel

Stovner bydel ligger i et område av Oslo som er veldig kulturelt mangfoldig. Generelt har befolkningen i bydelen et lavere utdanningsnivå, og dårligere sosioøkonomiske kår, enn i resten av Oslo. Blant annet derfor har biblioteket i denne bydelen en spesielt viktig funksjon. Det er også tett med bibliotekfilialer på denne kanten av byen, og det finnes lokale filialer både på Nord-

tvet, Romsås og Rommen. Eli Follerås er seksjonsleder også for disse filialene, og den øvrige staben som teller 13 personer i alt på Stovner bibliotek rullerer mellom de fire ulike lokalene.

– Vi som jobber her ønsker å hjelpe beboerne i denne bydelen å få det bedre, fremme leseglede, og på sikt forhåpentligvis motvirke frafall fra skolen, sier hun.

Follerås er selv født og oppvokst i bydelen, og kjenner derfor godt til noen av utfordringene i nærmiljøet.

– Jeg har jo forståelse for utfordringene, men jeg er samtidig opptatt av at vi også skal trekke frem alt det gode som er ved denne bydelen. Jeg tror det er viktig at biblioteket bidrar til at de som

bor her har noe å være stolte av, for det har ofte vært trukket frem mye negativt om Stovner, forklarer hun.

Eli Follerås har jobbet ved Deichmanske bibliotek siden 1998, og har siden da alltid jobbet i Groruddalen i ulike roller. Hun har ledet Stovner bibliotek de siste fire årene og legger ikke skjul på at hun selv er svært glad i dette området.

Bruker biblioteket ulikt

Og det kan virke som brukerne av biblioteket også trives med å være der, for mens Bok og Bibliotek var tilstede en torsdag ettermiddag i begynnelsen av februar var det mennesker som oppholdt seg i alle deler av lokalene. Noen vennegjenger satt i grupper og diskuterte, andre gjorde lekser, noen så etter bøker eller leste aviser og noen satt bare og hvilte seg. Ifølge Follerås er det mange som ser ut til å legge turen til biblioteket etter skole og jobb.

Det er både en liten scene i lokalene og et amfi helt bakerst i biblioteket der tanken er at skoleklasser skal kunne samles. Tykke gardiner sørger for at lokalene kan inndeles i ulike soner etter behov. Barn i alle aldre er en av brukergruppene det satses spesielt på her, og det medfører naturlig nok en del støy og en del rot, siden det er så mange som nå er innom. Follerås forteller at de ansatte rydder så godt de kan. Det har eller aldri

vært meningen at det skal være helt stille i lokalene.

– Det var ikke stille på det gamle biblioteket heller, påpeker Eli Follerås, som samtidig understreker at de er opptatt av at de som bruker biblioteket tar hensyn til hverandre, og de ansatte sier i fra hvis de besøkende oppfører seg på en måte som kan sjenere andre. Hun legger selv vekt på å være synlig i bibliotekslokalet, og mens Bok og Bibliotek er tilstede kommer flere bort og spør Follerås om ting de lurte på.

Har blitt meråpent

Siden åpningen tidligere i år har Stovner bibliotek vært et meråpent bibliotek, og så langt har det også vært godt besøk etter ordinær stengetid. Inntil videre har Stovner bibliotek valgt å ha en vokter på plass i lokalet hele tiden mens biblioteket er meråpent.

– Vi har valgt det i starten for vi ser at det er mange ungdommer som besøker oss da, og ønsker å følge litt med. Det er jo en tillitsbasert ordning, men har gått overraskende bra så langt, sier hun.

Fordi biblioteket er helt nyåpnet er fortsatt ikke planen for alle aktiviteter som skal tilbys her klar, men allerede er det gratis jobbsøkerkurs for unge i regi av Jobbx i lokalene. Det er dataopplæring hver onsdag og et ukentlig verkstedtilbud. Det er også planer om å starte en leksehjelppgruppe.

Rødtass. Stovner lå tidligere på landet. Hva er mer naturlig enn en oppfrisket gråtass på biblioteket?

Selv om mye nå er på plass på Stovner bibliotek og brukerne stort sett er fornøyde har Eli Follerås satt seg mål om å doble besøket og øke utlånstallene fremover.

– En del kommer nå for tiden bare for å se de nye lokalene så vi regner med at besøkstallene stabiliserer seg noe. Utfordringen fremover vil være å fortsette å skape gode tjenester for publikum slik at de kommer igjen og igjen. Jeg er optimist og tror vi skal få til det, sier Eli Follerås.

Utforsker biblioteket

Barselgruppen med tre ettåringer og mammaene deres er på besøk i de nye lokalene på Stovner bibliotek for første gang. Det ga mersmak for alle sammen.

– Her virker det som hele verden er samlet på et sted, sier Tanita begeistret. Hun er mamma til Eliana på 1 år og 3 måneder. Eliana er opptatt av å utforske de nye lokalene. Sammen med Tine, som har sønnen Patrick på 1 år, og Mehvish, med sønnen Tobias på 1 år, har Tanita og datteren satt seg bakerst i lokalene der det ellers er et amfi som gjerne brukes av barnehager eller skoleklasser. Her finner mødrene barnebøker som de tre små er opptatt av å ta på og bla litt i før de finner en annen bok eller bare går litt rundt og ser på alt som er nytt.

Siden lokalene er så åpne og ikke noe er adskilt betyr det at barna raskt kan

bevege seg til andre deler av biblioteket for å utforske litt, gjerne med mødrene på slep.

– Her må jo bare mødrene ta litt ansvar slik at de små ikke bidrar til at det blir ubehagelige for andre å være her, sier Tanita.

Også Mehvish er begeistret for det nye biblioteket.

– Dette er et sted for alle aldre, sier hun.

Tine syns på sin side at det noen ganger kan være vanskelig å finne barnebøker til så små barn og er derfor glad for at det nå er lett å stikke innom biblioteket for å kunne finne noe som passer.

– Jeg har bodd i bydelen lenge, men skjønnte faktisk ikke hvor det gamle biblioteket var, innrømmer hun.

Selv om dette er første gang alle sammen besøker det nye Stovner bibliotek er de alle samstemte i at de kommer tilbake og ønsker nå å ha flere barselmøter her.

– Tidligere har jeg brukt biblioteket veldig lite, men det er overraskende dyrt å kjøpe barnebøker, så dette er jo et genialt sted, utbryter Tanita.

Mehvish har merket seg at lokalene helt bakerst i biblioteket er godt tilrettelagt for flere barn.

– Det må jo være fint og enkelt for barnehager å komme hit, avslutter hun. ■

Øivind Frisvold

40 år i manesjen

Foto: Jon Petter Evensen

» Den gode bibliotekaren må – selv om ‘alt er på nettet’ – beherske søkeverktøyene på en ordentlig måte. Den gode bibliotekaren må ha teft og utholdenhet, være detektiv og ikke gi seg før de riktige kildene er funnet og brukeren har fått et godt svar. Denne kompetansen og denne profesjonelle holdningen er bibliotekarenes adelsmerke og den må bibliotekarutdanningen dyrke og utvikle.

**AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON OG
UNIVERSITETSLEKTOR LIV GJESTRUM**
OsloMet STORBYUNIVERSITETET, AVD. ABI

Dette er noe av Øivind Frisvolds faglige oppsummering og testamente når han nå takker av etter 40 års ansettelse som høgskolelektor og 1. amanuensis på det som da han ble ansatt var Statens bibliotekskole og som nå – etter diverse omorganiseringer og fusjoner – er Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag ved OsloMet(sic) – storbyuniversitetet.

Men Frisvolds tilknytning til bibliotekarutdanningen er lenger enn de 40 årene han har vært fast ansatt. Han begynte som student på Bibliotekskolen i 1970. Deretter, mens han tok magistergraden i teatervitenskap på Universitetet i Oslo, var han knyttet til skolen på timelærerbasis. Fra 1978 har han vært fast ansatt. Nesten 50 år som student og lærer – det er en rekord det skal bli vanskelig å slå. Sannsynligvis finnes det her til lands knapt en yrkesaktiv bibliotekar – vi kan nesten legge til: knapt en noenlunde oppgående pensjonist innen faget – som ikke har sittet under Øivinds kateter. Enten som student på skolen eller i forbindelse med et av de mange etter- og videreutdanningskursene han har forelest på land og strand rundt.

Men selv om det er på bibliotekarutdanningen Øivind har hatt sitt yrkesaktive liv, har han en erfaring og en CV som går utover det. Hans teatervitenskapelige bakgrunn og hans tidlige orientering mot kulturpolitikk var formodentlig en viktig bakgrunn til at han i en årrekke var nestleder i styret for Riksteateret. Da man på 1980-tallet forberedte bibliotekloven av 1985, var han utlånt til departementet for å være sekretær for det arbeidet. Han har utredet og laget ny organisering for fengselsbibliotek og bidratt til flere NOU-er og stortingsmeldinger. I perioden 2006-2011 var han også den første styrelederen i ABM-media.

Å snakke om vegger som faller ut er en klisje. Når Øivind Frisvold nå forlater bibliotek- og informasjonsstudiene må vi gripe til den. Og det er langt fra noen lettvegg som skal erstattes. Heller er det snakk om en bærevegg. Hvordan kan man oppsummere Øivind Frisvold som fagperson og lærer?

For mange av kollegene på instituttet framstår han som tradisjonsbæreren og historiefortelleren. Fra Riksteatertiden og teatervitenskapen har han et fond av historier, for eksempel om teatersjefen som på Widerøeflyvninger fra det ene spilleste-

det til det andre reiste seg opp i flyets midtgang og resiterte et dikt og så noterte antall passasjerer inn i publikumsstatistikken. Eller om skuespillerinnen Agnes Mowinckel som sa at «rypesausen skal være akkurat som jeg selv, fet og skilt». Øivind forteller også gjerne om en gammel timelærer fra studietida tidlig på 1970-tallet. Han innledet forelesninger med litt fomlete å erklære at «jeg har arvet disse notatene fra gamle Sommerfelt» og avsluttet med å tilby kvinnelige studenter som hadde tenkt seg vestover i byen etter forelesningen bilskys. W.P. Sommerfelt, som han hadde arvet notatene fra, ble knyttet til UBs norske avdeling i 1902. Slik blir de historiske linjene lange.

Øivind har vært den i lærerkollegiet som kunne knytte linjene tilbake til den historiske tradisjonen faget står i. – Det kan være morsomt, men det er også viktig å ha et seriøst blikk på bibliotekshistorien. Det gir nye profesjonsutøvere bedre forståelse av de store endringene i dagens bibliotek – det er en viktig del av den profesjonelle dannelsen.

- Han har vært en faglig innovatør. Han var en av de første som begynte å skrive akademisk om kulturpolitikk. ►

På trappa. Museene kan lære bibliotekarer mye om formidling. Her er nye bibliotekstudenter på tradisjonelt dagsseminar på Folkemuseet. Øivind Frisvold har byttet kateteret med en stabbustrapp.

Hans magisteravhandling om teaterpolitikk var et pionerarbeid i så måte. Faget mediekunnskap, som ga bibliotekarstudentene mulighet til å studere andre medier enn de tradisjonelle, først og fremst film, ble utviklet av Frisvold.

- Han har vært en faglig integrator som ikke bare har vært enøyd opptatt av de fagene han hadde ansvar for og var engasjert i, men i bibliotekarutdanningen som helhet. Denne rollen har han kunnet spille også fordi han har hatt beina solid plantet i alle utdanningens bæreelementer: Kunnskapsorganisasjon med offentlig informasjon,

kulturformidling og kultur- og bibliotekpolitikk.

- Han har vært strategen, miljøbyggeren og fagpolitikeren. Den rollen spilte han ikke minst ut i årene 2000 – 2011 da han var dekan for det som het Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag ved Høgskolen i Oslo. Det er ingen tvil om at Øivind var en dekan som alle fagmiljøene ved avdelingen hadde tillit til og at han skapte et miljø, en ro og en trygghet i avdelingen som la et viktig grunnlag for den utviklingen som i disse årene skjedde på begge avdelingens hovedområder – både arkiv, – bibliotek og informasjonsfag og journalistikk- og mediefag.
- Men først og fremst er han *formidleren*. En kunstner i den spesielle sjangeren forelesningen representerer. Alltid til fingerspissene forberedt, nervøs og spent som en sirkushest samtidig som han utstråler formidlingsglede og lekenhet. Hvem andre i norsk akademia ifører seg hawaiiiskjorte og parykk når det er Pierre Bourdieu og hans begrep om kulturell kapital som står på forelesningsplanen?

– Men hvordan startet det hele – hva gjorde at du havnet i bibliotekfeltet?

– Det startet da jeg gikk på gymnaset i Kristiansund. Jeg jobbet på biblioteket ved siden av skolen. Det var ikke

nødvendigvis det at jeg var så opptatt av lesing, men det var noe med systemet i biblioteket – logistikken, informasjonsorganiseringen og formidlingen – som fascinerte meg. Og er det ikke slik at den som går på biblioteket også etter hvert begynner å jobbe der?

Og så kommer en av Øivinds utallige historier. Denne gangen fra Ålesund bibliotek på 1930-tallet. To arbeidsledige unge menn frekventerte biblioteket nesten daglig. Den kvinnelige biblioteksjefen nærmet seg pensjonsalder og bestemte en dag at den av de to unge mennene som neste dag kom først til biblioteket, skulle tilbys stillingen som hennes arvtaker. Slik ble det, og vedkommende ble værende i jobben i 50 år.

Lokal riksteaterarrangør i hjembyen, organisering av skoleteaterordning og kulturarbeid blant soldater i verneplikts-tida, var også blant elementene som etter hvert ledet mot Oslo og studier ved Statens bibliotekskole.

– Du har vært student og seinere ansatt under alle sjefer fra Gerd Wang fram til Tor Arne Dahl i dag. Ville gammelrektorene fra 1970- og 80-tallet kjent seg igjen i det man nå holder på med på Institutt for arkiv, bibliotek- og informasjonsfag?

– Grunnleggende sett tror jeg det handler om det samme: kunnskap om hvordan du samler, beskriver og

Studietur. På reise i inn- og utland legger alltid Øivind Frisvold turen innom det lokale bibliotek. Her fra en 'studietur' på en kaffeplantasje på Hawaii.

Siste leste bok?

Peter Bendows «Med egen inn- gang», en krim om kokainsalg på nest beste Vestkant fra 1933.

Siste kulturopplevelse?

Bellinis «Norma» i Operaen. Stor sangkunst!

Beste egenskap

Kanskje nysgjerrighet?

Verste egenskap

Blandingen av dommedag- stenkning og strukturfascisme

Hva er det folk ikke vet om deg?

At jeg liker hagebruk og snekring. Jeg liker å arbeide med hendene og kunne like gjerne blitt snekker som det jeg har endt opp som.

Allsidig. Øivind Frisvold sier selv at han er musikalsk, men innrømmer at han ikke kan synge. Men på Bibliotekskolen måtte alle gjøre alt!

gjenfinner dokumenter, en viss kunnskap om hva innholdet i disse dokumentene og hvordan bibliotekjenester planlegges, forvaltes, organiseres og drives. Disse tre søylene har vært gjennomgående for all bibliotekarutdanning hos oss. Vekten mellom dem kan ha vekslet og navnene kan ha endret seg, men kjernen har vært konstant. Det tror jeg har vært en fordel, for hvis du ser på bibliotekarutdanninger andre steder, som har ønsket å rendyrke bare deler av faget og tilby mer allmenne 'metautdanninger', har vi hittil hatt få eksempler på at det har vært vellykket.

– Digitaliseringen gir fantastiske muligheter, men det er ikke gitt at brukerne finner de beste verktøyene. Det vil alltid være bruk for bibliotekarer som kan gjenfinning og som har bedre informasjonskompetanse enn brukerne.

– Vi må passe på at denne kunnskapen ikke forsvinner fra undervisningen, for den etterspørres. Det er bra at bibliotekene markerer seg som debatt- og litteraturhus, men hvis vi glemmer basisfunksjonene har vi ikke bibliotek lenger.

– *Milepæler i utviklingen fram til nå?*

– Det er klart at Gerd Wangs periode som rektor var utrolig viktig for oppbyggingen av utdanningen. Hun rekrutterte et godt personale og satset på kvalifiserte stipendiater. Før handlet undervisningen i høy grad om «Slik gjør vi det her». Bibliotekarene lærte oss om fjernlånsskjemaet på Skedsmo bibliotek, hvordan bøkene ble oppstilt på NSBs bibliotek, regelverk for hvor stort antall fag- og skjønn som barn kunne låne osv.

Mye av det ble vitnesbyrd fra feltet. Utdanningen hadde et håndverkspreg, et mester-elev-preg.

– Den andre store endringen kom da Bibliotekskolen ble fusjonert inn i Høgskolen i Oslo, hvor man kommer sammen med mange andre utdanninger og må konkurrere med og måle seg mot dem, og hvor vekten på vitenskapelighet gradvis ble styrket.

– Milepæl nummer tre vil jeg si er de spesifikke bibliotekforskningstiltakene som er satt i gang hos oss, med Bibliotekforskningsprogrammet, PLACE-prosjektet og ALMPUB-prosjektet. Disse tre programmene har vært meget viktige for utviklingen av faget hos oss.

– *Er det noe som har gått tapt på veien?*

– Skal jeg peke på én ting må det være den tette kontakten med praksisfeltet som vi hadde før gjennom kursvirksomheten. Inntil for et par ti-år siden var hundrevis av bibliotekarer innom etter- og videreutdanningskurs i skolens regi hvert år. Denne gode kontakten mellom utdanning og praksisfelt ga impulser begge veier. Det er knapt det nes i Norge der jeg ikke har vært på og holdt kurs. Kanskje er denne virksomheten det jeg tenker tilbake med størst glede fra mine 40 år som lærer. Og hver gang jeg var ute, lærte jeg mye jeg kunne ta med tilbake til skolen og undervisningen der. At det økonomiske grunnlaget for denne virksomheten ble borte, er noe av det tristeste som har skjedd.

– *Du har samarbeidet med flere generasjoner av ledere på bibliotekfeltet. Noen du vil framheve?*

– Man kommer ikke unna Gerd Wang. Hun var en fantastisk leder – så intens. Rett nok hadde hun noen arbeidsformer som kanskje ikke alltid var i samsvar med lærebøkene i ledelse og retningslinjer for HMS. Men hun oppnådde resultater. Og midt i sin tøffe stil hadde hun hjertevarme og omsorg for studenter som slet med livene sine. Bibliotekdirektør Else Granheim er en annen. Byråkrat, men med en rotfestet bibliotekideologisk forankring. En imponerende skikkelse. Og sannsynligvis den norske bibliotekaren som har hatt den sterkeste posisjonen internasjonalt.

– *Noe du vil savne når du nå takker av som lærer?*

– Jeg liker undervisning og formidling. Jeg kommer til å savne nervøsiteten og nervesitringen før jeg skal inn. Den er like sterk nå som for 40 år siden.

Så hører dere, kursarrangører land og strand rundt? Hører du, Tor-Arne Dahl på ABI? Han kommer til å savne det han gjør bedre enn noen. Da lar han seg sikkert lokke tilbake til sagmuggen og manesjen fra tid til annen. På ballkortet står det fortsatt bestilte foredrag. Og så – i tillegg til å vie seg til barnebarn og hagebruk og samlingen av grafiske trykk – har Øivind lovet å gjøre mer av det han ikke fikk gjort så mye av da undervisning og ledelse beslagla tida hans. Han vil skrive og forske mer, og han har lovet oss noe vi mangler: en kortfattet norsk bibliotekhistorie.

Vi har mer å se fram til. ■

Betydningen av historiebevissthet for å møte framtida

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
OsloMet STORBYUNIVERSITETET, AVD. ABI

Trodde du at Biblio på Tøyen var en bibliotekfaglig innovasjon? Glem det. Biblio er en integrert del av den bibliotekfaglige tradisjonen. Noen eksempler: Tidlig på 1930-tallet ble kjelleren i et bibliotek i New Jersey renoveret og omgjort til et tenåringsbibliotek med navnet «The Monkey Wrench Canteen». De unge sto selv for planleggingen. De malte, kjøpte inn møbler og åpnet en coca cola-bar. Liknende initiativ ble tatt i flere folkebibliotek, for eksempel en filial i New York Public Library. Også her sto de unge for mye av planleggingen. «They have already selected the books for the shelves, popular novels, detective stories, westerns, war books, joke and quiz books as well as magazines that are a novelty to the branch, such as moving picture magazines, radio, boxing and band leaders», rapporterte The New York Times. De unge valgte også ut grammofoonplater og planla og organiserte utstillinger og arrangement.

Trodde du at verktøybibliotek og annet utlån av utradisjonelt materiale som for eksempel sportsutstyr var en faglig innovasjon? Glem det. Også det er en del av den faglige tradisjonen. På 1930-tallet, under depresjonen, begynte for eksempel flere amerikanske folkebibliotek å låne ut leker. Los Angeles Public Library hadde i første halvår 1936 en samling på 7126 brukte leker som ble utlånt 22000 ganger.

Trodde du at biblioteket som møteplass og debattarena i lokalsamfunnet – det som kom inn i bibliotekloven hos oss i 2013 – var en faglig nyhet? Det kan du i hvert fall glemme. Om det er noe som er en del av folkebibliotekfeltets faglige tradisjon er det rollen som møteplass og debattarena. I beretningen for folkebiblioteket i St. Louis for 1911 kan man lese at sammen med 139 organisasjoner, arrangerte man mer enn 1400 møter i løpet av 1910. Det kunne

være sosialistiske foreninger eller organisasjoner som tilbød engelskundervisning – språkkafeer – for innvandrere, mødregrupper osv.

Disse eksemplene er hentet fra Wayne Wiegands bok *Part of Our Lives – a People's History of the American Public Library*, som kom ut i 2015. Wayne Wiegand er professor emeritus i bibliotek- og informasjonsvitenskap ved Universitetet i Florida og en av de fremste bibliotekhistorikerne i USA. Wiegand har gravd fram et rikholdig materiale som forteller om brukernes bibliotekopplevelser fra 1800 tallet til i dag. Her er reportasjer og leserinnlegg fra lokalaviser og den nasjonale pressen, her er brev, biografier, biblioteks årsberetninger mv.

Først og fremst viser boka rikdommen

i de faglige tradisjonene som bibliotekarprofesjonen står i og kan øse av. Det er tradisjoner som det er viktig for profesjonen å kjenne – det er en del av den profesjonelle dannelsen. Når mange nå argumenterer med at nye arbeidsformer knyttet til møteplass- og debattarenafunksjonen krever andre kompetanser enn de bibliotekfaglige, dokumenterer Wiegand hvordan disse arbeidsformene slett ikke er nye, men en integrert del av fagtradisjonen. Men fagfeltet mangler en del med hensyn til historisk bevissthet. Det han sier om de amerikanske bibliotekarenes manglende historiebevissthet gjelder nok i like stor grad hos oss. «In many cases librarians' lack of knowledge about their own history is evident from statements like 'Public libraries are not just warehouses of books anymore' – as if 'warehousing books' has ever been their only purpose!»

Paradoksalt nok kan denne manglen- de bevisstheten om profesjonens faglige tradisjoner gjøre det vanskeligere å møte endringer og nye utfordringer på en adekvat måte.

I likhet med boka *Allmenningen*

om den norske offentlighetens histories om jeg anmeldte i forrige nummer av Bok og Bibliotek, er Wiegands bok kronologisk organisert. Han starter med perioden fra midten av 1700-tallet fram til etableringen av det første egentlige folkebiblioteket – folkebiblioteket i Boston som åpnet dørene i 1854. I denne første perioden vokste det fram en rekke såkalte sosiale bibliotek. Disse bibliotekene bar med seg mye av kimen til det som skulle særmerke folkebibliotekene – ikke minst kombinasjonen av bokutlån med møter og foredrag. Et av de viktigste av disse bibliotekene, Boston Atheneum, flyttet inn i et nybygg i 1823. Der var det, i tillegg til leserom med bøker, aviser og tidskrifter, en foredragssal med plass til 500 personer og et område reservert for kunstutstillinger. Læringsrommet, opplevelsrommet og møterommet allerede den gangen. Helt fra starten av var spenningen mellom den opplysende og instrumentelt nyttige litteraturen versus underholdningslitteraturen tilstede. De sosiale bibliotekene vektla det første og unngikk de populære romanene som folk flest fortrakk og som leiebibliotekene tilbød dem.

Etter dette kapittelet om forløperne til det moderne folkebiblioteket følger ni kapitler som tar for seg ulike perioder fra etableringen av Boston Public Library i 1854 fram til i dag.

Ett gjennomgående tema er spenningen

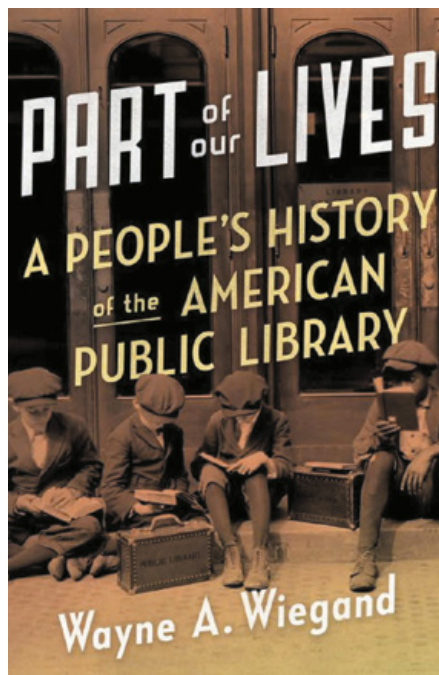
mellom bibliotekarene som vektla litteratur som kunne fremme kunnskap og nytte versus det store flertallet av publikum som først og fremst var ute etter romaner og underholdningslitteratur. Bibliotekarene gjorde all slags krumspring for å vri låneradferden over mot den nyttige sakprosaen. Skjønnlitteratur, særlig av det lettere slaget, ble sett på som direkte

skadelig for den mentale utviklingen. Eller som forfatteren av en bok om kvinnesykdommer fra siste halvdel av det 19. århundre formulerte det: Romaner, romantiske forteller og skuespill kan forårsake upassende opphisselse hos kvinner, som i sin tur kan lede til fordøyelsesproblemer og en rekke plagsomme forstyrrelser, særlig knyttet til livmoren.

Som hos oss ble det innført systemer der lån av en skjønnlitterær bok forutsatte lån av én eller to fagbøker. Noen bibliotek hadde sterke begrensninger på hva de kjøpte inn av skjønnlitteratur, eller de kunne sette skjønnlitteraturen i lukkede magasin mens bare faglitteraturen sto åpent tilgjengelig. Wiegand refererer en dialog gjengitt i avisa Boston Traveller omkring 1880 mellom en gutt som ikke finner bøkene han leter etter og en bibliotekansatt. – Vi kjøper ikke inn slikt søppel gutten min, sier bibliotekaren. – Hva slags bibliotek er dette, svarte gutten, og konkluderte selv: «why. It's jus like everythin else in this country – run for the rich, an' the poor workingman gits no show at all».

Men uansett hvordan bibliotekarene geberdet seg – den alt overveiende delen av utlånet besto av skjønnlitteratur. Og Wiegand har funnet fram til et rikt materiale som viser hvordan lesingen av skjønnlitteratur fra biblioteket – også den lettere underholdningslitteraturen – faktisk bidro til å utvikle leserne og i mange tilfelle var avgjørende for den retningen livene deres skulle ta.

Kompromisset mellom bibliotekarenes faglige idealer og brukernes interesser illustrerer et hovedpoeng hos Wiegand: Bibliotekene er lokalt forankrede sivilsamfunnsinstitusjoner som brukerne kan velge fritt om de vil

benytte seg av eller ikke. Om bibliotekarene ensidig setter sitt igjennom, forsvinner brukerne. Derfor blir resultatet alltid et kompromiss. Det gjelder som her forholdet mellom skjønnlitteratur og faglitteratur, men også andre felt som for eksempel ytringsfrihet. Bibliotekarene har ikke ensidig kunnet sette igjennom idealene i Library Bill of Rights rundt om i de tusen lokalsamfunn. Det blir alltid et kompromiss og en dialektisk utvikling i spenningen mellom profesjonsidealene og normer i lokalsamfunnet. Wiegand beskriver for eksempel en rekke tilfelle der det oppsto konflikter mellom biblioteket og lokalmiljøet i forbindelse med utstilling av kunstverk som noen i lokalsamfunnet oppfattet som støtende. Eller bøker som Steinbecks *Vredens druer* og Theodore Dreisers *En amerikansk tragedie*. Biblioteket kunne ikke bare sette sitt igjennom, men konflikte-

ne skapte en dynamikk som flyttet normer.

Boka til Wiegand viser også den rollen folkebibliotekene spilte som integreringsarenaer. Her var det språkundervisning og programmer som ligner svært mye på våre dagers språkkafeer. I 1929 hadde filialene i folkebiblioteket i Denver utstillinger der lokale immigrantgrupper kunne synliggjøre sine respektive kulturer. I dette arbeidet ble det utvist en iderikdom vi fremdeles kan lære av. I Pittsburgh og Cleveland plasserte man ut depotsamlinger hos sentralt plasserte familier i arbeiderstrøk og innvandrersk. I 1910 hadde Cleveland 62 slike hjemmebibliotek – 11 rettet inn mot det tyske immigrantmiljøet, 10 mot det ungarske, 5 mot det norske osv. Familiene der depotene ble utplassert måtte ikke være for fattige, slik at de skremte bort de bedrestilte i lokalmiljøet, men de måtte heller ikke være så velstående at de fattigste følte seg fremmedgjorte. Og bibliotekene var lavintensive møteplasser der mangfoldet i samfunnet ble synliggjort.

Biblioteket som møteplass er som nevnt innledningsvis ikke noe nytt. Wiegand beskriver hvordan en filial i New Yorks folkebiblioteksystem i 1910 var vertskap for kveldskurs for innvandrere, hadde møter for speiderpatuljer i ett forsamlingsrom mens en modellflyklubb for gutter stilte ut selvbygde fly i et annet. I et tredje praktiserte jenter brodering mens de ble lest høyt for. Makerspace er også en del av den faglige ballasten bibliotekarprofesjonen bærer med seg.

Wiegands bok er en av de mest fascinerende bøkene jeg har lest på lang tid. Den viser hvor viktig det er å gå inn i profesjonshistorien og hvilket rikt repertoar bibliotekfeltet har å øse av. ■

BEYER HANDEL

Med en skriver fra Datamax-O'Neil og programvaren Bartender, kan du skrive dine egne RFID brikker. Beskytt RFID brikken med transparent etikett. Har du behov for en strekkodeskanner som leser like fint fra nettbrett og mobil som fra bøker, har vi håndholdte, for stativ eller nedfelt i skranke. Ønsker du å lese RFID og strekkoder på en enkel måte, anbefales en titt på våre nettsider.

På tide med vedlikehold? Vi har renseproduktene til dine skrivere.

Vi tilbyr kvalitetsprodukter og personlig service.

Ring 33802185 eller send e-post til: post@beyerhandel.no

Vår erfaring | Din trygghet

Følg med på våre nettsider www.beyerhandel.no

Behov for fjernhjelp? Ta kontakt for pris.

datamax • o'neil
right by our customers.

Bibliotek som fremmer læring, samarbeid og forskning

Hva sier forskningen om hva som kjennetegner campusutforming som har positiv innvirkning på undervisning, forskning, samarbeid og læring? Dette var oppdraget fra Kunnskapsdepartementet til Kunnskapssenteret for Utdanning. Resultatet av deres systematiske kunnskapsoversikt er ble overlevert til departementet i desember i fjor og er publisert i rapporten «Campusutforming for undervisning, forskning, samarbeid og læring».

AV LARS EGELAND

DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTER OG BIBLIOTEK VED OsloMet
STORBYUNIVERSITETET, NESTLEDER I NORSK BIBLIOTEKFORENING

«Universitetsavisa» til NTNU oppsummerte svaret fra studentene slik: Bibliotek kommer på førsteplass. Dette var basert på en undersøkelse som forskerne H.K. Wilson og A. Cotgrave ved Liverpool John Moore University hadde foretatt for å finne ut hva slags rom studentene mente egner seg godt til læring, og som er referert i Kunnskapsoversikten.

Systematisk kunnskapsoversikt.

Å lage systematiske kunnskapsoversikter er en metode som er mye brukt i medisin og helsevitenskap (se s. 64), ikke minst for å lage anbefalinger til helsevesenet om praksis innen ulike områder. Samfunnsvitenskapene er ikke så eksplisitte, men metoden tas i økende omfang i bruk også her. F.eks. i forbindelse med Djupedal-utvalget som skrev om tiltak mot mobbing og som trengte en oversikt over hva forskningen faktisk sier om tiltak som virker mot mobbing. Ved OsloMet har vi etablert en tverrfaglig tjeneste med forskningsbibliotekarer som foretar slike kunnskapsstatusser. Ikke minst er det viktig i prosjektsøknader at man kjenner til hva som er gjort av forskning andre steder.

I dette arbeidet er det søkt etter artikler i seks elektroniske databaser, bl.a. ERIC, Psycinfo, Scopus og Art & Architecture Complete. Søkene resulterte i 23.137 treff. Etter fjerning av duplikater benyttet man tekstmineringsteknologi som resulterte i at man sto igjen med 43 studier som var potensielt relevante. Disse ble lest i fulltekst av to forskere som sorterte ut 2 studier etter kvalitet og 10 på relevans. Kunnskapso-

versikten omfatter derfor 31 studier – ingen av artiklene var norske.

Strategisk campusutvikling er blitt et begrep i høyere utdanning de siste åra. Det dreier seg om alt fra å planlegge campus med stor nok kapasitet, lokalisering av bygninger osv – til innholdet i bygningene. I NTNUs Visjoner for campusutvikling 2060 dreier campusutvikling seg om hvordan universitetet kan tilpasses behovene for økt fleksibilitet innen utdanning, forskning, nyskaping og formidling. Campusutviklingen må tilpasses universitetets rolle i samfunnet, internasjonalisering, nye utdanningsformer og læringsmiljø. Campusutvikling handler også om å være relevant i regionen eller byen.

Campusutvikling: For hva slags læring?

Når det gjelder utvikling av gode lokaler for læring, henger det selvfølgelig tett sammen med hva slags læring man legger opp til. Underviserundersøkelsen utført av NOKUT i 2016 viser at undervisnings- og arbeidsformene i høyere utdanning fortsatt domineres av lærersentrert utdanning. Riksrevisjonens gjennomgang av studiegjennomføringen i høyere utdanning (Dokument 3:8 (2014-15)), viser at det er lav gjennomføring og stort frafall som har en stor samfunnsmessig kostnad. De peker på arbeidsformene i høyere utdanning, og etterlyser mer studentaktive undervisnings- og læringsformer og gode sosiale miljøer.

Dette er også etterlyst i Studiekvalitetsmeldinga. I Utdanningskvali-

tetsmeldinga til OsloMet for 2016-17 er det røde varselampene på to forhold: «For lite variasjon i lærings- og vurderingsformer. Digitale verktøy må benyttes i større grad» og «for lav kjennskap blant studentene til forsknings- og utviklingsarbeid», dvs forskningsbasert utdanning

En undersøkelse utført av Kunnskapssenteret for utdanning i 2016 (Morgan, 2016) viser at det er den pedagogiske bruken av teknologien som virker positivt på læringsutbytte, ikke teknologien i seg selv. For mange av oss er det selvsagt: Teknologi er interessant for nerdene, for oss andre er det viktigere hvordan teknologien implementeres i vår hverdag.

Krav til gode læringsarealer henger åpenbart tett sammen med bruk av teknologi. Teknologien gjør at jeg har tilgang til det meste hjemmefra: Jeg kan søke i databaser, se forelesninger på film, delta i digitale kurs. Jeg trenger ikke å komme til campus for å sitte med PCen. Men det kan være andre gode grunner til at jeg skal komme hit: samarbeide med andre mennesker, lære sammen, arbeide i et inspirerende læringsmiljø. Det fysiske møtestedet blir trolig ikke mindre viktig i framtida, men da må vi ha lokaler som fremmer slike møtesteder.

«De mest kreative ideene kommer ikke til å komme mens du sitter foran skjermen din», sier Scott Birnbaum, visepresident i Samsung (Waber, 2014). Derfor legger store kunnskapsbedrifter som Google, Facebook og Microsoft opp til store fleksible arbeidsområder der muligheten er stor for å treffe

kolleger som man ikke ellers treffer. Der det legges til rette for mange ulike måter å jobbe på og ikke minst der det folk stimuleres til kreativitet gjennom kunst og sosiale rom. «Det trengs en variasjonsbredde av rom og arealer hvor planlagte aktiviteter kan gjennomføres eller nye oppstå. Noen kan egne seg for kreativitet, andre for produktivitet» (Lillejord, 2017, s 7). Det høres omtrent ut som et moderne bibliotek.

I fjor var ledergruppa ved biblioteket ved OsloMet på studiebesøk til flere nederlandske universitet. Blant annet besøkte vi Centre for Teaching and Learning ved Utrecht University. Der var de opptatt av å skape framtidens undervisningsrom tilpasset mer intensiv bruk av digital teknologi. Hvordan ser et slikt undervisningsrom ut? De startet med å fjerne alle møbler. Veggene ble dekket med metallplater som ble malt hvite. Dermed ble alle veggene white-boards der det kunne skrives og tegnes og ark og plakater kunne henges opp ved hjelp av magneter. I taket ble det montert skinner som gjorde at kameraer, projektorer og annet utstyr, inkludert gardiner kunne trekkes rundt i rommet. Noen få hev-og-senk-bord og

stoler i ulike farger. Vi ble bedt om å sette oss. Jasså, du er sjefen, spurte den ene professoren. – Ja, for du skjønner at vi har erfaring for at sjefene alltid setter seg på de røde stolene, forklarte han. Vår oppsummering er at undervisningsrom for en digital framtid, handler om fleksible rom som kan tilpasses ulike grupper mennesker, sa han.

Uformelle læringsrom der man ser og blir sett.

Mange universiteter rapporterer om at klasserom blir mindre viktige for studentene som læringsområder. Oppsummeringen i Kunnskapssenterets rapport er at «studentene etterspør uformelle læringsrom der de har enkel adgang til mat og drikke, kan sitte komfortabelt og være en del av et sosialt miljø samtidig som de kan arbeide individuelt og holde kontakt med digitale nettverk. Arbeidsplasser vil få stadig flere multifunksjonelle rom» (Lillejord 2017 s. 3). I rapporten pekes det på at «i økende grad kan studier foregå uavhengig av sted og tid, noe som påvirker studentens forhold til campus. Selv om studenten kan påvirke når og hvordan de kan studere, er de likevel avhengige av fysiske og virtuelle møte-

plasser hvor de kan diskutere med medstudenter og konsultere veiledere og undervisere» (Lillejord 2017, s 9). En av konsekvensene av dette er at studentene vil stille større krav til estetisk og fysisk utforming av både de formelle og uformelle rommene for læring.

Når studentene stemmer med beina, det vil si at de velger de lokalene som de selv finner mest attraktive for læring, så lønner det seg å finne ut hva studentene ønsker. I undersøkelsen som Wilson & Cotgrave har foretatt (referert i Lillejord 2017) sier studentene at uavhengig av fagbakgrunn så rangerer de tilgang til bibliotek som viktigst for læring. Deretter kommer adgang til rene toaletter, god plass, moderne teknologi, behagelig temperatur. Studentene er opptatt av at rommene skal fremme fellesskapsfølelse, tilhørighet og identifikasjon. «Sosiale rom må invitere til både planlagte og spontane studentmøter.» Hvis studentene både kan samarbeide om oppgaver og vise hverandre hva de har gjort, kan deres følelse av felleskap øke.» (Lillejord 2017). En annen undersøkelse (Harrop & Turpin, 2013) viser ni forhold som kjennetegner gode uformelle læringsrom: Læringsrommet

Byrå: OktanOslo

Er du bibliotekar,
hører du til hos oss
– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på
<http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

**Alle nyinnmeldte er med i trekning
av en iPad hvert kvartal.**

er en destinasjon (studentene søker seg dit), en identifikasjon (særpreg), innbyr til samtaler, gir følelse av fellesskap, gjør det mulig å trekke seg tilbake, enkel adgang, lett å få plass, er brukervennlig, alle nødvendige ressurser er tilgjengelige, lett å få tak i mat og drikke. Kunnskapsstatusens oppsummering av de ulike undersøkelsene er at studentenes følelse av tilhørighet og identifikasjon er viktig. At studenter fra ulike fagdisipliner kan ha ulike personlighetstrekk som påvirker preferanser for fysisk utforming, at biblioteket er et viktig uformelt læringsrom – men også at nærhet til underviserne er viktig. I tillegg at møbleringen har et oppsett som gjør det mulig å samhandle. (Lillejorde 2017, s 35) Alle møbler må kunne flyttes på!

En undersøkelse blant studentene ved OsloMet i fjor viste at ca 80% av studentene brukte biblioteket som arbeidssted. Det som gjorde det populært var blandingen av å være et sted som fremmet arbeid, samtidig som det var et sosialt rom. Et sted å jobbe, men også å se andre, og bli sett. Et sted å jobbe aleine sammen, som en student oppsummerte.

I boka «Det åpne bibliotek: Forskningsbibliotek i endring» (Anderson 2017) skriver sosialantropologene Astrid Anderson og Cicilie Fagerlid om hvordan HumSam-biblioteket på UiO oppfattes som et arbeidssted som også virker disiplinerende på studentene – som fremmer arbeid. Det burde bety at institusjonen burde ha interesse av å legge til rette for at studentene bruker biblioteket som arbeidssted.

Åpne landskap også for ansatte? Når det argumenteres for at mer åpne og fleksible arbeidsområder for studenter,

fremmer innovasjon, samarbeid og læring, er det interessant at det samtidig pågår en diskusjon om hva slags kontorarbeidsplasser ansatte skal ha. Lar det seg gjøre å argumentere for åpne, feldskible løsninger for studenter og lukkede cellekontorer for ansatte? Waber (Waber 2014) setter opp en tabell der x-aksen er fra faste arbeidsplasser til fleksible løsninger og y-aksen er fra private kontorer til åpne løsninger. Private, faste arbeidsplasser fremmer personlig produktivitet, fokuserer på individuelt arbeid med deadlines. Åpne løsninger med fleksible arbeidsplasser bidrar til å knuse siloer, fremmer kreativitet og innovasjon, prosjektarbeid og gruppe-effektivitet. Diskusjonen om arbeidsplasser bør derfor handle om hva slags produktivitet man trenger, så kan man velge kontorløsning ut fra det.

Forskningsbasert utdanning. Det er et uttalt mål at undervisningen i høyere utdanning skal være forskningsbasert. Dette er det ingen uenighet om, men begrepet tolkes på mange ulike måter. Noen oppfatter det slik at studentene skal engasjeres i lærernes forskningsprosjekter. Andre er mer opptatt av at undervisningen skal basere seg på kunnskap som er forskningsbasert, det betyr at studenter og lærere i stor grad skal bruke forskningskilder og forskningsartikler. En tredje definisjon er å knytte det til læringsformen: At undervisningen skal bygge på at studentene utsettes for forskningsspørsmål som de selv må bidra til å finne svar på. Her knyttes forskningsbasert undervisning til målet om mer studentaktive undervisningsformer. I Kunnskapsstatus-rapporten sies det slik:

«Forskere på universitet og høyskoler må tenke og arbeide som forskere også når de underviser – samtidig som campus må utformes slik at dette blir mulig for dem.» (Lillejorde 2017, s 56) Det betyr at det må være rom som inviterer til åpenhet mot omverdenen, som legger til rette for tverrfaglig samarbeid og deling av data og kunnskap. ■

Referanser

Anderson, A., Fagerlid, C., Larsen, H & Straume, Ingrid: Det åpne bibliotek : forskningsbibliotek i endring.(2017) Cappelen Damm Akademisk <https://doi.org/10.23865/noasp.20>

Bibliotekene på campus er svært viktig for studentene : Da studentene ble spurt hva som er viktigst for at det fysiske læringsmiljøet skal bli best mulig, var svaret: Adgang til bibliotek. <http://www.universitetsavisa.no/student/2018/01/11/Bibliotekene-pa-campus-er-svaert-viktig-for-studentene-71276.ece>

Lillejorde S., Børte K., Nesje K., & Ruud E. (2017). Campusutforming for undervisning, forskning, samarbeid og læring – en systematisk kunnskapsoversikt. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning, www.kunnskapssenter.no <https://www.regjeringen.no/contentassets/54e657fe528433aa23f4ee77281ab6/lillejorde-m-fl.-2017-campusutforming-002.pdf>

Morgan, K, Morgan, M., Johansson, L & Ruud, E. (2016) *A systematic mapping of the effects of ICT on learning outcomes*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning. www.kunnskapssenteret.no

Waber, B., Magnolfi, J. & Lindsay, G. (2014) Workspaces That Move People (cover story). *Harvard Business review*, 92(10), 68-77

Wilson, H.K & Cotgrave, A. (2016) *Factors that influence students' satisfaction with their physical learning environments*. School of the Built Environment, Liverpool John Moores University, Liverpool, UK <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/SS-01-2016-0004>

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPIISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPIISK

Arkiver, ikke biblioteker – hvorfor?

AV JACK ANDERSEN
LEKTOR, PHD
IVA, KØBENHAVNS UNIVERSITET

I moderne debatter i både den brede offentlighed og i den videnskabelige offentlighed tales der om arkiver: fx data-arkiver, web-arkiver og digitale arkiver. Facebook beskrives fx som et arkiv bestående af de data og profiler, brugere leverer til sitet. De funktioner og processer digitale arkiver som fx Facebook (eller YouTube) aktiverer, muliggør og er betinget er, kan beskrives som funktioner og processer, der har at gøre med sortering, udvælgelse, klassifikation og samlingsopbygning – altså funktioner og processer vi også genkender fra biblioteksverdenen. Bogen *Digital Keywords* (Peters, 2016), der er skrevet over Raymond Williams' bog *Keywords*, samler gamle og nye ord til at forstå og beskrive fænomener i den digitale kultur. I Williams' bog er der hverken et opslag om arkiver eller biblioteker, mens i *Digital Keywords* er der et opslag om arkiver og ikke biblioteker. Hvorfor er det, at det er arkivbegrebet, og ikke biblioteksbegrebet, der har vundet indpas som begreb til at beskrive betydningsfulde træk ved den digitale kultur?

Arkiv betyder på latin *archivum*, der kommer fra det græske *arkheion* der betyder rådhus. Modsat betyder bibliotek bogsamling. Rådhus overfor bogsamling. Politik overfor et medie. Styling overfor kommunikation.

Både arkiver og biblioteker er traditionelt beskrevet som samfundets hukommelsesinstitutioner. Ved at blive forbundet med samfundets hukommelse, er begge institutioners virksomhed også politiseret. Hvad et samfund vælger at have af hukommelse er ikke et spørgsmål om ren mnemoteknik. At huske er også at udvælge samtidig med, at hukommelsen også skal dannes, som Hans-Georg Gadamer minder os om.

Det der traditionelt har adskilt arkiver og biblioteker er naturligvis indholdet af deres samlinger og deres politik for opbygningen af samlingerne: arkivalier, i betydningen ikke publicerede tekster, overfor publicerede tekster i et antal versioner og udgaver. I den digitale verden giver denne skelnen selvsagt ikke mening.

Måske modsat biblioteker, har arkiver måske heller ikke haft en fremtrædende plads i vores bevidsthed. Gudmund Valderhaug skriver fx i sin artikel om arkiver, *Kva er det med arkiv?*: «Dei færreste menneske har noko medvite forhold til arkiv, sjølv om vi i dag meir enn noko sinne tidlegare er omgitt av arkiv. Når vi i våre daglege liv handlar i butikkar, passerer bomstasjonar eller kommuniserer med stat og kommune, blir det lagra opplysningar om oss og våre aktiviteter. Samtidig skaper dei fleste av oss kontinuerleg arkiv ved bruk av sjølvarkiverande elektroniske kommunikasjonsverktøy.» (p. 120). Alligevel peger Valderhaug på tilstedeværelsen af arkiver i vores hverdagsliv. Det arkivbegreb der bliver peget på her, er et der er stærkt indlejret i vores kultur og samfund på måder biblioteker ikke er og kan komme i nærheden af.

Hvis man derfor skal pege på en forsigtig forskel og en begrundelse for betoningen af arkiv fremfor bibliotek, kunne man pege på, at arkiv også har et verbum tilknyttet, *at arkivere*, modsat bibliotek, der ikke har et tilsvarende verbum.

At arkivere er en handling på lige fod med andre handlinger i den digitale kultur: at tweete, at tage, at like, at friende, at søge. Arkiv og arkivere skriver sig dermed ind i en række af kulturelle handlinger, mange af os gør i hverdagen, som Valderhaug også påpeger. Ikke bare som enkeltstående handlinger, men som måske stærkt typificerende handlinger i hverdagen. Som praksisser der koordinerer og strukturerer vores sociale liv. Arkivering som typificerende handling i den digitale kultur skaber både genkendelse af og forventninger til diverse former for sociale situationer. At arkivere og at blive arkiveret som data tjener ikke kun til at se tilbage i tiden. Det tjener til at blive gemt for at blive aktivt brugt i forskellige fremtidige sammenhænge: som salgsobjekt, som forudsigelse af kulturelle behov, som anbefaling af kulturelle produkter, eller til sporing af hvor du er og hvor du skal hen. Det er

denne re-konfigurering af arkivbegrebet, som Holger Pötzsch fra Tromsø Universitet benævner med begrebet *iArchive*; et begreb der tjener til at fremhæve, at arkiver ikke kun kuraterer fortiden, men som i stigende grad er med til at skabe de subjekter og performances, der aktivt former fremtiden.

Centralt står her digitale mediers næsten indbyggede evne til på en og samme tid at lagre og gemme. Bibliotekers primære opgave er ikke at gemme, men at formidle aktuelt stof. Her er måske derfor en forklaring på, hvorfor det er arkiv og ikke bibliotek, der bruges til at beskrive digital kultur.

Det der er det paradoksale her, er, at et begreb og en institution, arkivet, der måske er mere støvet end biblioteket, forvandles til et begreb og en handling, hvormed vi forstår aspekter af digital kultur (jf. Valderhaug ovenfor). Man kan måske lige frem sige, vi oplever en *arkivisering* af kulturen.

Vi kan altså konstatere, at arkivbegrebet har fået en fremtrædende plads i den moderne mediekultur. Vi kan ikke sige, det er sket på bekostning af biblioteksbegrebet. Det kan vi ikke udelede. Men hvis man i biblioteksverdenen føler sig lidt trængt i defensiven kan man måske koble sig på (dele af) den moderne arkiv-diskurs og herigennem pege på, at ideen om samlinger af strukturerede materiale trives i bedste velgående og er ganske afgørende for, hvordan digitale mediekulturer fungerer. Vi kalder det måske bare ikke for biblioteker. ■

Referencer:

- Peters, B. (ed)(2016). *Digital Keywords. A Vocabulary of Information Society & Culture*. Princeton University Press
- Pötzsch, H. (2017). Archives and identity in the context of social media and algorithmic analytics: Towards an understanding of iArchive and predictive retention. *New Media & Society*, pp. 1-19
- Valderhaug, G. (2015). *Kva er det med arkiv? IN: Litteratur- og kulturformidling. Nye analyser og perspektiver*. Helge Ridderstrøm & Tonje Vold (red.). Pax Forlag

Louise Erdrich (f. 1954)

Stemmer rundt eit bord

AV ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Ein kveld forsvinn June Kashpaw. Eigentleg skulle ho heim til røtene, reservatet der ho vaks opp, men så droppa ho bussen då det kom ein mann i vegen. «Du må være annerledes» (Erdrich 1985: 11), seier ho til mannen som har servert henne øl og egg. Me skjønar snart at han ikkje er annleis, det skjønar June òg. Difor stikk ho av frå bilen midt på natta, til fots i snøen med lite kler og dårlege sko. Ho kjem aldri fram. For mange er dette ei gåte. Ingen kjenner skogen og veret betre enn henne. June vaks opp hos Onkel Eli, som sjølv har lært alt han kan frå naturen og skogen. Forteljinga om June er opninga av Louise Erdrichs *Love Medicine* eller *Kjærlighetsmedisin*. Trass i at June er ei av bipersonane og er mindre delaktig i forteljingane, er det henne eg ser klarast for meg i ettertid.

Denne artikkelen tek utgangspunkt i den reviderte amerikanske utgåva av boka frå 2009. Den norske utgåva *Kjærlighetsmedisin* er omsett av Isak Rogde og bygd på originalen som kom ut i 1984. Erdrich har gjort fleire signifikante endringar sidan førsteutgåva. I foreløpig siste versjon av boka finst mellom anna to historier som ikkje er med i den norske utgåva, medan andre historier er utvida. Kan hende er det på tide med ei revidert omsetjing av denne klassikaren?

Love Medicine har nemninga «novel» eller roman. Eg tenkte den like gjerne kunne vore kalla novellesamling, eg kjem tilbake til det. Boka er sett saman av ei rekke ulike forteljingar, sett frå ulike perspektiv, men med mange av dei same personane. Det finst eit person- og slektskart fremst i utgåva eg las, det kjem vel med, for her er det slik at alt heng saman med alt. Eg bit meg merke i Albertine Johnson, ei av forteljarstemmene. Ho gjer lite ut av seg sjølv, men er ein skarp observatør. Det er Albertine som gir meg dei beste bilda av June, tanta si. June er ei slik tante alle drøymmer om. Tanta som fortel løyndommar og vaksenting som slett ikkje er høveleg for små barn. Ho som aldri har pengar, men likevel gir det vesle ho har så ungane kan kjøpa iskrem. Ho som luktar godt og alltid har ein tyggegummi på lur i lomma. Men også den vaksenpersonen Albertine Johnson etterkvart ser må lappa kleda sine saman med sikkerheitsnåler.

Settinga er eit realistiske reservatsmiljø i Nord-Dakota og handlinga

spenner frå 1934 fram til 1985. Ei rekke laust samanhengande hendingar vert fortalt av mange ulike forteljarar. Dei fleste forteljingane er fortalt frå eg-person, nokre få i tredje person. Ei av utfordringane med boka er å halda seg til alle dei ulike eg-forteljarane. Innimellom kan det ta tid å bli fortruleg med ei ny forteljarstemme. Enkelte av kapitla kan heilt sikkert fint lesast enkeltvis, som ei novelle. Det gjeld til dømes opningsforteljinga «The World's Greatest Fisherman». Men litteraturforskar Juliet Wightman seier at å kalle det ei novellesamling er å misforstå bokas natur: «Som metalitterær fortelling bruker den historiefortelling både som struktur og tema». (Boxall: 2007: 752). Dette er presist observert av Wightham. Det er ikkje ei novellesamling, heller ein fleirstemmig roman.

I lesinga av *Love Medicine* gjekk tankane mine til to andre forfattarar: Alice Munro og Toni Morrison. Erdrich liknar ikkje heilt på nokon av dei, men minner likevel litt om begge. Munros lange noveller eller «stories» er fantastiske, men handlar sjeldan om dei same personane. Handlinga er dessutan ofte svært subtil, det er veldig små ting som vender om på heile greia. Erdrichs forteljingar kan ha like kvardagslege inngangar som Munro, men vendingane er mykje heftigare. Det er rett og slett meir action. Toni Morrison tenkjer eg på fordi ho er ei enorm episk kraft og ho malar fram spennande og dramatiske forteljingar frå miljøet ho kjenner, svarte amerikanarar, slik Erdrich også bruker eige miljø, amerikanske urfolk, og grunnforteljingar. Men så liknar ho ikkje heilt på Morrison heller. For der Morrison bind alt saman i ei samanhengande forteljing, lar Erdrich oss kikke inn i forteljinga frå mange ulike kantar på ein gong.

Noko av det Erdrich gjer aller best, er å skildre fellesskap kvinner imellom. Det som gjer mest inntrykk er dei overraskande alliansane som dukkar opp. Albertine Johnson vert til dømes god ven med den kvite, gravide, sure og overvektige Dot Adare. Dei to finn kvarandre i ein meir eller mindre meningslaus jobb, kor dei veg lasta til køyretøy. Det hjelper sikkert litt at Dot Adare er forlova med småkriminelle Gerry Nanapush, ein halvegs slektning av Albertine, som stadig vekk klarer å rømme frå fengsel, men som ikkje er like god på å halda seg skjult frå politiet.

Den mest overraskande alliansen er likevel den mellom Marie Kashpaw og svigermor hennar Rushes Bear. Marie Kashpaw er karakteren i boka eg er aller svakast for. Marie er ein «Survivor», ei som gjer det beste ut av alt. 14 år gamal rømmer ho frå klosteret, kor ho har vore utsett for utspekulerte torturmetodar frå ei vondsinna nonne. I flukta hoppar Marie Lazarre rett på Nector Kashpaw og nektar plent sleppa taket. Dei endar med å gifta seg, eller som det heiter i boka: «He went with that Lazarre girl» (Erdrich: 2009: 71). Rushes Bear har aldri respektert henne, sidan Marie kjem frå ein dårleg familie full av drankarar. Likevel er det hit Rushes Bear kjem mot slutten av livet og skapar trøbbel. Rushes Bear er krevjande, ikkje nøgd med noko og klagar så mykje at Marie bestemmer seg for å kasta henne ut. Det er vanskeleg å ikkje bli rørt av Rushes Bears svar: «Her voice came from a far place, very small and she said to me, – I have nowhere else to go» (2009: 97). Ho får lov å bli verande. Marie dør nesten i ein fødsel, men Rushes Bear og ei naturmedisin-jordmor bergar henne. Då den slukøyra ektemannen prøver gjera opp for at han ikkje var der, nektar Rushes Bear å ta imot pengar frå sonen. «I'm you're son» he said. «No more. I only have a daughter» (2009: 101).

Louise Erdrich forvaltar stoffet sitt med stor kjærleik og varme. Eg lyt tru på det. Karakterane trer fram og lev på eit vis vidare etter at boka er ferdiglesen. Eg trur det må vere fordi det kjennest autentisk. Det kjennest som å sitje rundt eit bord der fleire stemmer fortel ulike stykke frå ei meir eller mindre samanhengande og svært fargerik slektshistorie. Eg elskar å lytta til slike forteljingar. ■

Kjelder:

Litteratur:

Erdrich, Louise (1985): *Kjærlighetsmedisin*; oversatt av Isak Rogde. Oslo: Aschehoug.

Erdrich, Louise (2009): *Love Medicine*; newly revised edition. New York: Harper Perennial.

Sekundær litteratur

Boxall, Peter (red.) (2007): 1001 Bøker du må lese før du dør; oversatt av Kjell Olaf Jensen. Oslo: Orion.

Bibliofil er med overalt

Bibliofil i ny drakt – utvikles med nytt brukergrensesnitt tilpasset alle typer skjermer for smarttelefon, nettbrett og vanlige arbeidsstasjoner.

Bibliofil har alltid vært ledende i utviklingen av nye løsninger for bibliotekene i Norge. Dette har vi fått til bl.a. fordi vi har kreative kunder som utfordrer oss, kunder som stadig er på jakt etter løsninger som kan forenkle arbeidshverdagen. Vi lager løsninger som sparer tid og ressurser og gjør bibliotekene i stand til å gi bedre service til lånerne.

Ta med deg Bibliofil rundt i biblioteket, på bussen eller i et foreningsbesøk!

2018 byr på spenstige nye løsninger i Bibliofil.

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

Bibliotek-Systemer As | Postboks 2093 | 3255 Larvik
Tlf: 33 11 68 00 | firmapost@bibsyst.no | www.bibsyst.no

Medlemssider fra
**NORSK
BIBLIOTEK-
FORENING**
Et bilag til Bok og Bibliotek

2/18

Leiar.....	1
Intervju med Trine Skei Grande.....	2-3
Jimi Thaule: Fremtiden med roboter.....	4-5
Innspill til ny kulturmelding.....	6-8
NBF Tidsskriftformidlingen.....	9
Medlemsintervjuet.....	10

Leiar

NORSK I DANMARK

I februar var eg i Danmark for å halde eit innlegg om biblioteket som uavhengig debattarena og den norske biblioteklova for dei danske folkebiblioteksjefane i Bibliotekschefforeningen. Det er alltid fint å kunne snakke om dette temaet, men no var eg i tvende tvil: Eg hadde jo snakka om dette for fleire av ei same bibliotekarane under Bibliotekspolitisk Topmøde eit par år tidlegare. Kva meir kunne eg eigentleg bidra med til denne forsamlinga?

Men det var erfaringane våre i Noreg dei no var ute etter. Og litt av kvart har jo skjedd dei siste par åra.

Sidan sist eg var i Danmark hadde landet fått ein ny kulturminister, den synlege og til tider hardtslåande Mette Bock. I si opningstale til møtelyden slo ho fast at Danmark no treng ei ny drøfting av folkebiblioteka og rollen. Eit nytt bibliotek for ei ny tid måtte forankrast i folket. Og i Danmark er Folket viktig, så viktig at Folke- står som første prefiks i ein rekke danske institusjonar som folkekyrkja, folkeskolen, folketinget, folkehøyskolen, folkepensionen, folkestyret, og folkebibliotek hadde sin eigen stolte plass i denne rekka. Likevel blei det påpeika frå salen at Danmark brukte ein tredjedel på folkebibliotek i forhold til det dei brukar på folkekyrkja.

Mitt innlegg handla om våre erfaringar i Noreg, fire år etter at vi fekk ny formålspar-

agraf, med eksempel frå både Stormen, Gloppen, Kristiansand, Bergen og Porsanger. Om korleis bibliotekarane har vokst med oppgåvene, om korleis det i Noreg ofte blir tatt utgangspunkt i heilt lokale forhold når det skal planleggast arrangement og debattar.

Den danske kulturministeren var ikkje særleg begeistra for vår lov. Hennes politiske tilhøyrighet i Liberal Alliance, eit reindyrka liberalistisk parti, forklarar litt av den saka.

Mindre offentleg inngripen og ditto detaljstyring er noko ho er oppteken av, fekk eg vite etterpå. Ho poengterte at fleire bibliotek i Danmark dreiv med debattar allereie, og trengte ikkje ei slik drift heimla i lovverket.

Dessverre er det slik at statsrådar ofte går frå møtet når innlegget deira er ferdig, og ho fekk ikkje høyre meg. Men eg fekk i alle fall sagt til dei hundre andre deltakarane at i Noreg har formålsparagrafen gjort biblioteka synlegare og biblioteksjefane modigare. Det er biblioteka sitt

bidrag til å løfte debattane ut frå kommentarfelta og inn i bibliotekrommet der vi ser motdebattantane våre i augo under det same taket. Det er det som er biblioteket som demokratisk aktør.

**Biblioteka løftar
debattane ut frå
kommentarfelta
og inn i bibliotek-
rommet der vi ser
motdebattantane
være i augo under
det same taket.**

Mariann Schjeide

NYE BIBLIOTEKMINISTRE PÅ SLOTTSPLASSEN: Jan Tore Sanner (gjemt bak blomstetr), Iselin Nybø og Trine Skei Grande er de tre nye ministrene med ansvar for bibliotek. FOTO: Skjermdump fra Dagsrevyen

Trine Skei Grande: **BIBLIOTEKENES REDNINGSKVINNE?**

Mange i bibliotekmiljøet ble ordentlig glade da Trine Skei Grande ble kulturminister. Bibliotekene har nok følt seg litt stemoderlig behandlet i kultursektoren. Har vi nå fått en bibliotekmoder? Eller kanskje en moderne bonusmamma som gjerne vil leke med oss?

TEKST: KRISTIN STORRUSTEN

Kulturminister Trine Skei Grande

Du har sittet i juryen for Årets bibliotek, og vært med på flere bibliotekarrangement. Blir du en bibliotekmoder eller bonusmamma?

Da den blågrønne regjeringen utarbeidet Jeløyplattformen ble det klinkende klart for meg at kulturpolitikken står helt sentralt for å løse noen av de utfordringene landet vårt står overfor. Over hele landet ser vi hvordan bibliotekene gjør en god jobb med å være levende hus som fremmer leseglede, integrering

og er møteplasser for dialog og debatt, lek og fellesskap.

I dagens informasjonssamfunn er det kanskje viktigere enn noen gang å strekke seg mot kunnskap og danning, og det er en rolle som vi må gi bibliotekene mulighet til å fylle. Den jobben gleder jeg meg til å gyve løs på.

Bernhard Ellefsen støttet nylig kravet vårt om bibliotekmilliard i Morgenbladet. Det gikk også Venstre til valg på i 2013. Det blir kanskje vanskelig med en hel milliard, men vi kan sette pris på en trekvart som i Sverige også. Hvordan vil du jobbe for en økonomisk satsing på folkebibliotekene?

Det er viktig at regjeringen fører en aktiv språkpolitikk, og at vi ser hvordan vi kan bidra til behovet som finnes for å omstille, og tilpasse seg, digitaliseringen. Da må vi satse – også økonomisk – på å styrke tilgjengeliggjøringen av litteratur og arbeidet med digitale plattformer. Som kjent er det kommunene som har ansvaret for å finansiere driften av folkebibliotekene. De skal gjøre prioriteringer for å utvikle gode bibliotektenester, som skal være tilpasset behovene i lokalsamfunnet. Jeg mener vi fra statlig hold bør se helhetlig på hvilke tiltak vi kan gjennomføre for å løfte frem folkebibliotekene og tydeliggjøre deres rolle.

Du er jo glad i å lese. Hvordan vil du som kulturminister legge til rette for at alle bibliotektyper kan fortsette å formidle og låne ut litteratur til ulike målgrupper?

Digitaliseringen av samfunnet er et demokrati-prosjekt som gir enorme muligheter. Det handler om å gi folk makt over egen hverdag, og skape et levende demokrati. Nasjonalbibliotekets Bokhylla.no har gjort over 250 000 bøker av den norske kulturarven tilgjengelig for den norske befolkningen. Dette er helt unikt i verdenssammenheng og med formidling fra bibliotekarer er det et eksempel på hvordan man skaper levende boksamlinger.

Samtidig kan informasjonssamfunnet medføre at det kan oppstå et klaseskille mellom hvem som klarer å finne frem i informasjonsflyten og ikke. Da må bibliotekene, og bibliotekarene, være veiledere og møteplasser med kompetanse på å skille viktig fra uviktig, og riktig fra galt.

Det ligger mange spennende muligheter i døgnåpne bibliotek og egne ungdomsbibliotek, samtidig som jeg mener at samarbeid hvor fagboksamlinger, akademiske bibliotek og andre, private bibliotek går enda mer i dialog med folkebibliotekene vil være givende.

Bibliotekene må være veiledere og møteplasser med kompetanse på å skille viktig fra uviktig, og riktig fra galt.

Regn med oss

Norsk Bibliotekforening kommenterer

Det kan sjå ut som om bibliotekmilliarden ikkje er like viktig når ein kjem i regjeringsposisjon. Norsk Bibliotekforening er klar over kommunane sitt med hovudansvar for finansieringa av biblioteka. Det er jo nettopp dette ansvaret kommunane har tatt for lett på. Det gjer at vi har fått det vi kallar ei systematisk underbudsjettering gjennom fleire år; slik mellom anna Engerutvalets rapport viste.

Mariann Schjeide

Norsk Bibliotekforening snakkar sjølvsaft ikkje om å gå over til å drifte biblioteka frå statleg hald. Vi ønskjer oss ein dytt for å kome opp på eit anstendig nivå. Kall det gjerne ei avgrensa vitamininnsprøytning. I Sverige har regjeringa sett folkebiblioteka inn i ein politisk og instrumentell samanheng. Det er det Norsk Bibliotekforening ønsker seg i Noreg. Når kommunane ikkje prioriterer bibliotek, må dei få sterkare føringar.

Det er bra at kulturministeren trekk fram Bokhylla.no. Dette er eit løft vi kan vere stolte av. Det er imidlertid viktig å understreke at Bokhylla ikkje kan erstatte lånet og lesinga av bøker. Brukargrensensnittet egner seg ikkje til stort anna enn oppslag. Det er ikkje bøker du kan ta med deg der du er.

Formidling og utlån av litteratur i biblioteka heng saman med mediebudsjett. Mediebudsjettet er saman med lønsbudsjettet den største posten i norske bibliotek, både fag- og folkebibliotek. Det er medieposten som først blir skadelidande ved kutt. Kulturministeren kan legge til rette for fleire bøker i norske bibliotek. Vi er glade for at ho har opna for ein avtale for e-lydbøker. Det er sterkt etterspurt.

Trine Skei Grande har heilt rett når ho avsluttar med at samarbeid på tvers av bibliotektypar gjer nye ting mogleg. Då eg arbeidde ved Ålesund bibliotek fortalte eg ofte brukarane ville det vere raskare for dei å reise fem minutt med buss til høgskolebibliotek for å låne ei bok sjølv med sitt nasjonale lånekort, enn at vi skulle bestille ho inn til folkebibliotek. Folk flest trudde ikkje det var muleg. Fag- og folkebibliotek som ligg i same kommune har ofte ingenting med kvarandre å gjere. Norsk Bibliotekforening vil gjerne bidra til å stikke hol på desse vatntette skota.

Vi er glade for at Trine Skei Grande har prioritert å svare på spørsmålene frå oss. Som interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekets brukarar er vi klare til å bidra og samarbeide med kulturministeren.

DRØMMER BIBLIOIDER OM ELEKTRISKE NASJONAL-BIBLIOTEKARER?

Bibliotekarene må tenke nytt. Hva gjør vi egentlig den dagen robotene tar over?

Jimi Thaule, UiA og leder av Norsk Fagbibliotekforening

Bibliotekaryrket er, som alltid, i en overgangsfase. En gang mot slutten av det tyvende århundre begynte informasjonsteknologien å endre samfunnet på mange måter. Yrkestitler som har eksistert i mange år er plutselig utdatert eller endret til det ugjenkjennelige, og jobbene barna våre skal få, finnes ikke i dag. Dette får økonomiske og sosiale konsekvenser. Rammebetingelsene er vesentlig annerledes enn for arbeid i industriens tidsalder. Jeg skal nå forsøke meg på noe av det dummeste man prøver på: Å spå hvordan utviklingen vil fortsette. Om ikke annet kan det være morsomt å se tilbake på senere.

Den viktigste teknologiske barrieren vi står foran er kanskje innen kunstig intelligens. Helt fra Alan Turings maskiner, og spesielt etter at Arthur C. Clarke og Stanley Kubrick gav oss Hal 9000 i 1968, har vi forventet forskjellige former for kunstig intelligens. Trådene kan trekkes enda lengre, men det er mulig å se for seg en elektronisk innretning med nær menneskelig intelligens og fatteevne. Alle bibliotekarer kan lett se for seg mange oppgaver en intelligent maskin kan gjøre raskere og bedre enn seg selv, selv om jeg ikke skal argumentere for at du kan erstattes av en kalkulator av den grunn.

Tenk bare på feltet kunnskapsorganisering. Katalogisering, klassifikasjon og emneordsregistrering er i dag tid- og personalkrevende oppgaver som løses lokalt ved et stort antall institusjoner. Det kan løses bedre av maskiner i et felles biblioteksystem. En maskin vil kunne håndtere større mengder data raskere og mer presist enn mennesker kan. Den vil dessuten

ikke kjede seg eller bli lei av oppgavene.

Som motsvar kan man trekke frem behovet for lokale tilpasninger ved enkelte bibliotek. Jeg vil likevel hevde at det ikke behøver være motsetning mellom sentraliserte genererte data og lokale baser. Samtidig er jeg usikker på hvor stort rom vi egentlig bør ha for lokale varianter, med tanke på faren for unødig duplisering, feil og uregelmessigheter. Er det virkelig dette vi skal bruke tiden vår på?

Private selskaper bruker allerede algoritmer og metadata for å gi enkel veiledning til sine brukere. «Likte du denne boken? Da vil du kanskje også like denne!» Mange oppdager nye bøker på denne måten. Spørsmålet som nødvendigvis må følge, er om maskiner på et tidspunkt kan lage bedre anbefalinger enn menneskelige bibliotekarer. Foreløpig vil jeg si at det kan de ikke, men det er ingen grunn til å anta at de ikke vil bli bedre til det. Tenk når den søte, lille roboten Litteraturformidling X får tilgang til den store mengden data vi produserer knyttet til våre brukere, om hva de har lånt, hvor lenge de har hatt det og når de la fra seg e-boken. Hun kan ha hårknote, cardigan og fortelle deg at denne artikkelen her leste faren din da han var like gammel som deg, og alt med et menneskelig smil, slik vi alt har sett på japanske roboter. Vil du føle deg ivaretatt? Trygg? Eller vil du ikke tenke over hvor informasjonen kommer fra, og omfavne roboten med entusiasme? Hvordan litteraturformidling foregår om ti år vet vi lite om, men at det blir ny teknologi tilgjengelig kan vi anta med stor sikkerhet.

Viktige spørsmål er derfor knyttet til etikken forbundet med teknologien og personvern.

FAKTA

Det som gjør at vi sier at en datamaskin har kunstig intelligens, er at den kan studere vår adferd, og bruke resultatene til å lage datasystemer som kan løse problemer og ikke minst lære av egne erfaringer.

Hvem skal eie metadataene? Hvem

skal ha lovlig tilgang på dem? Hvordan skal vi sikre dem? Hvordan skal de være lov å bruke? Frem til nylig var Bibsys-samarbeidet i sin helhet drevet av en norsk institusjon som var fundert i medlemsinstitusjonene. Hvordan blir dette seg når dataene forvaltes av en kommersiell og multinasjonal bedrift med hovedkontor utenfor Europa? Vet vi det?

Om vi som sektor skal benytte den nye teknologien på en fornuftig måte krever det en hel del av oss. Vi trenger organer som er i forkant av utviklingen. Det må koordineres på nasjonalt nivå og noen må ta ansvar for hele sektoren. Jeg er usikker på hvor mye vi har dette i dag. Det er på tide å få på plass ett felles biblioteksystem for alle norske bibliotek, uavhengig av om det er fag- eller folkebibliotek. Potensielt kan dette også ha store konsekvenser for fjernlånssamarbeidet. Ett felles biblioteksystem med automatisert fjernlån av digitale tekster ville spare bibliotekene for både arbeidstimer og frustrasjon. Dessverre står både kultur, infrastruktur og utdaterte lover i veien.

Vi trenger en bibliotekarutdannelse som er interessert i å utdanne bibliotekarer med relevante ferdigheter for en mer automatisert tidsalder. For å ha livets rett må bibliotekarer ha ferdigheter som en maskin ikke kan tilegne seg. Samfunnet trenger bibliotekarer med ferdighetene som kreves for å jobbe med kunstig intelligens og kvalitetssikre arbeidet en kunstig intelligens gjør. Dette er ikke enkle oppgaver for sektoren. Det vil kreve innsats fra sentrale institusjoner innen faget.

Miljøer som arbeider med kunstig intelligens er interessert i biblioteksektoren – og vice versa. Realfagsbiblioteket har nylig opprettet et eget forskningsprosjekt for å se hvordan man kan bruke kunstig intelligens i bibliotek. Vi kan se for oss mange bruksområder for kunstig intelligens, og det er spennende at et bibliotek viser interesse, før teknologien presser seg på utenfra. Ikke minst er Realfagsbiblioteket et nyskapende bibliotek, med tett kontakt med miljøer med høy kompetanse på feltet, så vi har grunn til å tro at dette blir et høyst relevant prosjekt.

Gjennom årene har vi blitt lovet teknologi som

ikke har

kommet, som har kommet for sent eller manifestert seg i former vi ikke forventet. Vi husker forventningene på sent åtti- og tidlig nittitallet om virtual reality. Dette skulle revolusjonere design, reise, medisin, spill og film. Det skjedde ikke da. Det er ny entusiasme for virtual reality nå, men vi vet ikke om det slår an denne gangen heller. Kanskje er det dømt til å ende opp på historiens kuriosaskraphaug. Det vet vi ikke. Vi vet imidlertid at Internett fikk ringvirkninger som ikke kan måles for nesten alle yrkessektorer. Det var vanskelig å forutse på starten av nittitallet da Internett dukket opp.

I møte med ny teknologi er det altså viktig å være både åpne og skeptiske på samme tid. Kan vi bruke kunstig intelligens fornuftig, bør vi undersøke hvordan vi kan implementere det. Vi skal imidlertid ikke kaste oss over ny teknologi med forventningen om total samfunnsomveltning – på godt og vondt. Det er

Bibliotekarer bør ikke forberede seg på å bli Sarah Connor eller fetter Anton

vanskelig å se for seg at en kunstig intelligens som jobber med metadata for norske bibliotek vil utvikle seg til å bli Skynet, menneskehetens svøpe fra Terminator-universet – og den vil nok heller ikke medføre et samfunn med arbeidsledige livsnytere. Bibliotekarer bør altså ikke forberede seg på å

bli Sarah Connor eller fetter Anton. Dessverre. Men vi skal vite at det vil medføre helt andre kompetansebehov og arbeidsformer generelt, og forsøke å være i forkant av utviklingen.

Vi må spørre oss selv hva maskiner kan, hva de ikke kan, hva de gjør bedre enn oss, og hva vi gjør bedre enn dem. Minst en håndfull av oss bør tenke på hva krysningspunkter mellom ulike teknologier gjør med bibliotekene. Og er vi klare for det? Er sikkerheten til utlånsautomatene våre bra nok, eller er det et spørsmål om tid før de deltar i DDOS-angrep som ledd i noen andres hybridkrig?

VÅRT INNSPILL TIL NY KULTURMELDING

Kravet var at innspillet skulle være toppen 2 A4-sider.
Her kan du lese hvordan hovedstyret klarte å si
“alt” om bibliotek og kultur på såpass lite plass.

Norsk Bibliotekforening viser til bibliotekloven som sier at folkebibliotekenes kjerneoppgaver og samfunnsmandat er å fremme folkeopplysning i bred forstand, stimulere til utdanning og støtte opp om kulturell virksomhet. Dette skal bibliotekene gjøre gjennom å stille informasjon gratis til disposisjon til alle og gjennom å være uavhengige møteplasser og arenaer for offentlige debatter. Bibliotekene skal legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Bibliotekene er med andre ord kommunenes viktigste kunnskap- og kulturinstitusjon.

Visjon for framtidens bibliotek

Hvis innbyggerne har moderne og relevante bibliotek, har de attraktive læringsarenaer med rikelig anledning til medvirkning. Bibliotek er den offentlige institusjonen som kan være navet for et aktivt medborgerskap gjennom å

- gjøre kunnskap tilgjengelig for alle
- fremme lesekultur og gode leseferdigheter
- stimulere til livslang læring og kompetanseutvikling
- være møteplass for demokratibygging og ytringsfrihet
- bidra til fellesskap, likeverdighet og kulturelt mangfold

FAKTA

En kulturmelding er en stortingsmelding hvor regjeringen legger fram en samlet oversikt over status, mål og virkemidler for kulturpolitikken i landet.

Norske kulturmeldinger: 1973, 1975, 1981, 1983, 1991, 2002.

Kulturministeren begynte i 2017 arbeidet med ny kulturmelding. Norsk Bibliotekforening deltok på regionale innspillskonferanser på høsten, og arrangerte egen innspillskonferanse for biblioteksektoren i januar 2018.

Kulturmeldingen skal etter planen behandles av Stortinget våren 2019. Dette er innspillet vi leverte til høringsfristen 15. februar 2018.

Bibliotekene har nyskapende kunstformidlere og kunnskapsrike kulturformidlere i alle kommuner i hele Norge. En kulturmelding som skal spenne over 20 år må se kultur, læring og helse i sammenheng.

Norsk Bibliotekforening vil fremheve 7 tiltak

Den kulturelle grunnmuren må styrkes. Nasjonalt bibliotekløft

Regjeringen har styrket Nasjonalbiblioteket de siste fire årene gjennom økte prosjektmidler. Det har spesielt hatt positiv innvirkning på hva bibliotekene har kunnet tilby av arrangementer via arenamidlene. Dette har vært vellykket. Norsk Bibliotekforening ønsker en videreføring av arenautviklingsmidler der også formidlings tiltak for litteratur/kulturfondbøker blir en del av den politiske satsingen på bibliotek.

Kulturutredningen viser at kommunenes utgifter til de fleste kulturformål har hatt en realnedgang målt i kroner per innbygger. Nedgangen er størst for folkebibliotekene. Utredningen sier videre at «det vil være behov for å vurdere øremerking av statlige midler til et lokalt kulturløft i kommunene i en tidsavgrenset periode. Disse midlene bør rettes inn mot bl.a. folkebibliotekene». Norsk Bibliotekforening mener det trengs en øremerket opptrapping av bevilgninger til folkebibliotekene som vil

ILLUSTRASJONSFOTO: Biblioteket i Strahovklosteret i Praha, bygget i 1679.

hjelpe kommunene til å bevare folkebibliotekene som blodåre i det kulturelle systemet. Gjennom politiske signaler vil en ny kulturmelding legge til rette for og inspirere kommunene til å satse på sine lokale bibliotek, noe innbyggerne i hele Norge vil være tjent med.

Forsterk innkjøpsordningene. Et formidlingsansvar må ligge i innkjøpsordningene

Formålet med innkjøpsordningene er at det blir skrevet, utgitt, spredt og lest ny norsk og oversatt litteratur i alle sjangre. Bibliotekene er distribusjonskanal for ordningen og sikrer bibliotek og innbyggere tilgang til ny og variert litteratur. Kulturfondbøkene må systematisk formidles i bibliotekene, som er en garantist for at lesere får kjennskap til annen og «smalere» litteratur, slik sikrer bredden i litteraturen.

Norsk Bibliotekforening mener at innkjøp av barne- og ungdomslitteratur til innkjøpsordningen må økes og inkludere skolebibliotek som distribusjonsarena.

Ny bibliotekstrategi. Oppgavefordeling og samhandling på tvers av forvaltningsnivåene

En ny bibliotekstrategi må synliggjøre alle Nasjonalbibliotekets ansvarsområder: folke-, skole- og fagbibliotek. I tillegg må oppgavefordelingen og samhandlingen mellom forvaltningsnivåene presiseres, slik at oppdrag og styringsdokumenter henger sammen. Regionene kan utnytte lokal kunnskap og kompetanse til å gjennomføre en statlig bibliotekpolitikk på lokalt nivå. Norsk Bibliotekforening vil sende høringsvar til «Rapport om nye oppgaver til fylkeskommunene».

Sikre den lokale bibliotekstrukturen. Biblioteket som by- og tettstedsutvikler

Kommunesammenslåing vil medføre en sentralisering av administrative tjenester. I mange små lokalsamfunn vil bibliotekene være den eneste offentlige tjenesten. Da blir bibliotekene enda viktigere som møteplasser lokalt. Et

Bibliotekenes fortrinn må utnyttes enda bedre

moderne bibliotek vil bidra til by- og tettstedsutvikling ved å være en viktig identitetsskaper for lokalsamfunnet, skape bærekraftige og gode lokalsamfunn og til å utjevne sosiale forskjeller.

Bibliotek som integreringsarena. Integreringsmidler inn i bibliotekene

Bibliotekene er allerede en av samfunnets viktigste integreringsarenaer. Bibliotekene driver effektivt integreringsarbeid. Stortingsmelding 30 (2015-2016) viser til at svært mange folkebibliotek samarbeider med organisasjoner, frivillige og lokale ildsjeler om blant annet leksehjelp, dataopplæring eller språkkafe. Norsk Bibliotekforening mener at bibliotekenes fortrinn må utnyttes enda bedre i framtidig integreringspolitikk. Integreringsmidler må inn i bibliotekene.

Opprett et program for barne- og ungdomsbibliotekutvikling

Kulturskolen og Den kulturelle skolesekken er viktige satsinger, men som begge har til felles at de er voksenstyrte, organiserte og med et pedagogisk formål. Folkebibliotek er en arena hvor deltakelsen er preget fri vilje, egne valg av aktiviteter, prestasjonsfrihet og møte med mennesker med andre interesser og i alle aldre. I vår tid er det særlig viktig å stimulere barn og unge til å tenke selv og gjøre egne valg. Det bidrar til demokratiutvikling.

Tilgang til digitale tjenester og digital kompetanse

Det er behov for å videreutvikle en digital infrastruktur for folkebibliotekene, altså nasjonale digitale tjenester som deles i et felles biblioteksystem. Nasjonalbiblioteket gjør godt arbeid på nasjonalt nivå for å skape digital infrastruktur og digitale tjenester. Dette må styrkes og utvikles videre slik at alle norske bibliotek bruker samme standarder. Nasjonalbiblioteket bør også tilby katalogdata til folkebibliotek og skolebibliotek for alt aktuelt materiale uten vederlag og tilpasset bibliotekenes behov for hurtig registrering.

Bibliotekene skal kunne tilby informasjon på alle plattformer. Norsk Bibliotekforening mener at et nasjonalt nivå, som CERES, må ta ansvar for å kjøpe digital tilgang for alle bibliotekbrukere og få nødvendige avtaler på plass.

Det skal være opp til brukerne hvilken plattform de ønsker å bruke. Derfor må papir- og e-bøker behandles likt. Det bør av den grunn innføres bibliotekvederlag også på e-bøker. Det må også framforhandles avtaler på nasjonalt nivå om tilgang til e-lydbøker på folkebibliotekene.

Bibliotekene skal kunne tilby informasjonskompetanse og fremme digitale ferdigheter i alle befolkningsgrupper. Bibliotekene har allerede mange tilbud, både for digital grunnopplæring og for å gjøre innbyggerne innovative. Folkebibliotekene må være en del av nasjonale satsinger på digital kunnskapsformidling.

BIBLIOTEKPROGRAMMET PÅ NORSK SIGRID UNDSET-DAGENE LILLEHAMMER LITTERATURFESTIVAL 29. MAI TIL 03. JUNI 2018

Bibliotekseminar

Onsdag 30. mai kl. 10-14

Hvelvet / Lillehammer Kunstmuseum

Hvordan skrive gode bokomtaler. Praktisk kurs med litteraturkritiker Marta Norheim.

Seminaret avslutter med debatt.

Pris for seminaret inkl. lunsj og debatt: 250 kroner

Se mer informasjon og påmelding på

<http://www.oppland.no/fagomrader/fylkesbiblioteket/>

Bibliotekdebatter

RIP litteraturkritikk?

I stedet for blomster ønsker vi debatt!

Onsdag 30. mai kl. 13-14

Lillehammer Kunstmuseum

Hvem skal drive profesjonell anmelderi og litteraturkritikk når media kutter på dette området? Hvilken rolle har bibliotekene med sine litteraturanbefalinger og blogger? Hvem bestemmer hva som formidles til publikum?

Fri! (men fattig)

Torsdag 31. mai kl. 15-16

Lillehammer Kunstmuseum

Hva skjer med bibliotekene når liberalistene styrer kulturpolitikken? Blir det svenske tilstander?

Debattleder begge dager: Vidar Kvalshaug

Arrangør: Oppland fylkesbibliotek i samarbeid med Norsk Bibliotekforening og Nasjonalbiblioteket

1 FAKTURA I ÅRET.

ANSVARLIG FOR BILAGET
Mariann Schjeide
REDAKTØR
Kristin Storrusten
AD OG LAYOUT
Kristin Storrusten

NORSK BIBLIOTEKFORENING
Universitetsgata 14
0164 Oslo
nbf@norskbiotekforening.no
23243430

MEDLEMSINTERVJUET

NAVN

Sara Røddesnes

STILLING

Spesialbibliotekar ved NTNU
UB Lysholmbiblioteket

MEDLEM SIDEN

2010

VERV

Leder NFF Trondheim

Hvilket bibliotek føler du er ditt bibliotek?

Wow. Det er nesten et verre spørsmål enn «Hva er yndlingsboka di?». Er det det Heimdal bibliotek - det første biblioteket jeg var på og der jeg tilbrakte store deler av barne- og ungdomstida? Er det Åsheim skolebibliotek der jeg fikk jobbe hver fredag og lærte om det strålende Dewey-systemet? Eller er det Læringssenteret ved HiOA hvor jeg var studentvakt og fant ut at jeg likte denne typen bibliotek? Eller Biblioteket Rotvoll som var første faste ansettelse? Nei, det får vel bli Lysholmbiblioteket, NTNU Universitetsbibliotekets nyeste bibliotek på Kalvskinnet i Trondheim. Vi åpnet 15. januar, og jeg har vært med å planlegge dette biblioteket nesten fra begynnelsen. Jeg har sett hvordan det så ut før, under og etter byggingen, og har et intimt forhold til plasseringen av hver bokhylle og hver arbeidsplass. Det er mitt andre hjem.

Hva leser du akkurat nå?

Jeg begynte på Richard Morgans serie om Takeshi Kovacs før jeg viste at Netflix holdt på å lage en TV-serie, og er akkurat ferdig med tredje og siste bok. Så nå sitter jeg og lider gjennom TV-serien. Den er fantastisk hvis du ikke har lest boka, men jeg legger merke til selv de minste endringene. Det må finnes en fobi mot endringer gjort i adaptasjoner som ikke stemmer overens med originalverket...

Hvilke bibliotekpolitiske saker opptar deg?

Bibliotekets rolle i samfunnet har alltid opptatt meg, og særlig hvor liten oppmerksomhet biblioteket får i forhold til hvilken ressurs det er i dag, og i enda større grad kunne vært, med økte bevilgninger. Politikken til dagens regjering skremmer meg på mange områder og bibliotekfeltet er ett av dem. Deres hang til privatisering og nedslakting av velferdssamfunnets største skatter lover ikke godt for bibliotekene. Så jeg krysser fingrene for at de de har så mye annet å destruere at de ikke rekker å komme til oss før vi blir kvitt dem.

Når det gjelder fag- og forskningsbibliotekpolitiske spørsmål er særlig Open Access som løsning på de hårreisende prisene forlagene og tidsskriftene krever for elektronisk tilgang til kunnskap viktig for meg. Kunnskap bør være fritt tilgjengelig for alle.

Hvorfor er det viktig å være medlem i Norsk Bibliotekforening?

Sammen med Bibliotekarforbundet er NBF og NFF sterke stemmer som retter samfunnets fokus mot bibliotekene. Dette er et verdig anleggende det etter min oppfatning er viktig å være med å støtte opp om.

Hvordan tror du fremtidens bibliotek ser ut?

Aner ikke! Utviklingen går jo i et forrykende tempo, men jeg håper det alltid vil være plass til ordentlige bøker av papir!

Veldig spennende. er disse jentene på kodekurs enige om. (Foto: Ylva Seiff Berge/ LKK)

Biblioteker får kodegave

Lær Kidsa Koding, en gruppe frivillige som vil lære barn computerprogrammering, gir kode- og elektronikkutstyr til bibliotekene. Slikt kan det bli roboter av.

AV INGVILD PAULSEN
FRILANSJOURNALIST

Se for deg en selvgående robot-bil som måler avstand og temperatur, litt som en forenklet lillesøster av Mars-roverne. Eller en lystavle som blinker i takt med musikken og kan telle antall trær felt i dataspillet Minecraft. Alt bygget av barn i kodeklubber eller skoleklasser.

Dette kan bli resultatet av Lær Kidsa Kodings gavepakke til utvalgte biblioteker over hele Norge.

De siste 12 månedene har Lær Kidsa Koding- initiativtaker, Simen Sommer-

feldt, og hans kodekolleger satt sammen 60 sett med alt som trengs for å programmere en computer til å styre elektronikk i den virkelige verden. Dette kan både brukes til å lage enkle roboter og til å eksperimentere med hjemmelaget tingenes internett. Nå gir de utstyret bort gratis for å spre gleden ved å kode til barn og unge. Til nå har LKK mottatt søknader fra 26 biblioteker og skal levere ut settene, opptil 5 per bibliotek, i løpet av våren, hjulpet av gratis frakt fra Norsk Bibliotektransport.

Hacker på tråden.

Det begynte med en uventet telefon.

– Jeg satt på jobben en dag og plutselig ringte det, forteller Simen Sommerfeldt, som til daglig er teknologisjef i konsultantselskapet Bouvet.

Stemmen i den andre enden sa: «Hei, jeg heter Fredrik. Vil Lær Kidsa Koding ha 130.000 kroner?»

– Jeg sa «Hæ. Ja. What's the catch?» fortsetter Sommerfeldt.

Fredrik i telefonen var Fredrik Bertin Fjeld. Han er dataspesialist og hacket ►

seg inn i Googles skytjenester. Ikke for å stjele informasjon, men for å gjøre selskapet oppmerksom på svakheter i sikkerheten. Dusøren for en slik bragd er rundt 65.000 kr, men Google doubler summen hvis den gis til et godt formål. Fjeld tenkte da på Lær Kidsa Koding. Resultatet er blitt de 60 kode-settene.

Håndfast.

– Vi ville bruke pengene til noe helt konkret, og i vårt arbeid på kodeklubber ved skoler og biblioteker har vi sett at det er problematisk å laste ned enkelte kodeprogram og å koble elektronikk til de vanlige skoledatamaskinene. Det hindres av sikkerhetssystemene. Disse settene løser det problemet, forteller Sommerfeldt.

Settene, som kommer i plastkasser på størrelse med store skoer, er laget av billige komponenter, som det nesten er umulig å ødelegge. Selve «hjernen» er den lille computeren Raspberry Pi. Den er like liten som et bankkort, koster få hundrelapper og har allerede introdusert millioner av barn over hele verden til koding. Sammen med den kommer kretskortet Arduino Uno. Dette er et robust datakort, som egner seg ypperlig til å eksperimentere. Det kan kobles til det meste og tåler både feilkoblinger og kortslutninger. I tillegg kommer alt som trengs for å bygge ulike prosjekter: skjerm, tastatur, museknapp og også et knippe sensorer: lysmåler, avstandsmåler, termometer og lysdioder.

Lær Kidsa Koding

– Lær Kidsa Koding ble stiftet av Simen Sommerfeldt, teknisk sjef i konsultantselskapet Bouvet. Han fikk raskt Torgeir Waterhouse og Helge Astad med på laget.

– Det er et nettverk av frivillige som vil fremme koding blant barn og unge.

– Hensikten er å bidra til økt rekruttering til real- og IT-fag og å heve den teknologiske forståelsen i befolkningen generelt.

– LKK bidrar med å starte kodeklubber som skal være gratis og inkluderende for alle barn og unge.

– Har så langt 140 kodeklubber over hele landet, flere av dem på bibliotek.

På nett: kidsakoder.no

Full jubel. Torgeir Waterhouse, direktør i IKT Norge og en av koordinatorene i Lær Kidsa Koding, her sammen med to ivrige deltakere. (Foto: Ylva Seiff Berge/LKK)

Til utlån.

Lær Kidsa Koding mener bibliotekene er en naturlig mottaker for kode-gaven.

– Vi har hatt godt samarbeid med biblioteker i flere år. Vi har samme agenda: Å øke den digitale kompetansen i befolkningen, sier Sommerfeldt og fortsetter:

– Bibliotekene er en god og trygg arena og er perfekt rustet til å forvalte disse settene. De kan bruke dem i sine egne kodeklubber, eller låne dem bort til skoleklasser og skolefritidsordningen. To-tre barn kan dele hvert sett, så lærer de samarbeid også.

Den nye sløyden.

Sommerfeldt tok initiativet til Lær Kidsa Koding i 2013. Det er en gruppe frivillige som jobber for å øke barn og unges interesse for computerprogrammering. Koding, som enkelt sagt er å fortelle datamaskiner hva de skal gjøre, er ofte kalt en av samtidens viktigste ferdigheter. Det nye realfaget. I stadig flere land er det innført som skolepensum, og i Norge jobbes det med saken.

– Koding er utrolig viktig. Vi omgis mer og mer av datamaskiner. Å kunne

lage eller forstå hvordan programmer virker, bør derfor være en elementær kunnskap, omtrent som sløyde har vært til nå. Ikke alle skal bli dataprogrammerere og ikke alle skal bli snekkere, men vi må gi folk mulighet til å forstå verden rundt seg, å vite hvordan ting virker, sier Sommerfeldt.

Han legger til at koding handler om algoritmisk tankegang: Å bryte ned et stort problem til små problemer, løse de små for dermed å løse det store problemet.

– Denne ferdigheten kan barn ha nytte av i alle fag. Å kunne litt koding handler om å gå fra å være en passiv forbruker av teknologi til å være en skaper. Du kan endre noe du ikke liker eller lage noe helt nytt, hvis du ønsker det. Det gir selvtillit.

En gnist.

Sommerfeldt håper at settene kan sette i gang kreativ og lekende eksperimentering.

– Det fine med Raspberry Pi og Arduino Uno er at du kan koble til sensorer, brytere, lys, motorer og roboter. Ungene kan se resultater av programmeringen sin i den virkelige

verden. Dette grensesnittet, der den digitale og fysiske verden møtes, motiverer, sier han og forteller at forskning viser at flere jenter sier de kan tenke seg å gå videre med informatikkstudier etter å ha prøvd seg på programmering som også har en effekt i det virkelige liv, det være seg en lampe som blinker eller en motor som går.

– Vi ser at barna raskt kommer på ideer selv og begynner å utforske mulighetene. De blir aktive oppfinnere. Det er dette Lær Kidsa Koding handler om. Vi vil tenne en gnist.

Selv ble kode-entusiastens gnist tent for lenge siden. Hjemme har Sommerfeldt syv Raspberry Pi-computere og bruker fritiden til å «mekke».

– Til Halloween et år bygget naboen og jeg en spøkelsesgang kontrollert av Raspberry Pi. Vi hadde røykmaskin, skumle dukker som hylte og lys som blinket. Sensorer i dørmatten trigget det hele. Det var både effektivt og populært, forteller han.

For avansert?

Innholdet i kassen med ledninger, koblinger og kretskort kan for det utren-

te øyet se komplisert ut. Risikerer settene å stå ubrukt? At det blir for avansert for små kodeklubber?

– Det tror jeg ikke. Et av kriteriene for bibliotekene som søker er at de har en kontaktperson som har litt erfaring med koding fra før. Men det er ikke så vanskelig å begynne med dette. Settene kommer med detaljerte instruksjer, og både på vår nettside og på nettsiden til Raspberry Pi Foundation finnes flust av pedagogiske oppgaver med forskjellig vanskelighetsgrad. På internett er det også et stort fellesskap av entusiaster som hjelper hverandre. Det er bare å sette i gang.

Vinn vinn.

Oppegård bibliotek i Akershus er et av bibliotekene som har søkt for å få settene.

Bibliotekar og koordinator for bibliotekets kodeklubb, Hans Martin Enger, er begeistret for initiativet.

– Begrensede ressurser er en stadig problemstilling, så slike sett er et fantastisk bidrag.

Enger har særlig sans for mulighetene med å programmere elektronikk i den virkelige verden.

Hva er i kode-settene:

– Raspberry Pi. Dette er en kredittkortstor computer som ble utviklet i Cambridge for å få barn interesserte i å kode. Det er den mestselgende britiske computeren noensinne og brukes i kodeklubber verden over. Den har nettleser, egner seg til å lære kodespråk som Scratch og Python og til å programmere i Minecraft. Den kan også brukes til å lage alt fra fingeravtrykkklås på skoleskap til lego-sorterings robot. Et par Raspberry Pi er også ombord på den internasjonale romstasjonen og kjører eksperimenter kodet av barn.

– Arduino Uno. En robust datamaskin med flust av tilkoblingsmuligheter til elektronikk. Den tåler feilkoblinger og kortslutninger. Brukes ivrig av hobby-ingeniører i «maker»-bevegelsen verden over.

– Annet: Ellers finner du hjul og ulike sensorer for å bygge roboter: blant annet temperaturmåler, lysmåler, mikrofon, avstandsmåler og lysdioder. Skjerm, tastatur, minnekort, mus, knapper, kabler og koblinger.

– Viktigst av alt: Manual.

– Å se at dataprogrammeringen har konsekvenser utenfor computeren og i det virkelige liv er spennende. Jeg tror det kan få enda flere barn interessert.

Oppegård bibliotek har drevet kodeklubb, hjulpet av frivillige entusiaster, i flere år. De blir ofte spurt om slik aktivitet stjeler fokuset fra mer tradisjonelle biblioteksoppgaver som å fremme bøker og lesing.

– Det er ikke vår erfaring. Kodeklubbene og andre nye aktiviteter får flere barn og voksne, i form av foreldre som henter og bringer, inn i biblioteket. Dermed ser de at biblioteket er et sted å være. Det siste året hadde vi faktisk en besøksvekst på 9,4 prosent og utlånsvekst på 7,5 prosent, og det kan kode-tilbudet ha bidratt til. Dessuten handler både lesing og kodekurs om å lære og oppleve nye ting, sier Enger og konkluderer:

– Biblioteker og koding er en vinnvinn. ■

Fra HiOA til OsloMet

– kan det bety større avstand mellom utdanning og praksis?

Milepæl. Fra annonseringen av universitetstatus fredag 12. januar på OsloMet (tidligere HiOA). Rune Keisuke Kosaka, Torbjørn Røe Isaksen og Curt Rice. foto: Julie Iversen, OsloMet.

AV ANITA SANDBERG
UNIVERSITETSLEKTOR, OSLOMET –
STORBYUNIVERSITETET, AVD. ABI

Forskningsbasert undervisning er et mantra i høyere utdanning, og dette kravet blir neppe mindre fremtredende når høgskolen (HiOA) nå har oppnådd universitetsstatus (OsloMet). Noen spør seg nok derfor om bibliotekarutdanningen vil bli mer teoretisk og om avstanden mellom utdanning og praksisfelt kan øke. I denne artikkelen vil jeg argumentere til fordel for et tettere samarbeid, og jeg vil gjøre det ved å påstå at **den vitenskapelige metodeundervisningen trenger praksisfeltet i like sterk grad som praksisfeltet trenger metodekunnskap.** Jeg vil starte med å utdype første del av påstanden.

Det finnes tilløp til svar i gjeldende strategiplan for OsloMet. I Strategi 2024 heter det om lærestedets profil at: «Våre utdanninger skal ha høy internasjonal kvalitet basert på forskning, nærhet til praksis og oppdaterte og studentaktive læringsformer» (Høgskolen i Oslo og Akershus, 2017). «Nærhet til praksis» er en betryggende formulering, men begrunnelsen for å knytte nettopp metodeundervisningen til praksisfeltet finner jeg i skjæringspunktet mellom «utdanninger [...] basert på forskning» og «studentaktive læringsformer».

Det er politisk enighet om at forskningsbasert undervisning er et mål, men målet innebærer ikke nødvendigvis annet enn at studentene ses som passive konsumenter av vitenskapelige pensumtekster. Formidling av eksisterende forskning gjennom tradisjonelle forelesninger er imidlertid en lærersentrert undervisningsform som begynner å gå ut på dato. Det ropes på «aktivitet», og ropet kommer bl.a. fra forskerne Mick Healey og Alan Jenkins. Disse to vises det gjentatte ganger til i offentlige dokumenter, bl.a. i rapporten FoU + Utdanning = Sant (UHR, 2010).

Healey og Jenkins (2009) mener at studentene må få erfaring med forskning gjennom mer studentsentrerte undervis-

ningsformer enn de som regel får i dag. Det innebærer å flytte fokuset fra «innhold» til «aktivitet». Da er det ikke tilstrekkelig at studentene lærer om vitenskapelige metoder og tenkemåter. De må involveres i diskusjoner om den forskningsbaserte litteraturen og aller helst gis mulighet til å delta i forskningsprosjekter sammen med etablerte forskere. Alternativt kan de gis mulighet til å gjennomføre enkle undersøkelser alene eller sammen med medstudenter. Bacheloroppgaven byr på en slik mulighet, men den studentsentrerte undervisningen kan naturligvis ikke begynne i studiets siste semester. Det må tas flere grep.

Et vellykket grep er 2. års feltarbeid ved bibliotekarutdanningen. Bachelorstudiet har to praksisperioder og 2. års praksis har i flere år vært knyttet til emnet «Undersøkellesmetoder i teori og praksis». Her får studentene gjennom forelesninger og øvingstimer innsikt i bibliotek- og informasjonsvitenskapen som forskningsfelt. De lærer om forskningsetikk, metoder for innsamling av kvalitative og kvantitative data, kvalitativ tekstanalyse og statistiske beregninger. Emnet avsluttes med et feltarbeid, der studentene får anledning til å ta metodekunnskapen i bruk ved å gjøre enkle undersøkelser på praksisstedet.

Studentene kan f.eks. intervjuet et utvalg bibliotekbrukere om deres syn på arrangementene på praksisstedet, eller undersøke hvordan bøkene skolebiblioteket mottar fra innkjøpsordningene blir brukt i undervisningen. Gjennom observasjoner og intervjuer kan de undersøke hvordan brukerne søker i publikumskatalogen og hva de mener om katalogens brukervennlighet. Ved å sende ut et spørreskjema kan de undersøke hva høgskolestudenter mener om praksisstedets e-boktilbud eller hvor fornøyde de er med undervisningen i informasjonskompetanse. Nevnte eksempler er bare forslag fra utdanning- ►

gens side. Studentene står forholdsvis fritt til å definere sitt eget prosjekt, men problemstillingen skal formuleres i samarbeid med praksisstedet og godkjennes av en veileder fra utdanningen.

Gjennom feltarbeidet får studentene altså en mulighet til å utvikle en kritisk og utforskende holdning samtidig som de kan ta metodekunnskapen i bruk og produsere heller enn reproducere kunnskap. Samarbeidet mellom utdanning og praksis skaper med andre ord en forskningsbasert læringssituasjon med vekt på «aktivitet». Det er derfor ingen tvil om at metodeundervisningen er tjent med et samarbeid med praksisfeltet.

Så kan man naturligvis spørre seg hvorfor studentene skal lære om vitenskapelige metoder. Det kan være nødvendig å dvele litt ved dette spørsmålet. Metodeundervisningen baserer seg naturligvis ikke på en overbevisning om at alle våre studenter har som ambisjon å bli forskere. Tanken er at metodekunnskap er til nytte når de er ferdig uteksaminerte bibliotekarer, uansett om de får jobb i en liten folkebibliotekfilial eller på et stort universitetsbibliotek.

Metodekunnskap er nyttig når studentene skal ut i arbeidslivet og kanskje får jobb i universitets- og høgskolesektoren. Skal de som bibliotekarer bistå forskere og studenter på ulike nivåer, bør de vite noe om hvilke behov disse brukergruppene har. Også folkebiblioteket blir brukt som læringsarena, bl.a. i forbindelse med mye omtalt «livslang læring», og det gjør metodekunnskap relevant også her. Vi kan derfor si at metodekunnskap er en del av profesjonens nødvendige aktørkompetanse, dvs. kompetansen vi trenger for

2. studieårs feltarbeid 2018

2. praksisperiode defineres fra 2018 som «feltarbeid», for bl.a. å skape et tydeligere skille til 1. års praksis. Feltarbeidet utgjør 5 uker og gjennomføres i 2018 i perioden 30/4-1/6.

I 50 % av tiden utfører studentene bibliotekfaglige oppgaver i regi av praksisstedet. I resten av tiden skal de innhente og analysere empiriske data for å belyse en problemstilling av faglig interesse for praksisstedet. Studentene får veiledningen av faglærer i planleggingsfasen, men gjennomføringen er deres eksamen og skjer på selvstendig grunnlag.

Praksis og feltarbeid 2019

Fra 2019 flyttes 2. års feltarbeid fra mai til januar. I januar har bibliotekene mer normal aktivitet, særlig i skole- og UH-sektoren, noe som er en fordel for undersøkelsene studentene skal gjøre.

1. studieårs praksisperiode flyttes i motsatt retning, fra januar til mai 2019. Det betyr at studentene har gjort seg ferdig med et helt studieår før de har sin første praksisperiode, mens de tidligere har hatt bare et semester bak seg.

å kunne handle profesjonelt overfor brukerne (Hellesnes, gjengitt i Molander & Terum, 2008).

I tillegg har vi behov for det Hellesnes kaller kommentatorkompetanse, dvs. kunnskap og ferdigheter som gjør oss i stand til å beskrive, analysere og evaluere praksisfeltet. Her finner vi en viktig begrunnelse; systematiske observasjoner, intervjuer og spørreundersøkelser kan gi oss et bedre beslutningsgrunnlag og være et verktøy når vi skal videreutvikle bibliotekets tjenester.

Metodekunnskap er viktig også når det gjelder å dokumentere og rapportere om ulike aktiviteter i biblioteket. Det skal bl.a. innrapporteres nøkkeltall til KOSTRA, men her er det snakk om ganske overfladisk informasjon. Derfor bør vi kunne mer enn å telle. Vi bør kunne rapportere om mer komplekse

faktorer, bl.a. på lokalt nivå, for å få oppmerksomhet og støtte både fra politikere og andre potensielle samarbeidspartnere.

Som profesjon må vi også holde oss faglig oppdatert for å forsikre oss om at arbeidet vårt bygger på den beste og nyeste kunnskapen på feltet. Det betyr at vi må innhente kunnskap fra rapporter, artikler og bøker av mer eller mindre vitenskapelig karakter. Da er det et poeng at vi ikke bare forstår det vi leser, men at vi også kan reflektere over fremgangsmåten som er brukt, og over funn og konklusjoner. Vi bør også kunne vurdere om kunnskapen har overføringsverdi til vår egen praksis. Alt dette forutsetter *øvelse* i kritisk tenkning.

Som profesjon har vi også innflytelse på politikkutformingen på kultur- og kunnskapsfeltet. Vi deltar i spesialgrup-

For deg
som jobber
på bibliotek

kulturforbundet.no

Kulturforbundet
i Delta

per og faglige utvalg og må kanskje bidra til å skrive utredninger eller delta i høringsrunder med argumenter for og imot fremlagte forslag. Da er det ofte for tid- og ressurskrevende å innhente nye data for å gjøre rede for egne synspunkter. I stedet kan vi velge å argumentere med utgangspunkt i eksisterende forskning. Skal vi uttale oss med tyngde og gjennomslagskraft i samfunnsdebatten, bør vi altså vite å dra nytte av relevant forskning.

Som det fremgår, er metodekunnskap en nødvendig del av profesjonens aktør- og kommentærkompetanse. Kunnskapen har en opplagt nytteverdi i praksisfeltet. Samtidig har jeg vist hvordan kombinasjonen av metodeundervisning og feltarbeid er i tråd med overordnede føringer for forskningsbasert undervisning i høyere utdanningsløp. Kombinasjonen er også i tråd med Strategi 2024, der det heter seg at OsloMet skal ha utdanninger basert på forskning og «studentaktive læringsformer» (Høgskolen i Oslo og Akershus, 2017). Feltarbeidet gir helt klart den forskningsbaserte undervisningen en studentaktiv dimensjon. Med dette som utgangspunkt, hevder jeg altså at den vitenskapelige metodeundervisningen trenger praksisfeltet i like sterk grad som praksisfeltet trenger metodekunnskap.

Jeg ser ingen grunn til at overgangen fra høgskole til universitet skal påvirke samarbeidet mellom utdanning og praksis i negativ retning. For å videreutvikle studentsentrerte undervisningsformer kan det tvert imot være behov for et enda bedre samarbeid. Det er derfor å håpe at praksisfeltet deler denne oppfatningen og at fremtiden kan by på nye samarbeidsprosjekter til fordel for både studenter og praksisfelt. ■

Litteraturliste

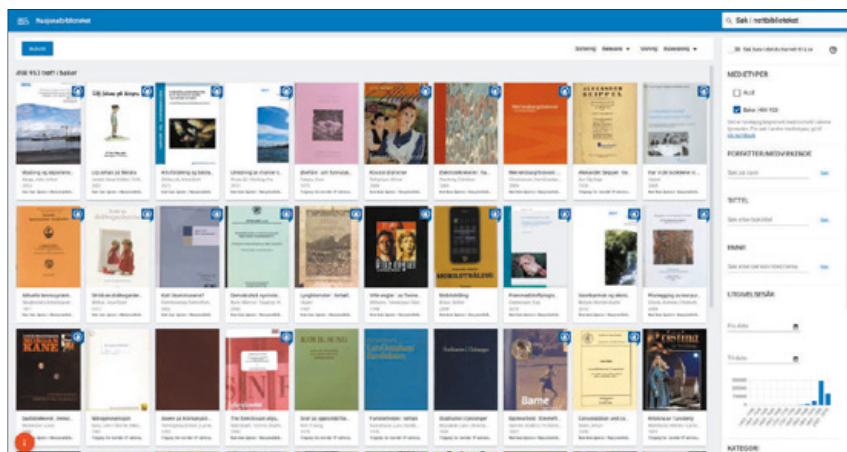
Healey, M. & Jenkins, A. (2009). *Developing undergraduate research and inquiry*. York: The Higher Education Academy

Høgskolen i Oslo og Akershus (2017). *Strategi 2024: Ny viten – ny praksis*. Hentet fra <http://opengov.cloudapp.net/Meetings/hioa/AgendaItems/Details/202106>

Molander, A. & Terum, L. I. (2008). Profesjonsstudier – en introduksjon. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s. 13-27). Oslo: Universitetsforlaget

UHR (2010). *FoU + Utdanning = Sant*. Hentet fra http://www.uhr.no/documents/utdanningogFoU_ferdigrapport_260810.pdf

Ferdig med Bokhylla

Nasjonalbibliotekets digitale bokhylle er nå offisielt ferdigstilt, og du kan lese over 270 000 bøker gratis på Bokhylla.no. Nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre forteller til Dagbladet at Norge er første land i verden som har klart å komme til enighet med rettighetshaverne om å gjøre så mye av litteraturarven sin tilgjengelig. Enkelte forfattere ønsket riktignok ikke å være med på prosjektet. Bøker fra forfattere som Jo Nesbø, Vigdis Hjorth og Lars Saabye Christensen er blant de som ikke er å finne på Bokhylla.no ■

«Åndenenes makt» til Eidsvoll bibliotek

De ansatte på Eidsvoll bibliotek har lenge vært overbevist om at biblioteket deres er hjemsoekt. Nå har TV-programmet «Åndenenes makt» undersøkt saken. «De har hatt store problemer med dataanlegget sitt. De opplever til stadighet at stikkontaktene er trukket ut, og det uten at det har vært noen der på lenge. Sikringen går også gjentatte ganger, bokhyller flyker ut, gjenstander flytter på seg og bokstøtter kommer susende gjennom luften», forteller «Åndenenes makt»-programleder Tom Strømness til Eidsvoll Ullensaker blad (eub.no). Han fortsetter: «Hendelsene er såpass godt observert at vi er sikre på at dette har skjedd. Dette er ikke noe som er konstruert eller fantasert fram. Vi mener disse hendelsene er å anse som reelle». ■

Norge er åpenbart et land der man fremdeles kan finne den utdøende menneskerasen av originaler. Kanskje har en gren av Homo sapiens overvintret i dette verdens utkantområde. (...) Her i Norge kan man fremdeles se villmenn med langt rødblondt hår og fullskjegg. Akkurat som vikingene så ut i sagaene.

(fra Omelette Norvégienne av Suzanne Brøgger)

”
*Jeg vil si at
jeg er feminist
hver annen dag.*

Suzanne oppdager Norge

Danmarks sagnomuste diva har vært på Norgestur, og resultatet er en bok så fluffy og lett som en omelett, med litt skarp pepper for å heve smaken. Fasit til slutt er at jo, Norge er faktisk en kulturnasjon.

AV NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Jeg skal møte henne i hennes leilighet i et 1700-tallshus i Indre By i København. Den ligger i en liten vakker gate omkranset av Christiansborg, som huser nasjonalforsamlingen, Glyptoteket og Nationalmuseet.

Det virker underlig passende, for Suzanne Brøgger anno 2018 er omtrent så langt unna den vilt overskridende erotiske primadonnaen vi husker fra 70- og 80-tallet som det er mulig å komme. Hun som alle kvinner i

Danmark, Norge, og en masse andre land leste med glupsk iver. Hun som i 1973 debuterte med «Fri oss fra kjærligheten», der hun proklamerte ekteskapet og monogamiet dødt. Mens mange av leserne (og særlig leserinner)

drømte om å bli like frigjorte, og helst også like vakre, som Suzanne. Hun har bodd stille og tilbaketrukket på landsbygda i flere tiår nå, og leiligheten i hovedstaden besøker hun bare en gang i blant.

Så hvem kommer jeg egentlig til å møte? Er hun en overveldende og kanskje skrekkinnslagende diva? Eller en rolig og innadvendt «tilbake-til-naturen»-type med åndelige interesser?

Et norsk paradoks

Det står Zeruneith på ringeklokken, for hun har tatt sin manns navn. Og Suzanne Brøggers leilighet viser seg å være svakt spartansk uten å være streng. Her er det enkelt, med hvite vegger og få, men velvalgte antikviteter. Hun har ingen myke sofaer og ingen synlig TV. Vi setter oss ved et rundt spisebord, på veggen bak meg henger en akt av Modigliani. Den avbildede kvinnen ser nesten ut som Suzanne selv, men med mørkt hår. Skjønt det er jo ikke mulig, for maleren døde jo i 1920.

Suzanne Brøgger er kledd helt i sort, sort skinnskjørt til knærne. Hun bærer ingen smykker. Håret har hun som hun alltid har hatt det, i myk midtskill, og i naturfarge. Naturansikt, kun den berømte øyensminken, ingen lebestift. Naturtenner. Men hun er fremdeles vakker i en alder av 73. Hun virker varm, beskjeden, høflig – en anelse reservert kanskje. Vi snakker om at hun ikke har vært i Norge på mange år, og synes det var på tide å gjenoppdage Danmarks nordlige nabo. Hva har skjedd med Norge, vil jeg vite.

– Hva har skjedd? Hun ler. – Norge er blitt mer norsk. Norge er jo et paradoks. Derfor kaller jeg også boken «Omelette Norvégienne». Kold is og gyllen marengs. Norge som seg selv nok og som fredsmegler.

– Eksotifiserer du ikke Norge litt også? Jeg tenker også på passuser som denne: «Fred er ikke bare Norges markedsførings-merkevare. Fred er en mental tilstand. Det skulle ikke forundre meg om fredsviljen og fredsinitiativene, det aktive fredsoensket, henger sammen med den måten nordmenn er forbundet med naturen på. Når man har den fristende stillheten og skjønnheten i det norske landskapet så nært, nesten som sitt eget indre, blir ethvert krigstiltak en latterlig, opprørende obskønitet...» I Norge ler vi litt av det oppblåste norske selvbildet som en human stormakt...

– Gjør dere det? Dette er noe jeg selv føler når jeg ser norsk natur. Jeg føler som Wittgenstein det stille alvor. Man blir stille og taus av den mektige og overveldende naturen.

– *Mot slutten av boken sier du at Norge er det «heldigste stedet på jorden. Norge har alt. Hva mangler man? Kjærlighet? Beundring?» Så hva mangler vi, tror du?*

– Jeg tenker det er et blikk utenifra, en speiling. Er det ikke alle primadonnaers drøm å bli sett og beundret? Og Norge er en primadonna. For det er det rikeste og lykkeligste og skjønneste land i verden, sier Brøgger.

Norge som primadonna

Men hun har jo hørt om den særnorske kombinasjonen av stormannsgalskap og lillebrorskompleks. I boken forteller hun at hun ble bedt om å skrive boken av forlegger Erling Kagge:

«Spørsmålet om jeg ville skrive en bok om Norge, minnet meg om den gamle historien fra verdenskongressen, der man ble enige om at hvert land skulle presentere et verk om *elefanten*. Engländerne skrev: *Hunting elephants*. Tyskerne: *Der Elefant an sich. Einleitung, Band I-XII*. Franskmennene: *La vie amoureuse des elephants*. Amerikanerne: *How to make elephants bigger and better*. Danskene: *Elefant på hundrede måder*. Mens det norske bidraget til elefantkonferansen het: *Norge og nordmennene*.»

– Jeg trodde alle dere norske hadde hørt denne vitsen, kommenterer hun. – Men da jeg fortalte den til nordmennene rundt på min reise langs norskekysten, oppdaget jeg at ingen kunne den. Så bestemte jeg meg for å ha den med i boken.

– *På din tur langs norskekysten for å oppdage Norge snakket du jo med en del nordmenn, og det var ikke hvem som helst. Maleren Håkon Bleken, forfatterne Hanne Ørstavik, Vigdis Hjorth, Kaj Skagen, idéhistorikeren Trond Berg Eriksen, Morgenbladet-redaktør Lena Lindgren osv...*

– Skal man erobre nytt land og vinne prinsessen som i eventyret om Askeladden, skal man ha hjelpere, og det skal være de beste, de med overnaturlige evner. Så jeg skaffet meg begavede inspiratorer. Utgangspunktet mitt var å finne ut om Norge var en kulturnasjon...

– ...Eller en sportsnasjon, som vi sier i Norge. Eller en nyrik oljenasjon hvor nordmennenes ultimate mål er en Porsche

i en godt oppvarmet garasje, som du beskriver det så malende?

– Og svaret er allikevel: Norge er en kulturnasjon. Det synes jeg også at jeg har vist med boken.

Suzanne liker altså Norge – tross alle eksesser etter oljerikdommen. Hun liker språket vårt også, finner det «smukt» og «friskt» med sine fortellende setninger som ender i oppadstigende tonefall som om de var spørsmål. «Minnepinne» er et sjarmerende ord, synes hun. På dansk heter det kun USB-stikk, som ingen skjønner hva betyr. Men ett norsk ord er hun ikke begeistret for: «nordmann».

– Hvor er nordkvinnene? Denne språklige anakronismen virker underlig på meg, sier hun.

Fastlåst i gamle myter

Det har trolig gått i glemmeboken hvor omstridt hun var på 70-tallet da hun var en av Skandinavias mest kjente offentlige skikkelser. Louise Zeuthen, som er litteraturviter og underviser på Københavns universitet, forteller i sin sin Brøgger-biografi («Krukke», 2014) om hvordan Suzanne Brøgger fra første stund bevisst iscenesatte seg selv. Dels gjorde hun det, mener Zeuthen, for å beskytte sin kjerne. Mens den offentlige Suzanne kunne la seg fotografere naken, fortelle om sine turer til bordeller over hele verden og samkvem med transvestitter, kunne den private Suzanne dyrke sin hage utenfor den gamle skolebygningen i Løve, en landsby i et landlig strøk ikke langt fra København, hvor hun faktisk har skrevet alle bøkene sine.

Men strategien mislyktes delvis, ifølge Zeuthen. Suzanne skapte en så levende myte om sitt unge jeg at myten delvis har skygget for forfatterskapet hennes. Polemikken mot henne var særlig stygg da hun skrev om hvordan hun ble gjengvoldtatt i Uzbekistan, forteller biografien. Suzanne hadde dratt dit som journalist på oppdrag fra en avis og hadde frivillig sex med en kjæreste i en offentlig park. Så dukket en noen politimenn opp og forlangte å få sin del av «moroa». Brøgger skrev om voldtektene i et magasin, historien ble plukket opp og dels forvrengt av en tabloid, og derfra rullet snøballen. Var det ikke i grunnen hennes skyld, spurte en del dansker. Var hun ikke egentlig et ludder?

Det var også noe med forholdet mellom liv og lære som skurret litt, mente andre. Denne krigen mot

tosomheten, for eksempel, som Brøgger førte offentlig mens hun selv først ønsket å gifte seg – og helst stå hvit brud – med én mann, og flere år etterpå giftet seg med en annen. Litteraturviteren Marina Allemanno sporer imidlertid en tydelig ambivalens i Brøggers frigjøringsprosjekt helt fra første stund. Kanskje selv i debutboken, og i hvertfall i de følgende delvis selvbiografiske bøkene, blant dem «Kjærlighetens veier og villveier» (1975), «Creme Fraiche» (1978), «Ja» (1984), «Den peprede susen» (1986) og «Transparence» (1993). Brøgger drev en litterær utforskning av frigjøringsgrenser med seg selv som forsøksobjekt, mener Allemanno. Jeg lurer på om Brøgger er enig i analysen.

– Marina Allemanno skriver at du kan bli misoppfattet fordi du blir lest som om du satte din eksperimenterende persona opp som et ideal, mens det du egentlig gjorde var å utforske deg som et prosjekt under stadig utvikling. De gamle mytene om deg fra mange år tilbake påvirker allikevel hvordan du blir lest, også de seneste bøkene dine. Har hun forstått det riktig?

– Hun har rett i at mytene risikerer å ta over, og at det var en kamp for å beholde meg selv. Derfor reiste jeg ut i «ørkenen», altså utkants-Dannmark, og forble der i mange år. Der hvor ingen kunne tro at noen kunne bo – i hvert fall ikke en som meg. Omverdenen rubriserte meg som en slags sexprektikant, men det var jeg ikke. I én forstand er jeg blitt indoktrinert med et frigjøringsprosjekt fra en mann, og så ble det min oppgave å fortolke det i mitt bilde og se om jeg kunne gjøre det til mitt eget. Det tror jeg at jeg har kunnet. Og det har jeg brukt mitt liv på, sier Brøgger.

Mannen hun sikter til er den franske diplomaten Philippe Baude, som hun traff i Bangkok da hun var 16 og Baude en gift 31-åring. (Brøgger vokste delvis opp i Bangkok, der stefaren jobbet for WHO). De hadde et forhold som varte i 24 år – delvis via brev, for hun ble sendt til pensjonsatskole i København. Suzannes mor, som var depressiv og flere ganger forsøkte å ta livet av seg, oppmuntret forholdet. Brevvekslingen mellom Brøgger og Baude er gjengitt i en biografi om Brøgger av Louise Zeuthen, og er fascinerende og foruroligende lesning. Hun kaller ham sin «herre», og undertegner seg som «slave»

eller «Lille mø». Etter oppmuntring fra Baude tar hun seg også en elskerinne blant klassekameratene, og begge pikene rapporterer utførlig tilbake til «herren».

Feminist annen hver dag

– *«Kjønn er det som interesserer meg minst. Når jeg skriver, er jeg verken kvinne eller mann, hund eller katt», skriver du i Omelette Norvégienne. Du liker ikke å bli satt i bås, heller ikke en feminisme-bås?*

– Jeg vi si at jeg er feminist hver annen dag. Det må man være, slik verden er innrettet. De andre dagene? Menn og kvinner er begge nødt til å være mennesker. Jeg synes det er reduktivt å lese et forfatterskap ideologisk. Da har man bestemt seg på forhånd. Litteraturens rolle er å åpne for det man ikke visste på forhånd, sier Brøgger.

– Jeg motsetter meg hvilken som helst ideologisk identitet. Det gjorde jeg også da jeg ble kjent med rødstrømpene på 70-tallet og oppdaget at jeg hadde frigjort meg fra min familie bare for å komme inn under en ny for undertrykkelse.

– *Men er du blitt anti-feminist med tiden? Jeg tenker spesielt på noe du sier i boken: «Avmaskuliniseringen av samfunnet genererer det sinnet som på den tiden ble kanalisert inn i nazismen eller kom til uttrykk hos Strindberg. Det er den samme panikken vi opplever nå igjen i høyrepopulismen.»*

– Dette er et eksempel på en polarisering som jeg synes er farlig. Her er jeg på linje med Åsne Seierstad, som kjemper for det hun kaller gråsonen. Hun har undersøkt både høyre- og venstreekstremismen og muslimsk fundamentalisme. Vi har nesten mistet sonen i mellom, og det er den vi må kjempe for, mener hun.

– *Samtidig er du jo klar på at en del migranter bringer med seg en utvikling som de færreste ønsker? Du skriver om kvinner som må «lide under forfølgelse og intimidering og tvinges til å rette seg etter og bøye seg for fundamentalistiske krav. Det er en tragisk utvikling for muslimene i Vesten».*

– Det du leste opp der, handler om noe den norske ambassadøren sa om wahabismen, som er én av flere fortolkninger av islam, og som er destruktiv. Den har også infiltrert muslimske miljøer i Europa og må bekjempes. Det

skal forøvrig finnes forskning som viser at migranter alltid forsøker å tilpasse seg normene i det landet de kommer til. Så man må spørre seg at hvis de ikke gjør det, hvorfor skjer det ikke? En grunn kan være at vi i Norden ikke er særlig tydelige på våre normer. Vi tror at vi ikke har noen særlige normer, at her kan man gjøre som man vil. Men det er ikke sant. Vi har bunkevis av skjulte normer, som vi ikke er bevisst og ikke artikulere tydelig. Jeg har selv forsøkt å gjøre det, blant annet da jeg kom inn i en badstu i nærheten av der jeg bor og møtte kvinner innhyllt i lange sorte kjoler.

– *Det er vel allikevel ikke uproblematisk å importere mange unge menn med et ikke-nordisk kvinnesyn – du har jo selv blitt voldtatt?*

– Jeg mener jo at me too-kampanjen viser at det er aggressive menn i alle grupper. Under sivilisasjonens overflate finnes det en aggresjon mot kvinner, en oppfatning om at vi kan utnyttes. I den globaliserte verden er normene og reglene mer utydelige, så der er det mer frykt, og kvinner tør ikke lenger gå alene hjem i mørket.

– *Hva synes du om det da, du som selv har reist hele verden rundt uten å være særlig redd?*

– Jeg synes at hver generasjon på sin måte må artikulere sine gode og dårlige erfaringer. Men som jeg sa i Litteraturhuset i Oslo for noen uker siden, synes jeg også at det hadde vært godt om unge kvinner aktiviserer sitt eget begjær og tenker på seg selv som subjekter og ikke er så konsentrert om hva andre kan gjøre med dem.

– *En del kvinner i din generasjon har artikulert mot-tanker mot me-too, fordi de frykter at vanlig flørt blir kriminalisert, eller fordi de synes det er ille at menn som mistenkes for noe krenkende, kan miste jobbene sine kun på grunn av av løse påstander. Catherine Deneuve har stilt seg i spissen for en motkampanje i Frankrike...*

– Og Margaret Atwood i Canada, ja. De gamle, vi på min alder, frykter en ny puritanisme med folkedomstoler, hvor støtende bilder blir fjernet fra museene, hvor filmene til Roman Polanski ikke kan vises mer (fordi han skal ha hatt sex med en mindreårig, red. anm.). Det er eksesser i guiljotinens ånd. Men slik er det i revolusjonens dager. Når en revolusjon bryter ut, kan man ikke si at den ikke burde være der. For den er der

jo. Den er et svar på noen dypere årsaker.

En slags mystiker

«De dypere årsaker» er noe Brøgger helst tematiserer fragmentarisk, i små glimt i bøkene sine – hvor hun essayistisk springer fra det ene temaet til det andre. I en tidligere bok, «Jeg har sett den gamle verden forsvinde – hvor er mine øringer» med undertittelen «Breve til Prindsen av Mogadonien» (2010, under pseudonymet «Fru Z»), beklager hun blant annet vår tids kunnskapsløshet, det grelle medieamfunnet, den generelle mangelen på dannelse og den amerikanske kulturdominansen. Prinsen i tittelen er åpenbart prins Henrik, og Mogadonien er Danmark, så man kan se på denne boken som en parallell til boken om Norge.

Vi har et rem av huden av denne blåøyde materialismen her oppe i nord, mener hun i hvert fall i den aktuelle boken. Men vi har også noe helt annet. Opp mot det nyrike Norge setter hun f. eks. opp nordnorske fiskere, Arnulf Øverland, kampen mot nazismen – og Notto Reidar Thelle, professor emeritus ved Det teologiske fakultet på Universitet i Oslo. Han er «en teologisk eksistens av de sjeldne, som forener øst og vest, Buddha og Kristus», synes Brøgger.

Når Brøgger skriver om sex i boken om Norge lyder det for eksempel slik: «De fleste spirituelle sekter dreier seg om å temme driftene. Men det er også en tradisjon som handler om det motsatte, om å slippe alt løs, gi det bort. Det er *kenosis*, «uttømmelsens praksis». Som gjestebudets Babette, som gir hele sitt liv og sin formue til en enkelt middag.»

Erotikk og spiritualitet går sammen i en tråd gjennom hele forfatterskapet, ikke som motsetninger, men som hverandres forutsetninger, understreker hun, og skriver: «Vi har falt ut av den eros jeg etterlyste helt fra starten i *Kjærlighetens veier og avveier*, der jeg argumenterte for en eros som ikke bare handlet om sex, men om forvandlingen av sex og kjærlighet til vekstlag for utvikling og til gledelige forbindelser mellom mennesker. Men det var kun interesse for seksualiteten, isolert sett, og ingen kunne forstå hvorfor jeg også skrev om de bengalske sangerne eller om evolusjonsbiologi. Men min drivkraft har alltid vært å skrive ut fra helheten og å lage forbindelser. Det er en erotisk

”
**Erotikk og
spiritualitet går
sammen i en tråd
gjennom hele
forfatterskapet.**

drivkraft, lysten til å lære, å erkjenne, å knytte sammen og å forstå».

– Marina Allemano mener at du er en mystiker, og jeg kan også lett lese dette i flere av bøkene dine. Vil du beskrive deg selv som religiøs?

– Jeg synes ikke det er sånt man kan si om seg selv, og jeg liker ikke slike etiketter, men det finnes en annen måte å tenke på enn den som er vanlig i Skandinavia. Jeg synes Thelles sammenstilling av Kristus og Buddha er interessant. Han er oppvokst i Kina, jeg er også selv oppvokst i Østen, sier hun bare.

Virkelighetslitteratur

Brøgger kan i ettertid trygt regnes som

en av formødrene til den nye bølgen av «virkelighetslitteratur» – og benekter det heller ikke. Men hun mener denne skrivemåten først har fått intellektuell tyngde nå, fordi en del sentrale utøvere – som Knausgård og Espedal (og hun liker begge) – er menn.

Interessant nok opplever hun ikke virkelighetslitteraturen som ego-fiksert. «Men hva om *Min kamp* ikke handler om Knausgård selv? Hvis man tar myten hans bokstavelig, den overindividuelle fortellingen, så gråter ikke Karl Ove på egne vegne. Han gråter over menneskene,» skriver hun i «Omelette Norvégienne».

– Jeg tror egoet er nødvendig, men det er ikke noen vei til dypere innsikt i ►

”
Jeg håper
jeg har en form
for selvironi.

det menneskelige. Den innsikten finner man i det relasjonelle, utdyper hun overfor meg.

– Men apropos det relasjonelle, forholdet til de andre i ens liv: «Som forfatter må man skrive alt – også selv om man risikerer å såre noen. Man risikerer å miste familie og venner. Som forfatter må man skrive alt – og ta konsekvensene. Ellers er man ikke en ordentlig forfatter. (...) Jeg har aldri angret. Det ville være som å angre på at jeg lever og ikke har begått selvmord», skriver du. Skal man virkelig skrive *abolutt alt*?

– Ja, sier hun ganske enkelt.

Hun ikke har skrevet så mye om sin ektemann, Keld Zeruneith, som er lyriker og litteraturprofessor, og sin datter Luzia, påpeker jeg. Det meste av det selvutleverende dreier seg om tiden før hun ble omtrent førti og monogam hustru og mor i idyllisk gammelt hus på landet. Hennes biograf Louise Zeuthen fikk rikelig tilgang på brev og dagbøker, men ikke de fra de siste ca. 35 årene.

– Er du blitt mer bluferdig med årene, eller har du spurt Keld og Luzia om du får lov til å skrive om dem og fått nei?

– Jeg har ikke spurt dem, men jeg kan ikke skrive om noe som er en del av min hverdag, min mann og mitt barn. Min mann og jeg har også en særlig relasjon fordi vi begge er skrivende. Vi snakker mye om litteratur, og han er den jeg kjenner som vet mest om litteratur. Det er ingen jeg har lært så mye av som ham.

– Du skriver jo at du er «innrettet med en grunnleggende finesse som medfører at jeg dessverre ikke kan tåle den gifte stand, og særlig ikke hvis man forventer at den gifte innretter sin husstand som naboens, og i det hele tatt lever et så lytefritt liv at det er høyt hevet over folkets critique». Men du er jo lykkelig gift, selv om du hevder at du fremdeles ikke tror på tosomheten?

– Det dreier seg ikke om en eller annen mann, men om hvilken mann. Jeg liker ikke å generalisere...

– Du gjør det allikevel?

– Jo, jeg hører at det høres mer voldsomt ut når jeg skriver enn når jeg snakker. I passasjen som du leste, referer jeg til Holberg og forsøker å skrive litt som ham.

Et mirakel

– Er du overrasket over at du endte som godt gift i mer enn 30 år, eller hadde du på en måte skjont at det nok ville skje en gang?

– Jeg ble overrasket! Jeg synes det er et mirakel. Dypest sett er jeg eneboer, så det er mot min natur, men fordi det er ham og meg, akkurat den kombinasjonen, så går det godt.

– Hva gjør dere sammen da, når dere sitter på det stille og harmoniske kjøkkenet i den gamle skolebygningen hvor dere bor i Løve? Dere har jo begge fått Holbergmedaljen...

– Om vi sitter på kjøkkenet og pusser hver vår medalje? Ha ha ha! Vi snakker mye om bøker. Keld har

nettopp gitt ut en bok om angelsaksisk poesi, og jeg har oversatt noen av diktene, så vi snakker mye om overgangen fra hedensk tid til kristendommen. Det synes jeg er veldig interessant. Ellers så snakker vi om slike ting som «er det deg eller meg som har laget den bulken i bilen?»

– «Dødsmasken måtte være denne stivningen av ansiktet som forekommer når man blir en offentlig person,» skriver du, og forteller videre at Karen Blixen i sin alderdom valgte seg masken som koblerske. Hvilken maske velger du?

Hun tenker seg om lenge.

– Er det ikke også riktig at Karen Blixen valgte Pierrot-figuren? Jeg lot meg en gang fotografere som Chaplins landstryker. Da kan jeg velge meg en vagabondhatt. Jeg har nå reist rundt i Norge som vagabond, og i min ungdom reiste jeg rundt og undersøkte livet i forskjellige land. Jeg håper jeg har en form for selvironi. Folk må gjerne le av meg.

– Er vi nordmenn med vår nærhet til naturen på en måte mysikere vi også, slike som ser det egentlige – (når vi ikke blir forblindet av oljerikdom)?

– Jeg gjenkjente meg i hvert fall selv igjen i Norges paradokser. Både som en eventyrlysten fantast og en solid bondekone på landet som koker syltetøy og stiller urtehagen. Også jeg må helst ha en åpen himmel for mitt indre blikk og har hele mitt liv blitt beskyldt for å være barnslig, naiv. Som nordmennene.

Suzanne Brøgger går i bokhyllen:

– Les Sigrid Undset

– For tiden leser jeg Sigrid Undsets «Olav Audunssøn i Hestviken», for jeg skal delta på litterturfesivalen på Lillehammer i mai. Hun har forstått mye om det erotiske og det sanselige i forholdet mellom kjønnene og i forholdet til naturen, sier Suzanne Brøgger.

– Du nevner både Ibsen og Hamsun i din bok om Norge og nordmennene. Leser du ofte de to? Hvilken av dem er viktigst for deg?

– Ibsen. Karen Blixen har lært mye av Ibsens teknikk hvor de forskjellige personene spiller seg i hverandre, og hvor fortiden avdekkes. Det er evig aktuelt. Jeg leser Henrik Ibsen som han ønsket det – i sammenheng – så man kan følge hans personlige utvikling.

Sånn har jeg også selv – uten sammenligning – prøvd å skrive og ønsker at bli lest. Faktisk har jeg ikke lest så mye av Hamsun, på grunn av hans politiske syn.

– Noen mener at du nærmest er den nye Karen Blixen, kanskje fordi dere begge er blitt mytiske litterære skikkelser, og kanskje fordi dere ofte er blitt avbildet elegant og dramatisk med hatt eller turban...

– Jeg har aldri skrevet skjønnlitteratur som minner om Blixens, selv om jeg leser henne og setter pris på henne. Hun betyr mye for meg som forfatter. Vet du at hun i sin ungdom skrev et essay om ekteskap og andre betraktninger? Hennes syn på ekteskapets lukkethet inspirerte meg da jeg debuterte. Jeg er også slått av hennes måte å omforme sine egne tap til historier. Som lange brev. Kanskje er jeg selv også brevforfatter, kanskje skriver jeg brevromaner?

– Hvilke andre klassiske danske forfattere vil du oppfordre oss nordmenn og nordkvinner til å lese?

– Herman Bang. Av nutidens: Jeg holder på med en bok av Naja Marie Aidt, som Trude Marstein har oversatt til norsk, om tapet av hennes sønn, og den kan jeg gjerne anbefale. Jeg kan også nevnte Agnes Henningsens erindringer: «Dødsfjende hjertenskær», som er full av norske kunstnere og kjærlighet.

– Du kjente jo personlig Henry Miller

godt, og du traff Isaac Bashevis Singer, Jorge Luis Borges og J.M.G. Le Clézio; sistnevnte har du beskrevet som «gudsmuk». Hvem gjorde sterkest inntrykk?

– Henry Miller, for vi skrev til hverandre i flere år. Hans del av korresponansen er utgitt som bok, i en liten amerikansk utgave.

– I en tidligere bok ("Mogadoni-en") skriver du ironisk at for noen år siden var det kontroversielt om bibliotekene skaffet seg LP-plater og filmer, mens nå er det visst kontroversielt hvis de kjøper bøker... Du skriver også mye om dannelse og tapet av dannelse i vår tid. Det er kanskje en sammenheng?

– Ja! At vi bevarer bibliotekene betyr alt for dannelsen. Barn kan vokse opp under forferdelige forhold, og senere i livet briljere på forskjellige områder. Så forteller de siden at de overlevde fordi de hadde gjemt seg i en liten krok av biblioteket. Et bibliotek er en skattekiste som er spredt utover hele landet. Når ikke filialene rundt om i landet blir nedlagt, som de ofte er blitt i Danmark. Men kanskje ikke i Norge?

– Noen, muligens færre enn i Danmark. Du lånte Martin Andersen

Sigrid Undset (1882-1949)

Nexø og Tove Ditlefsen på biblioteket da du var barn, og i Bankok gikk du sammen med moren din på Nelson Hays Library og lånte Kierkegaard på engelsk. Hvor gammel var du da?

– Omtrent fjorten og lidende av pubertetsensomhet.

– Du var kanskje et barn som hadde behov for biblioteket du også, selv om du vokste opp under materielt svært gode forhold?

– Et ensomt barn på biblioteket. Ja, nettopp, presist. ■

Heilheit. - Omsetjarens arbeid er å finna ut av mange små byggesteinar og bygga dei til ei heilheit. Foto: Merete Berg Toreg

BØYSOMT

Møte med omsetjar Stian Omland

AV ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

«Har du eit ord til tombolaen?», var meldinga som tikka inn frå Tove Bakke seinhaustes. Ho skulle arrangere ordtombola på Litteraturhuset. Premiane var rykande ferske ord og uttrykk. Hovudpremien var eit foredrag med ein omsetjar sponsa av Norsk Oversetterforening. Pengane frå Tombolaen skulle gå til Norsk PEN. Eg gav henne «bøysomt». Bøysomt er eit nyord konstruert av niesa mi, då ho var 4-5 år gamal og stod i potetåkeren. «Å, dette var bøysomt,» uttrykte ho plutsleg. Eit genialt nyord sett saman av «å bøye seg» og «slitsamt». Eg syns det er eit godt ord, det hender eg bruker det då eg synst det dekkjer nyansar som andre ord ikkje har. Hovudpremien blei haldt på Tøyen bibliotek. «Faen ta John Green» har Stian Omland kalla foredraget sitt.

– **Det er første gong** eg er tombola-gevinst, opnar Stian Omland.

– Omsetjarens arbeid er å finna ut av mange små byggesteinar og bygga dei til

ei heilheit. Noko som kan verka tilsynelatande lett, kan vera utruleg vanskeleg, seier Stian Omland frå scena.

Han viser oss eit eksempel som han ikkje er nøgd med i ettertid.

– Konteksten i *The Fault in Our Stars* er ein samtale mellom hovudpersonen Hazel og kjærasten Gus. «Okay will be our always. Okay? Okay.» Okay er tricky fordi det er ei lånord til norsk språk. Eg strevde lenge her, kva skulle eg velja? Det er dialog, så eg står meir fritt. Okay? Ok? Okei? Kei? Eg gjekk for «javel.» Og eg blei nærmast drepent for det. Kommentarfelta på ymse bloggar kokte. Som omsetjar prøver eg så sant eg kan å finna norske ord som samsvarar med dei engelske. Eg prøver å finna noko som fungerer ut frå konteksten. I ettertid ser eg sjølvsgatt at det vart feil val. Men dette var før filmen og før nett denne setninga hadde blitt teken ut av kontekst og framheva gjennom ulike salsprodukt og filmplakatar.

– Kor lang tid tek det å setje om ei sånn bok, spør ei jente i salen då foredraget er ferdig. Det viser seg at ho tek master i omsetjing og er interessert i å sjå om dette kan vere noko for henne.

– Eg er glad du spør slik «ei sånn bok», svarar Omland, -For det varierer. Vanlegvis bruker eg 1-2 månadar. Men til dømes *En overflod av Katheriner* av John Green tok over tre månadar. Då eg omsette *Skyatlas* av David Mitchell nytta eg over 8 månadar. *The Fault in Our Stars* bruka eg i underkant av 2 månadar på. Diverre tok det mykje lenger tid før eg fann den rette tittelen, seier Stian Omland ettertenksamt.

Faen ta skjebnen var tittelen forlaget valte, ein tittel Omland ikkje synst held mål.

– Det er sagt at John Green likte tittelen. Men «Fuck destiny» er ikkje det same som *Faen ta skjebnen*. Det ligg ein stad mellom «Fuck destiny» og «Damn destiny». Eg meiner vektinga blir feil her.

Etter ei tid kom Omland opp med ein betre tittel enn *Faen ta skjebnen*. Han fekk til og med forlaget med på å endre tittel og planane var klare for nytt opplag med ny tittel. Einaste problemet var at boka selde svært godt. Ein av dei store bokhandlarkjedene sette foten ned. Du køddar nemleg ikkje med noko som sel.

– Eg klandrar meg sjølv for at eg ikkje tenkte på uttrykket «Det står skrivne i stjernene» tidlegare. Ut frå det uttrykket er det lett å koma fram til det eg meiner ville vore ein god norsk tittel på boka: «Skrivefeil i stjernene».

Publikum gispar lett. Det er ein slående vakker tittel.

– No brukar eg alltid originaltittel når eg snakkar om boka. Særleg etter fleirfaldige møter med John Green-fans. Dei blir alltid litt imponerte då dei møter meg og skjønar eg har omsett Green, så går det eit par sekund og det dukkar opp ei rynke i panna deira, og dei seier «Men, den tittelen...» Dei som trur det er lett å finne ein god tittel, må tru om igjen, seier Omland med ettertrykk frå scena.

Stian Omland har omsett ei rekke bøker til norsk. Han har mellom anna omsett bøker av Becky Albertalli, Lawrence Hill, Aravind Adiga, Michelle Faber, Chad Harbach og Neil Gaiman. Omland fekk Bastianprisen i 2015 for «Mygglandet» av David Arnold.

– Siste boka av John Green som du har omsett, *Skilpadde hele veien ned*, fekk ei lang melding i NRK. Men kritikar Anne-Cathrine Straume har eit par små innvendingar. Mellom anna skriv ho at Greens karakterar er «velartikulerte og over gjennomsnittet reflekterte». Du får særleg skryt for dialogen, men Straume lurar på kvifor du nyttar «håndrens» framfor «antibac». Er det slike helsingar de som omsetjarar kan håpa på, spør eg Omland etter foredraget.

– **Det er fint** at meldarar pukkar på språklege ting om det er ting å pukka på. Eg er ikkje einig med Straume i det med «antibac». «Antibac» er eit merkenamn, det er til dømes ikkje slik at all såpe er «Lano». Eg må dessutan ta omsyn til at boka utspelar seg i USA, med andre merkenamn. Som omsetjar er mitt minstekrav til dei som melder bøker at dei tek med namn på omsetjar. Om dei kommenter opp mot originalutgåve er det fabelaktig, men eg skjønar at kritikarens tid også er avgrensa. Når det

gjeld det med språket i John Greens bøker så er det som er vanskeleg i originalteksten, det som er komplisert å omsetje. Eg tenkjer at karakterane i Greens bøker lev i eit realistisk univers, men dei har ei superkraft og det er nettopp språket.

– **Men når du sit fast**, og treng å finna ut av eit ord, då kan du vel gjerne ikkje kontakta John Green?

– Nei, eg kan ikkje kontakta John Green, men ofte kan eg det med andre. Eg har alltid omsett forfattarar som er i live, og det er ein enorm ressurs å kunne konferera med dei. Eg hadde veldig mykje kontakt med David Mitchell då eg sette om *Skyatlas* og med David så har kontakten vår gått over i eit venskap. Når det gjeld John Green så har eg ein agent eg kan kontakta. Greia er at me omsetjarar ser ting som ingen andre ser, me oppdagar til dømes kontinuitetsfeil i teksten. Det kan vere eldre versjonar av manus som skin over i endeleg manus. Eigentleg burde alle bøker vore omsett før dei blei utgitt, då ville ein rydda bort ein del feil som ikkje skal vera der.

– Er det du sjølv som vel kva du skal omsetja?

– Nei, det er ikkje slik det fungerer. Som oftast er det forlaga som kjøper rettighetar og så vurderer dei kven som vil passa til jobben. Men det finst eit unnatak der eg fann fram til ein forfattar. For nokre år sidan var eg på eit USA-besøk saman med familien. Me hadde vore i California med forfattar Don Winslow og også ein dag i L.A. kor Michael Connelly sine bøker, som eg har omsett, utspeler seg. Det var spesielt å vandre omkring på stadar eg kjende igjen frå arbeidet mitt. Etter dette gjekk turen vidare til Kansas City i Missouri. Eg spurte verten vår om han hadde tips til ein lokal boksjappe og fekk anbefalt butikken «I love a mystery». Der spurte eg om dei hadde nokre lokale forfattarar som var gode. Dei fortalte at Gillian Flynn haldt på å gjere det stort. Eg las henne og synst ho var veldig god. Då eg kom tilbake til Norge tipsa eg Font forlag som sa: «Fantastisk! Me tek henne». Og trass i at eg ikkje hadde nokre planar om at USA-turen skulle resultere i ei omsetjing, så blei det slik. Gillian Flynn har vore ein av dei verkeleg store salssuksessane i omsett krim her til lands. Og Gillian er ei av dei eg kan kontakta om eg sit fast med eit kvart.

– Er det sånn at du skriv boka når du arbeider?

– Både ja og nei. Det er ikkje så stor forskjell som ein skulle tru, sjølv om eg har originalteksten som referansepunkt, er det eg som gir teksten norsk språk. Kollega Merete Alfsen seier det godt, ho seier: «Vi må bokse i deres vektklasse». Dette stemmer. Det betyr at eg somme tider må strekka meg, at eg må ta meg sjølv i nakkeskinnet og eg må vere heilt med. Eg må finna tonen, stilen i boka, slik at eg kan gjera gode val på avsnitt, setnings- og ordnivå. Det handlar på eit vis om å bli eitt med teksten. Og, eg må boksa i forfattarens vektklasse, noko anna vil vera å vedkjenna nederlag.

– Korleis er det å forhalda seg til så mange val du som omsetjar til ei kvar tid møter?

– Det blei gjort ei vitskapeleg undersøking for nokre år sidan som viste at omsetjarar gjer ei sjokkerande høg mengde val i løpet ein dag. Eg vart ikkje overraska over dette, men forstår betre kvifor eg er så sliten etter ei intens arbeidsøkt. Greia er at det ofte er mange gode løysingar på same problem. Det er ikkje sånn at det er ei god løysing, og hundre dårlege. Det er mange brukbare. Og nett det gjer det utfordrande. Vala handlar for meg om å spisse forståinga for verket, kome inn i flyten slik at eg kan gjera gode val heilt ned på minste ordnivå. Og så handlar det om avstand. Eit klassisk problem for oss omsetjarar er at me har nasa for tett i originalspråket. «Falske venner», ord som ser ut som det same, men ikkje er det. Eller når eg sett om frå engelsk hender det at eg legg meg for tett opp til engelsk ordstilling, slik at det nesten blir rett, men ikkje heilt.

– Les du teksten høgt for deg sjølv?

– Eg har kollegaer som gjer det, men eg lurar meg sjølv om eg les høgt. Eg gjorde det ein gong, og syns det såg ganske bra ut. Men eg har aldri verken før eller seinare fått tilbake eit manus med så mange kommentarar og ting eg måtte retta opp i.

– Ein kan kanskje seie at omsetjarens ideal har endra seg med åra. Før stod gjendiktaren eller omsetjaren friare i forhold til originalteksten, no verkar det som om originalteksten har blitt mykje viktigare?

– Det blei gjort eit interessant funn då Hemingway blei omsett på ny for ein del år tilbake. Her i landet har Hemingway vore kjent for den korthogde, ►

nærmast sagaliknande stilen. Då bøkene kom på ny viste det seg at dette fenomenet var mykje meir utprega i den gamle utgåva. Her må tidlegare omsetjar ha teke tak i noko og dyrka det vidare. Slik er det ikkje no. Som alt anna har omsetjing si historie. Min lojalitetsstige er: originaltekst, forfattar, den norske lesaren, forlaget. I den rekkefølga.

– Du er involvert i «Future Library»-prosjektet. Kan du fortelja litt om det?

– Eg har blitt ein slags husomsetjar for «Future Library». Det er eit fantasitisk prosjekt av kunstnaren Katie Paterson. I 2014 blei det planta 1000 grantre i Oslo. Desse grantrea skal stå i 100 år. For kvart år skal det leverast ein ny tekst av ein forfattar. Om 100 år skal granene hoggast og tekstane trykkast på papir frå trea. Tekstane har aldri vore lese av andre enn forfattaren sjølv. Dei skal oppbevarast i eit stillerom i øvste etasje på det nye hovudbiblioteket i

Bjørvika. Skuffene med innhald lyser, og for kvart år vil ei ny skuffe lysa opp. Eg synst det heile er fabelaktig. Det ligg ein grunnleggande påstand der, eit håp og ei tru: Mennesket finst om 100 år, det er liv på jorda i 2114. Mennesket er framleis interessert i å lesa bøker på papir. Kva om nokon hadde kome på denne ideen for 100 år sidan? Då kunne me hatt nye tekstar av Undset, Hamsun, Hemingway, Greene og andre no, avsluttar Stian Omland.

Møte med Hege Newth

«Gjera store ord til handlekraft»

AV ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

– Det heiter Norsk PEN, ikkje Norske PEN, seier Hege Newth bestemt, men med eit smil etter at eg har lese namnet konsekvent feil gjentatte gongar. Eg følger saka bakover og har funne fram til Hege Newth, generalsekretær i Norsk PEN og initiativtakar til ordtombolaen kor omsetjar Stian Omland var hovudvinst.

– Kva var bakgrunnen for den vidgjetne ordtombolaen?

– Bakgrunnen for nett dette var at eg kjente Tove Bakke frå tida eg var leiar av Bjørnsonfestivalen. Ho hadde ein tombola der, og eg syns det heile var både underhaldande og minneverdig.

– Men, skyt Hege Newth inn, -det er viktig å presisere at pengane som kom inn ikkje gjekk til Norsk PEN, men direkte til arbeidet me driv. Då Litteraturhuset skulle feira 10 år i haust ville me at det som kom inn på jubileumskvelden skulle gå til kjernen i det alle på huset driv med; det frie ordet. Norsk PEN arbeider med å gjere store ord om til handlekraft. Det gjer

me ved å hjelpa forfattarar, journalistar, bloggarar, forleggarar, musikarar og andre som er truga og trakassert og på flukt på grunn av ytringane sine.

– Korleis nytta de pengane som kom inn på ordtombolaen?

– Det kom inn i overkant av 7000 kr på tombolaen. Desse pengane nytta me til å hjelpa to menneske og familiane deira. Den eine ein bloggar frå Bangladesh som står på ei publisert dødsliste. 4-5 bloggarar er allereie hakka i hel. Religiøse fundamentalistar arbeider seg systematisk nedover lista, mens myndighetane vender eit blindt auge til det heile. Bloggarane står på dødslista fordi ytringane deira blir sett på som regimekritiske og anti-religiøse. Bangladesh er eit av landa i verda der islam er i stor frammarsj og også eit av landa med stadig større del IS-sympatisørar. Bloggaren me hjelppte er på flukt med familien og ventar på ein «Safe haven». Vidare hjelppte me ein afghansk forfattar som er på flukt. Me fekk eit rop om hjelp frå henne gjennom eit nettverk som nådde oss. Menneske som er i situasjonar som desse har ingen måtar å tena pengar på lovleg vis. Norsk PEN sendte 25 000 til desse to. Det er det me kan senda på ubyråkratisk vis. Pengane rekk til livets opphald i 3-4 månadar for desse. Det kan vere med å berge dei gjennom ein desperat situasjon, fortel ein engasjert generalsekretær.

Hege Newth brenn for dette og

Hege Newth

fortel vidare om arbeidet med fribyordninga. Her dukkar det opp ei sterk historie.

– Ahmedur Rashid Chowdhury, også kjent under namnet Tutul, opplevde ein dag at det kom to menn inn på forlaget han dreiv i Bangladesh. Kollegaen hans vart drepen og sjølv vart han hardt skadd, men han overlevde på mirakuløst vis. Tutul kom til Norge for eit og eit halvt år sidan og er for tida fribyforfattar i Skien der han driv forlagsverksemda vidare. I 2016 fekk Margaret Atwood PEN Pinter Award. Vinnaren av denne prisen kan velje ein person å dele prisen med og Atwood valde Tutul. I desse dagar er Tutul kortlista for å vinna ein anna internasjonal forleggjarpris. Eg håpar han vinn, han fortener den verkeleg, avsluttar ein engasjert generalsekretær. ■

Norsk PEN

er den norske avdelingen av PEN International, verdens største skribent- og ytringsfrihetsorganisasjon, stiftet i 1921. Norsk PEN ble stiftet av forfatteren Johan Bojer i 1922.

Bli lys! Maria Bakken (10) skal fylle vann i en glow stick – lysslange – som hun lager med hjelp fra Nour Hubous (t.v.).

Fantastisk skaperglede på biblioteket

Skaperverkstedet på Tynset bibliotek ble en suksess. De besøkende sydde tversoversløyfer og handlenett. De lagde lysslanger, fjernstyrt lekebil og LED-lommelykt. Og de skapte kunstverk.

AV HARALD VINGELSGAARD
FRILANSJOURNALIST

Skaperverkstedet var helt topp! Det sier biblioteksjef Tone Thorsen Stræte i Tynset bibliotek. Helt topp! Det synes også fagfolkene som delte sin kunnskap, og mange av de besøkende som lagde ting de ikke trodde de skulle greie å lage.

Dette var en lørdag formiddag i januar. Tre lange rekker med bord var satt sammen mellom bokreolene. På det ene langbordet stod det symaskiner, og det var lagt fram tøy, nåleputer og annet som hører med til et syverksted.

På det andre langbordet stod det loddebolter, datamaskiner, elektroniske komponenter og andre ting som trengs for teknisk verksted. På det tredje langbordet var det lagt fram utstyr til tegning og silketrykk.

Biblioteket hadde invitert tre ulike typer fagfolk fra nærmiljøet i Tynset. Sydamene fra Bortistu' lærte bort sying, Tynset TeknoLab delte kunnskap om teknikk, og Tynset Grafikkverksted viste hvordan man kan lage kunst. En fin miks, viste det seg.

Det ble lys

Gøy! Barna til Toril Sivertsen Bakken begynte dagen med å lage glow sticks, plastslanger som lyser av seg selv. Åtte år gamle Olav Andreas og 10 år gamle Maria satt på hver side av bordet, og fikk hjelp av folk fra Tynset TeknoLab med å lage glow sticken. Først tok de en liten plastslange som lå på bordet, så limte de fast en lysdiode (den som gir lys) i den ene enden. De fylte slangen med farget vann. Deretter limte de fast en lysdiode i den andre enden. Til slutt festet de

batterier i begge ender. Det ble lys! Fargerikt. Gult. Grønt. Flott. Glow sticken kan de bruke som refleks og til mange andre ting.

Skaperverksted er et veldig fint tilbud til barna, synes mor Toril Sivertsen Bakken som selv er naturfaglærer. Hun synes også at det er veldig bra at tilbudet er gratis.

Niendeklassingen Nour Hubous var en av instruktørene i Tynset TeknoLab som lærte barna å lage glow sticks.

– Det er trivelig å være sammen med barna og lære dem noe nytt, sier Nour. Senere samme dag lagde Nour temperaturmåler til et innendørs drivhus.

LED-lys til lommelykt. Fjernstyring til lekebil. Det var andre ting som ble lagd på teknobordet denne dagen.

Ta med symaskin!

Ta med symaskin og kom på skaperverksted, var en av oppfordringene fra Tynset bibliotek på Facebook før denne dagen. Og mange kom, med og uten symaskin.

– Her kan vi være kreative sammen, sier Line Bergersen, en av de voksne som satte seg ned og sydde et handlenett. Etter en stund gikk hun bort til strykebrettet for å få tøyet til å bli helt strøket, før hun sydde nettet ferdig.

Hun har erfaring med sying.

– Jeg har lappet klær, sydd joggebukse og forskjellige ting. Jeg er på skaperverkstedet for å få inspirasjon. Mens jeg har vært her, er noen av oss nesten blitt enige om å starte en sygruppe, slik at vi kan møtes og være kreative sammen, sier hun.

Ni år gamle Bertine Nilsskog sydde tversoversløyfe med litt veiledning fra sin mor Bente Nilsskog. Det var litt strevsomt å tre nåla, men med full konsentrasjon greide hun det. Niåringen sydde med den elektriske symaskina, og holdt stoffet stødig med venstre hånd, slik at sømmene ble fine.

Her får deltagerne mestringsopplevelse. Det er inspirerende og motiverende, sier Bente Nilsskog.

På begge sider av det lange bordet satt mange og sydde handlenett eller tversoversløyfer med veiledning fra sydamene i Bortistu' på Tynset.

– Tema for dagen er hverdag og fest. Sløyfer til å pynte seg med. Handlenett til å bruke i stedet for plastposer. Handlenett er trendy og viktig. Bærekraftig. Miljøvennlig, sier Anette Bay, en av sydamene i Bortistu'.

Hun er ikke bare opptatt av håndarbeidet, det å sy og skape noe. Hun gløder for gjenbruk. Lage nye ting av gamle ting. Derfor brukte de mange gamle laken, gamle gardiner og annet stoff til å lage nye handlenett og tversoversløyfer.

Anette Bays ni år gamle datter, Ovidia, lagde tversoversløyfe av en stoffrest fra 1980-tallet. Ovidia sydde på to hemper, slik at hun kan bruke sløyfa både på hodet og rundt halsen.

Anette Bay er glad for at Bortistu' ble invitert til skaperverkstedet på biblioteket.

– Biblioteket er en møteplass. Til biblioteket kommer det mange folk som søker kunnskap, sier hun som selv delte kunnskap med mange besøkende denne dagen.

Kunstnerisk

Ved kunstbordet sitter mange barn og tegner under ledelse av kunstnerne Esther Breslin og Marius Reed fra Tynset Grafikkverksted. I sitt verksted arbeider de med silketrykk og etsing. I biblioteket lærte de bort enkel trykk på stoff.

– Vi kjøpte bilderammer og fjernet glasset i rammene. Deretter strammet vi opp en duk i syntetisk stoff på rammene. Deltagerne tegner på dette stoffet. Når de er ferdig med å tegne, maler de kunstverket sitt med Screen filler rundt motivet. Deretter trykker vi kunstverket på stoff, forklarer hun. Noen lagde trykk på bærenettet som de hadde sydd i biblioteket tidligere på dagen.

Kunstnerne trivdes på skaperverkstedet.

– spennende. De som syr bringer videre kunnskap om håndarbeid. De som driver med teknolaben teknologi. Og vi deler kunnskap om kunst. Her er det mye å lære samtidig. Det er fint at vi kan samarbeid på denne måten i et lite lokalsamfunn, sier hun.

Tynset er ei fjellbygd nord i Hedmark, og i den kommunen bor det om lag 5.600 innbyggere.

Tynset TeknoLab er også strålenende fornøyd med skaperverkstedet.

– Vi i Tynset TeknoLab ønsker å være en del av skaperverkstedmiljøet. Vi vil dele vår kompetanse, og vårt utstyr, med andre som bygger ting, skaper ting, lager ting, uansett hva det er, sier Tommy Klausen i Tynset TeknoLab. Han er fagmann i både data og elektronikk og arbeider til daglig som elek-

Fin dag. Dagen med skaperverksted ble en veldig fin dag, sier bibliotekar Ellen Lie (t.v.) og biblioteksjef Tone Thorsen Stræte i Tynset bibliotek, her foran de som syr.

trolærer i Nord-Østerdal videregående skole på Tynset.

Det var livlig rundt alle de tre langbordene hele tiden under skaperdagen. Mange lærte mye.

– Det ble en veldig fin dag. De frivillige fra Bortistu', Tynset TeknoLab og Tynset Grafikkverksted var svært dyktige, sier bibliotekar Ellen Lie som hadde ansvar for skaperdagen i biblioteket.

– Kunnskap er mer enn bøker. Biblioteket er ikke lenger bare bøker, men også aktiviteter, sier biblioteksjef Tone Thorsen Stræte i Tynset bibliotek.

De besøkende fikk med andre ord kunnskap ved å delta på aktiviteter denne dagen. Bøker om temaene syng, teknikk og grafikk var satt fram ved skranken, slik at de besøkende kunne låne dem med seg hjem for å skaffe seg selv enda mer kunnskap.

Alle fagfolkene stilte opp og delte sin kunnskap uten å ta noe betalt for det. Kunnskapsdugnad.

De fleste besøkende var barn ifølge med sine foreldre. Noen voksne deltok også. Felles for dem alle var at de så ut til å gå hjem stolte, enten de hadde lagd tversoversløyfe, handlenett, glow stick, LED-lommelykt, silketrykk eller noe annet.

Dette var første dag med skaperverk-

sted i Tynset bibliotek sin historie. Deling av kunnskap. Inspirerende. Motiverende. Lærerikt. Når de besøkende har fortalt om hva de opplevde denne dagen på biblioteket til de andre i sin familie, til venner og kjente, vil det glade skaperbudskap spre seg over Tynset og Nord-Østerdal. Mange venter allerede på neste skaperdag på Tynset bibliotek. ■

Ledelse, makt og tillit

Når man blir ansatt i en lederstilling som biblioteksjef, så tildeles man samtidig posisjonsmakt. Det er et nødvendig utgangspunkt, men ledertittel og posisjon er ikke nok i dag. Det er gjennom den daglige utøvelsen av lederjobben man viser om man kan ivareta og utøve lederrollen, gjennom daglig ledelse bygger man opp sin legitimitet og autoritet som leder og vinner de ansattes og overordnede tillit. Maktutøvelsen begrenses til et minimum, men den er likevel nødvendig i noen sammenhenger. Som sjef er det viktig å være bevisst sin rolle, og hvordan man utøver den.

AV GRETE BERGH
DAGLIG LEDER OG KONSULENT
I GRETE BERGH AS

I perioder med endringer og motsetninger, kan balansen mellom å utøve makt gjennom å ta beslutninger og samtidig opprettholde tilstrekkelig autoritet, legitimitet og de ansattes tillit, være en utfordring. Som sjef har man både fått et mandat fra sine overordnede, og man skal ivareta virksomheten gjennom å lede og ivareta sine medarbeidere. Dette er en balanse mellom mange typer hensyn.

Hva er så makt?

Hva er så makt? Max Weber sier at «makt er ett eller flere menneskers sjanse til å sette gjennom sin vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand (Engelstad, s. 2005 19). Webers beskrivelser av byråkrati, hierarki, regler og lover har dannet grunnlaget for vår oppfatning av ledes formelle makt- og autoritetsgrunnlag. Rang, ansiennitet, nøytralitet, ekspertise, underordning, lojalitet og formalisering har derfor vært oppfattet som sentrale premisser for maktutøvelse. Formelle maktkilder i byråkratier blir gjerne ansett som legitime av involverte interessenter, også bl.a. de ansatte. Legitim autoritet er basert både på lederens posisjon og de formelle reglene, rutine og prosedyrene som eksisterer i organisasjonen. Samtidig setter de også formelle og etiske begrensninger for hva en leder kan gjøre i sin stilling. Tett knyttet sammen er begreper som makt, tillit, legitimitet og autoritet.

Skal man nå målene for en organisasjon, her bibliotek, så må man som leder kjenne til den makten og de styringsred-

skapene man kan benytte. En biblioteksjef har flere maktkilder til sin disposisjon. Biblioteksjefen har makt i form av sin stilling, i utgangspunktet posisjonsmakt som ikke er nok alene, men også informasjonsmakt, fortolkningsmakt, kunnskapsmakt og personlig makt. Lederen har også makt og innflytelse ved at hun/han kan evaluere sine underordnede, kan innstille positivt eller negativt i saker som har betydning for dem. Alt er imidlertid ikke regulert. Det skaper rom for ledelse og anvendelse av personlig makt.

Ordet makt er omgitt av mange negative følelser, og mange ledere sier at de ikke er ledere fordi de liker å ha makt, men fordi de vil ha mulighet til å påvirke og ha innflytelse. Både påvirkning og innflytelse er aspekter ved makten. Ved ordet makt tenker man nesten automatisk på maktmisbruk.

Man kan skille mellom åpen og skjult maktbruk. Til åpen maktbruk regnes tvangsmakt, bytemakt og overtalelse. Den skjulte maktbruken kan gjøre bruk av manipulering, struktur-makt, normativ makt og meningsmakt (Jacobsen og Thorsvik, 2013).

Ved siden av den formelle lederen, kan man ha uformelle ledere i organisasjonen, som kan utøve stor makt og innflytelse. Hvis denne støtter opp under den formelle ledelsen, så trekker organisasjonen i samme retning, men det er ikke alltid tilfelle. Det betyr ikke at det ikke kan være ulike synspunkter i en organisasjon, men en uformell leder som undergraver den formelle ledelsen, er ikke bra for arbeidsmiljøet.

Maktbehov

Kan vi også snakke om et maktbehov? Ledelsesforskeren McClelland (Stenberg 2009) Power – the Inner Experience) skriver om maktbehovets to sider. Det ene er maktbehovets negative side, der det personlige maktbehovet kommer til uttrykk som selvhevdelse og selvforherligelse, der folk behandles som brikker i et spill og lederen reduserer andre menneskers selvrespekt og selvfølelse. Maktbehovets positive side ser McClelland som et sosialt maktbehov som «synliggjøres gjennom å arbeide sammen mot felles mål, hjelpe folk til å formulere/definere relevante mål, gi dem handlingsfrihet til å oppleve mestring og utvikle/bygge egen kompetanse – som igjen vil øke menneskers selvfølelse og selvrespekt» (Stenberg 2009). En leder vil måtte finne en balanse mellom disse to maktbehovene som kan sies å bestå av en selvhevdende tendens (en bekreftelse av egen individualitet) og en integrerende tendens (et uttrykk for avhengigheten av andre og være del av et større hele). Det er det siste maktbehovet som ses som mest legitimt, og som kommer til uttrykk når ledere snakker om ønsket om å påvirke.

Makt kan også medføre maktmisbruk. Makt kan korrumpere. «De som er mest utsatt for å bli korrumpert av makt, er personer som er sterkt motivert for å få makt og oppnå sosial status og beundring fra andre», sier Linda Lai (2018). Denne artikkelen er mer opptatt av at biblioteksjefer skal bli oppmerksomme på at de har makt, men maktens negative sider kan være mange. Disse er ikke tema her.

Forankring. Dersom endringene ikke er forankret i gode nok prosesser som det er enighet om, så kan det oppstå konflikter eller alvorlige uoverensstemmelser.

Makt forutsetter avhengighet

Avhengighet er et nøkkelord her. Makten kommer til uttrykk når det er konkurranse om knappe ressurser eller det på andre måter foreligger uenighet mellom aktører som er avhengige av hverandre. Organisasjonen kan være en arena for makt og interessekamp. Det kan dreie seg om uenighet om mål og virkemidler, og hvordan ressurser skal fordeles, det kan være skiftende interessegrupper og koalisjoner. Det kan være uoversiktlige beslutningsprosesser preget av konflikt, tautrekking og forhandlinger. Maktutøvelse kan bli særlig aktuelt i endringsprosesser som utfordrer vante posisjoner og arbeidsoppgaver. Der det er profesjonelle med høyt utdannede medarbeidere, vil disse gjerne forvente at de blir involvert på et tidlig tidspunkt hvis det skal skje endringer som har betydning for deres arbeidsområde. Det må også påpekes at det ikke bare er lederen eller ledelsen som har makt. Ansatte har også makt i form av kompetanse og ekspertise og fordi det er de som skal gjennomføre arbeidet.

Dersom endringene ikke er forankret i gode nok prosesser som det er enighet om, så kan det oppstå konflikter eller alvorlige uoverensstemmelser. Her spiller også drøftingene med fagforeningene en viktig rolle. Dersom ledelsen vil gjennomføre noe som de ansatte ikke stiller opp på, så vil det være vanskelig å få det gjennomført. Ledelsen må ha tilstrekke-

lig faglig og personlig autoritet og legitimitet for å få gjennomslag for sine endringer. Blir endringene for store, kan det også utløse motstand fra omverdenen. I Malmø møtte endringene som Elisabeth Tank ville gjennomføre med prosjektet «The Darling Library» (Carlsson 2013) så stor motstand fra omverdenen, bl.a. avisene og forfattere, at det førte til at hun sluttet som biblioteksjef. Her var nok den eksterne motstanden sterkere enn den interne.

En merkelig historie om maktutøvelse er den om Struensee, livlegen til den danske kong Christian den 7. Struensee var opplysningsmannen som ble hentet til det danske hoffet og som ble den unge dronning Caroline Mathildes elsker. Historien foregår i årene 1769-1772. Kongen var sinnssyk, og overdro sine fullmakter til Struensee. Struensee som den opplysningsmann han var, gikk raskt i gang med å endre lovene. Han innfører bl.a. trykkefrihet. I alt kom det 2000 forordninger fra hans hånd i disse årene. Mange av dem møtte sterk motstand og han fikk mange fiender, bl.a. på grunn av mange avskjedigelser og omorganiseringer, og det eksisterte en utbredt misnøye med ham i store deler av befolkningen. Hvor ille det rent faktisk sto til med kongens sinn var sannsynligvis ikke allment kjent utenfor hoffets vegger. Det syntes derfor å være en åpenlys frekkhet at en vanlig borger, og det til og med en lege uten noen

form for politisk bakgrunn hadde kunnet oppnå så store fullmakter som Struensee hadde. Enda verre var hans forhold til dronningen.

Interessant er det at mange av lovene og endringene lå langt foran sin tid. Men Struensee hadde ingen maktbase eller allianser som kunne beskytte han. Han var en skrivebordsstrateg som hadde fått anledning til å utøve makt. Derfor fikk han mange og mektige fiender. Ledere som blir for egenrådige og tar beslutninger som går på tvers av hva ansatte, eiere og andre interessenter måtte mene, uten å involvere interessentene slik at de er med på laget, lever også et farlig liv i dag. Men, det verste som kan skje er at de mister jobben, mens Struensee mistet livet. Historien er hentet fram igjen av Per Olov Enquist i boken «Livlegens besøk» som også er filmatisert i «En kongelig affære».

Maktmidlene i en organisasjon kan omfatte ulike typer sanksjoner, f.eks. fjerning av oppgaver fra personer, det kan være manipulering eller overtalelse. Det å ha makt innebærer at man får noen til å akseptere noe de egentlig ikke ønsker. Men fordi ledelsen har autoritet aksepterer man maktutøvelsen som legitim, og finner seg i det. Alternativet for den ansatte vil ofte være å slutte.

Vi kan også si at Struensee manglet legitimitet i sin rolle som stedfortreder for kongen. Kravet om legitimitet gjelder også i dag. «Ledere må ha makt

for å få gjennomført beslutninger. Men all makt er ikke like god. Den må hvile på et godt og stabilt fundament av tillit, trygghet og aksept. Medarbeiderne må mene at det er riktig og rettferdig at akkurat du sitter i sjefsstolen. Med andre ord: Du må ha lederlegitimitet. Det nytter ikke bare å si at «Jeg er sjefen». Medarbeiderne må føle at du har rett til å bestemme over dem. Det er en forutsetning for at ledelse skal ha effekt. Lederlegitimitet er en aksept av lederens måte å anvende sin makt på», sier ledelsesforsker Kristijane Cook Bulukin (2004).

Biblioteksjefens makt

I bibliotekene er det ofte en slags stilltiende enighet om at beslutninger bør være konsensusbaserte, alle må være enige. Men ofte så går man ikke inn i diskusjonen om hva som bør ligge til grunn for en beslutning. I «Makten och ärligheten» (Alstedt og Hansson) skriver forfatterne om at det ut fra deres erfaring ofte er en oppfatning om at sjefen skal representere de ansatte, og ikke virksomheten. Det fører til at virksomheten blir medarbeiderstyrt, og at det å ta beslutninger blir tidkrevende. Det betyr også at biblioteksjefen ikke bruker sitt helhetsblikk over biblioteket, men overlater til uformelle ledere og andre sterke stemmer å ta beslutninger. Biblioteksjefen forsøker ofte å overtale eller å be om tilslutning til et standpunkt heller enn å ha en åpen diskusjon der ulike synspunkter kan komme til uttrykk, og at biblioteksjefen så tar en beslutning. Særlig kan det være vanskelig ved endringer som møter motstand. De snakker også om å ha tillit til prosessen, å la flere stemmer komme til uttrykk før en beslutning tas. Et aspekt hos oss alle, er at vi vil bli likt. Men behovet for å bli likt, og redselen for å bli mislikt, kan ikke og bør ikke styre lederens beslutninger. Alstedt og Hansson (2017) snakker varmt om å ha noen å snakke med i vanskelige situasjoner. Bare det å sette ord på hva som er vanskelig, kan gjøre det lettere. Åpenhet om dilemmaer i vanskelige situasjoner og beslutningssituasjoner i medarbeidergruppen vil være med på å skape tillit, hevder de. De formulerer det slik: «Uten åpenhet ingen tillit, uten tillit, ingen åpenhet» (Alstedt og Hansson, 2017, s. 97, min oversettelse). Det er sjefen som har handlingsrom for å legge til rette for større åpenhet, og dermed tillit. Linda

Lai sier at det er rause ledere som skaper den beste virksomheten. «Rause ledere bruker makten til andres beste og til felles måloppnåelse, mens selvopptatte ledere ofte bruker makten til egen fordel og på bekostning av andre» (Lai 2017).

I masteroppgaven i «Bibliotek – styring og ledelse» undersøker Bunes og Skybakmoen (2015) hvilke holdninger noen biblioteksjefer har til sin egen rolle som ledere, hvilket fokus som er mest framtrædende av bibliotekfag og ledelsesfag. Bunes og Skybakmoen er opptatt av biblioteksjefenes holdninger til egen lederrolle og hvor bevisste de er sin mulighet til å bruke makt for å få innflytelse, også oppover i egen organisasjon. De belyser spørsmålet om ledelse og makt ut fra flere aspekter. De oppsummerer at «biblioteksjefene de har intervjuet benytter seg av personlig makt og politisk makt, og i mindre grad av posisjonsmakt» (s. 57). Ut fra dette tolker de det slik at biblioteksjefene er ubevisst sin mulighet til å benytte seg av posisjonsmakt, eller de ønsker ikke å bruke denne makten. «Det eneste de ikke ønsker å bruke er sin posisjon, som de faktisk er ansatt i, for å påvirke» (s. 57). Dette kommenterer de som bekymringsfullt.

Makt og tillit

Makt og maktutøvelse blir ofte oppfattet som noe negativt. Men makt og tillit kan ses som gjensidig avhengig av hverandre, ifølge Tian Sørhaug (1996). Han sier at ledelsesfunksjonen befinner seg i krysningspunktet i den motsetningsfylte avhengigheten mellom makt og tillit.

Når maktbruk oppfattes som riktig, snakker vi om legitim makt eller autoritet. Sørhaugs definisjon av makt er at «Det dreier seg om kapasiteter i personer og institusjoner som får folk til å gjøre ting de (sannsynligvis) ellers ikke ville ha gjort. Et slikt potensial foreligger i alle sosiale situasjoner, og der det kan finnes i både ting og ideer, språk og handlinger, strukturer og prosesser» (Sørhaug, 1996, s. 22).

Organisering baserer seg bestandig på både makt og tillit, og de er størrelser som både truer og forutsetter hverandre, ifølge Sørhaug. Makten truer tilliten. «Har man makt, kan man overkjøre behovet for tillit og tvinge fram ønskede handlinger hos andre. Over tid er imidlertid makt ute av stand til å fungere på egenhånd. Den spiser

uvilkårlig opp sitt eget grunnlag og faller sammen av seg selv – til og med uten hjelp av ytre fiender» (Sørhaug, 1996, s. 23). Tillit er ikke noe selvsagt. Man kan ikke kreve å få/ha tillit, den må fortjenest og opprettholdes. Eksempelene er mange nok i samfunnet til enhver tid.

Sørhaug peker på at det ligger en dyp ambivalens i det forhold at ledelse samtidig og i de samme relasjoner baserer seg både på makt og tillit. Ledelsen tildeles gjerne rollen som en garantist for at organisasjonen går i ønsket retning og overholder regler. Det spesifikke ved ledelse er dens makt og myndighet til å bestemme over unntaket eller det ikke-regulerte. Her er det rom for den personlige ledelsen. Ledelsen må være en garantist for å binde volden i en organisasjon. Vold skal her forstås som utsletting av grenser. Beskyttelse mot vold er f.eks. å hindre eller stoppe mobbing. I en organisasjon gjelder det grenser skapt av oppgaver, ansvars- og interesseområder. Men her kan det også være interessekonflikter eller personlige konflikter med utgangspunkt i arbeids-situasjonen. Grensene bør beskytte den enkelte. Det er ofte i endrings- eller krisesituasjoner at behovet for ledelse er størst. Ledelsen må sette en stopper for uønsket atferd, beskytte den eller de som er utsatt for uønsket atferd. Sørhaug sier at «ledelsesfunksjonen befinner seg i krysningspunktet av den motsetningsfylte avhengigheten mellom makt og tillit». «I dette perspektivet utkrystalliserer det seg to helt sentrale lederoppgaver, nemlig å bære fram organisasjonens retning og å binde dens interne vold» (1996, s.24).

Makt og tillit er i seg selv usynlige, ikke-materielle størrelser. Det dreier seg om hendelser, opplevelser, følelser, intensjoner, interesser og muligheter som ikke er direkte observerbare, men som har stor innflytelse. Det er en del av organisasjonskulturen.

I følge Sørhaug er tillitsforhold alltid paradoksale. De består i gjensidige forventninger til noe som ennå ikke er realisert, og som har derfor sin eksistens i kraft av disse forventningene. Å be om tillit er ikke mulig fordi det åpner muligheten for at den ikke er tilstede og derfor ikke kan gis. På den andre siden skaper oppnådd tillit ny tillit. Man kan slik bygge opp en base av tillit. Men tilliten kan også forsvinne igjen på et øyeblikk fordi forventninge-

Det kan identifiseres tre karakteristiske trekk ved bruk av makt:

1. «Makt er noe som brukes i relasjoner mellom forskjellige aktører.
2. Det vil først være aktuelt å bruke makt når ulike aktører er avhengige av hverandre. Det kan være nødvendig å bruke makt for å påvirke andre for å få dem til å utføre noe.
3. Makt er noe som utøves når det foreligger uenighet mellom aktører som er avhengig av hverandre. Hvis aktørene er enige – har samme mål og verdier –, vil samarbeid være mer sannsynlig enn maktbruk.» (etter Jacobsen og Thorsvik, 2013, s. 167)

ne ikke blir innfridd.

Utvikling av tillit forutsetter at det finnes en ledelse som har makt til å sanksjonere illojalitet og sette grenser for uønsket atferd, men som ikke bruker makt slik at interne og eksterne tillitsforhold blir umulige. En slik beskyttelse forutsetter at ledelsen har makt og er villig til å bruke den. En leder som ikke er villig til å bruke sin makt på denne måten, kan bidra til at det ikke settes grenser, og det kan resultere i dårlige arbeidsforhold. Tian Sørhaugs tilnærming til ledelse representerer et annet blikk og kunnskapssyn enn det lærebøker og populære bøker om ledelse vanligvis gjør. Anbefales!

Ledelsen må være åpen for nye synspunkter. En samlet ledelse hvor alle er enige til enhver tid, kan bli utdatert og utøve maktmisbruk. En ledelse som behersker kombinasjonen av åpenhet og avgrensning vil ha muligheter til å fornye sine ressurser av kunnskap, makt og tillit.

Som leder er man ikke bare avhengig av andres arbeidsinnsats, men like mye av deres synspunkter, reaksjoner og kunnskap for å kunne ta de riktige beslutninger. Også de ansatte må ha tillit fra ledelsens side til å ta beslutninger i sin arbeidssituasjon. Men det er ulike beslutninger i en organisasjon. Noen beslutninger om virksomheten må tas av ledelsen, uten at det nødvendigvis har vært omfattende prosesser i organisasjonen. Her må det finnes en balanse mellom medvirkning og tillit til ledelsen. «Spill på lag med dine medarbeidere og vis dem hvor de skal. Da får du aksept til å bruke makt og gjennomføre beslutninger», sier Kristijane Cook Bulukin (2004).

Ledelse i bibliotek

Maktstrukturene og omgangsformene i arbeidslivet i dag er annerledes enn for noen tiår tilbake. Stillingsautoritet er ikke nok i dag, og ledere må finne andre

måter å lede på. Dette er ikke minst tilfelle i organisasjoner med høy utdanning, det vi gjerne kalles kunnskapsorganisasjoner der ansatte med høy ekspertise gjerne også har høy autonomi i sin arbeidssituasjon. I bibliotek må det være en kombinasjon av høy kompetanse og lagarbeid. I bibliotekene har bibliotekarene stort sett den samme utdanningsbakgrunn. I dag har mange større bibliotek også ansatte med annen høyere utdanning. Det er forholdsvis få bibliotekarer som vil bli ledere. Hvorfor vet vi egentlig ikke så mye om, men det kan jo være at det føles vanskelig å være leder for andre som har den samme bakgrunnen. Biblioteksjefen må likevel ta ledelse slik at hun/han kan vise retning for utviklingen av biblioteket, ikke alene, men lederen har ansvar for at retningen blir pekt ut og at den følges. Det er en forutsetning for å få til nødvendig utvikling og endring. Og så må man også sørge for politisk og administrativ tilslutning til den retningen som velges. Biblioteksjefen må også være i stand til å sette en stopper for det Tian Sørhaug kaller vold i organisasjonene. Heller ikke bibliotekene er forskånet for personer som kan gjøre livet surt for både kolleger og ledelse. Slike personer må stoppes før de får prege miljøet for mye, og ødelegge andre ansattes arbeidsglede og arbeidsmiljøet i det hele tatt. Da må ledelsen inn og se hva som kan gjøres, og gi klar beskjed om hva som ikke er akseptabel omgangsform. Biblioteksjefen må bruke sin stillingsmakt til å si og vise hvordan arbeidsmiljøet skal være. Vedkommende må våge å bruke den makt, autoritet og legitimitet som hun/han har for å lede virksomheten i den ønskede retning, og prege organisasjonskulturen slik at uønsket oppførsel blir stoppet. Refleksjon over utøvelse av egen lederrolle ut fra begreper som makt og tillit, autoritet og legitimitet kan være nyttig. Utfordringen er å finne den rette balansen slik at både lederen og de ansatte kan yte sitt

beste for virksomheten. Den eneveldige lederen er ikke ønskelig, men heller ikke en leder som abdiserer fra lederrollen. De fleste vil nok ønske å være en raus leder, men raushet må også balanseres opp mot regelverk og rettferdighet. «Rause ledere påvirker dessuten medarbeiderne til å bli rausere og mer støttende overfor hverandre, slik at de deler kompetanse og gjør hverandre gode. Rause ledere skaper derfor mer produktive medarbeidergrupper, som yter vesentlig bedre enn grupper som ledes av selvopptatte ledere» (Lai 2017). ■

Referanser:

- Alstedt, E. og J. Hansson. (2017). *Lederskap i praktiken*. Lund, Btj förlag.
- Bulukin, K. C. (2004). Makt og ledelse. I <http://ledernet.no/makt-og-ledelse>
- Bunes, A. og M. Skybakmoen. (2015). Posisjonering eller passivitet? Om makt og innflytelse i norske folkebibliotek. Masteroppgave våren 2015. https://oda.hioa.no/en/item/asset/dspace:8553/Bunes_Skybakmoen.pdf
- Carlsson, H. (2013). Den nya stadens bibliotek. Lund. Lund University. <http://portal.research.lu.se/ws/files/6166490/4064813.pdf>
- Engelstad, F. (2005). *Hva er makt*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Enquist, P.O. (2001). *Livlegens besøk*. Oslo. Gyldendal. (Film: En kongelig affære. 2012. Regissør: Nikolaj Arcel)
- Jacobsen, D.I. og J. Thorsvik. (2013). *Hvordan organisasjoner fungerer*. Bergen, Fagbokforlaget. 4. utg.
- Lai, L. (2018). Maktfellen. <https://www.bi.no/forskning/business-review/articles/2018/01/maktfellen/>
- Lai, L. (2017). Rause ledere <https://www.bi.no/forskning/business-review/articles/2017/12/raus-ledelse/>
- Stenberg, J-E. (2009). Makt og avmakt i ledelse. I *Ukeavisen Ledelse*, 11. desember 2009.
- Sørhaug, T. (1996. 5. opplag 2010). *Om ledelse; makt og tillit i moderne organisering*. Oslo. Universitetsforlaget.

Systematiske oversikter

– nye utfordringer og nye muligheter for fagbiblioteket

AV MIKAELA AAMODT OG MARTE ØDEGAARD
SPESIALBIBLIOTEKARER | MEDISINSK BIBLIOTEK |
UIO:UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

For mange forskere har det tidligere vært tilstrekkelig å gjøre et enklere litteratursøk i litteraturløpene på jakt etter forskningsartikler de har hatt behov for, men nå ser vi en endring i henvendelsene som omhandler litteratursøk. Flere og flere forskere og studenter henvender seg nå til biblioteket fordi de trenger hjelp med litteratursøk til den systematiske oversikten de er i ferd med å utarbeide. I denne artikkelen har vi fokus på temaet systematiske oversikter, og hensikten med artikkelen er å diskutere noen muligheter og utfordringer for fagbibliotekene samt å gi et innblikk i det NB-finansierte prosjektet *Fagbibliotek og systematiske oversikter*. For de som ikke jobber i fagbibliotek, er dette et lite innblikk i hva som rører seg for noen av oss.

Hva er en systematisk oversikt?

Det finnes flere typer av oversiktsartikler og kunnskapsoppsummeringer (Booth, 2014). En systematisk oversikt er en type oversiktsartikkel som lages med formålet å oppsummere og konkludere *all forskning på en konkret problemstilling* basert på tidligere primærstudier – publiserte og upubliserte. Den systematiske oversikten har en spesifikk forskningsmetodologi som preges av systematikk og transparens for å sikre etterprøvnbarhet og redusere systematiske skjevheter i arbeidet. Metoden kjennetegnes ved at søkestrategien for datainnhenting er oppgitt, artikkelen har tydelige inklusjons- og eksklusjonskriterier, og at de inkluderte studiene er kvalitetsvurdert. I tillegg krever metoden at minst to personer er involvert. Ofte inneholder en systematisk oversikt en metaanalyse, hvor data er samlet og har gjennomgått en statistisk analyse.

Arbeidet med å oppsummere forskning i en systematisk oversikt vokste frem innen medisinfaget i kjølvannet av at kunnskapsbasert praksis

har vokst frem. Nå er det blitt en metode i flere fag så som pedagogikk, psykologi, programvareteknikk, veterinærmedisin, jordbruk, miljøvitenskap og økologi for å nevne noen (Foster & Jewell, 2017).

I en systematisk oversikt er litteratursøkingen selve datainnsamlingen, og fremgangsmåten må dokumenteres på samme nøyaktige måte som en forsker gjør ved et spørreskjemaintervju eller et laboratorieforsøk. Flere av de kunnskapskrav som stilles til forskere i forbindelse med datainnsamling er ekspertise som finnes hos bibliotekarer. Litteratursøk til en systematisk oversikt krever en veloverveid søkestrategi. I dette ligger det at søkeren har kunnskap om hvordan gjøre en problemstilling søkbar, kunnskap om relevante kilder, fordeler og ulemper ved søking i kildene, hvilke søketekniske ressurser kildene tilbyr, samt hvilke søketermer som er passende å bruke. Ofte er det å finne lempelige søkeord, og det å konstruere søket den mest omfattende delen av arbeidet – man vil inkludere alle relevante begreper, men samtidig ikke gi forskerne følelsen av å drukne i referanser. Disse moment fordrer kunnskaper som bibliotekarer har – kunnskaper som er kjernen i utdanningen vår.

Å yte service eller veilede?

I biblioteksektoren har brukerens behov og god service vært hovedfokus, og slik skal det være, men som følge av økingen i antall systematiske oversikter ser vi et voksende behov av å differensiere søketjenester mellom ulike brukergrupper.

På Medisinsk bibliotek ved UiO opplever vi at skillet mellom et studentarbeid og et forskerarbeid til dels er i ferd med å viskes ut når studenter ønsker å gjøre en systematisk oversikt som masteroppgave. Dette skaper

utfordringer omkring hvilke tjenester vi skal tilby til ulike brukergrupper. Studentene er i en opplæringsituasjon, og skal allerede på bachelornivå kunne «finne, vurdere og henvise til informasjon og fagstoff og framstille dette slik at det belyser en problemstilling» (Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning, Kunnskapsdepartementet, 2014). Noen studenter sikter på å publisere masteroppgaven sin, ofte sammen med en veileder, andre studenter er involvert i en forskningsgruppe og får i oppgave å skrive en systematisk oversikt for gruppen. I begge disse tilfeller er det ofte forventninger fra forskerne, men også fra studentene, at biblioteket skal utføre litteratursøkingen til den systematiske oversikten.

Ph.D-kandidater er ansatt for å forske, men de er også i et utdanningsforløp. Alt flere i denne brukergruppen gjør en systematisk oversikt som en del av sin avhandling. Spørsmål reises da om vi skal betrakte de som forskere og utføre litteratursøkingen for dem, eller skal vi betrakte de som studenter og tilby dem veiledning og kurs?

Bidra til forskningen

Forskere og andre ansatte er ikke i et utdanningsforløp og har derfor i større grad fått tjenester servert. Tidligere har disse tjenester ofte dreid seg om enklere søkeoppgaver, nå handler henvendelser fra forskere ved UiO og OUS i økende grad om å bidra til forskningen ved å gjøre litteratursøket for forskerne. Mange av de forskerne vi er i kontakt med mener det er bedre utnyttelse av tid og kompetanse at en ekspert på søk tar seg av litteratursøkingen, i stedet for at de selv skal lære seg å søke avansert. Vi har også merket at noen forskergrupper og institutter er villige til å kjøpe søketjenester ved utarbeidelse av en systematisk oversikt.

Mot bakgrunn av et voksende behov

for systematisk søking hos forskere, i samband med bibliotekarers kunnskap om metadata og systematisk søking, ser vi at det finnes et enormt potensiale i å utvikle søkeekspertise og gode tjenester innenfor dette feltet. Videre ser vi at denne utvikling også muliggjør en betydelig profesjonsutvikling.

Bibliotekar og forsker

Siden litteratursøkingen til en systematisk oversikt er metoden for datainnsamling, får vi noen ganger spørsmål fra forskere om vi har lyst til å være medforfatter. Det å være medforfatter innebærer ofte å skrive deler av metodekapittelet i forskningsartikler som i dette tilfellet inkluderer litteratursøkingen. ICMJE[1]-reglene som i stor grad styrer forfatterskap innen medisinsk forskning, anbefaler at forfatterskap baseres på følgende fire kriterier;

- 1) Vesentlige bidrag til idé og utforming, eller datainnsamling, eller analyse og tolking av data.
- 2) Utarbeiding av selve manuskriptet eller kritisk revisjon av artikkelens intellektuelle innhold.
- 3) Godkjenning av artikkelversjonen som skal publiseres.
- 4) Enighet om å være ansvarlig for alle deler av arbeidet for å sikre at spørsmål knyttet til presisjon eller integritet til noen del av arbeidet er hensiktsmessig undersøkt og løst.

Dette gir oss bibliotekarer stor mulighet til – ikke bare å bidra – men også å bli kreditert for bidraget. Publiseringspoeng fra Universitets- og høyskolerådet gir på sikt muligheter til ytterligere utvikling av bibliotekarens arbeidsoppgaver og rolle. I USA er bibliotekarens rolle knyttet til systematiske oversikter ofte delt i to tjenestenivåer basert på bibliotekarens aktive utførelse av arbeidet.

1. Lavere grad av involvering: veiledning og opplæring i søking.
2. Høy grad av involvering: utføre søkingen og skrive metoddelen, ofte som medlem av forskergruppen.

Grad av involvering speiler ofte hvilken «gevinst» biblioteket får tilbake. Tjenester på nivå 1 knyttes ofte til takksigelse i forskningsartikkelen, mens nivå 2 ofte er knyttet til medforfatterskap eller betaling (University of North Carolina 2017; University of Minnesota

2017; Duke University 2017).

I Norge er det ikke uvanlig at bibliotekarer innen medisinsk forskning blir kreditert som medforfatter, men i hvilken utstrekning, og om det er forskerens initiativ eller et krav fra biblioteket sin side, er for oss ukjent.

Tjenesteutvikling

På Universitetsbiblioteket i Oslo har vi opprettet et prosjekt med prosjektmidler fra Nasjonalbiblioteket. Prosjektet har som mål å opparbeide et kunnskapsgrunnlag når det kommer til administrative, organisatoriske, metodologiske samt tekniske oppgaver knyttet til systematiske oversikter. I tilknytting til

dette prosjekt har vi dannet en arbeidsgruppe på tvers av avdelingsbibliotekene som delvis skal undersøke hvordan et fremtidig samlet tilbud fra UBO kan se ut.

Mersmak?

For deg som har et ønske om å lære mer om hva arbeid med systematiske oversikter innebærer, eller som ønsker å involvere deg i denne typen av arbeid, anbefales boken *Assembling the pieces of a systematic review: a guide for librarians*. (Margaret J. Foster & Sarah T. Jewell, red. 2017). Det er også blitt utviklet et kompetanserammeverk for bibliotekarer som er involvert i systematiske oversikter, se artikkelen *A Competency framework for librarians involved in systematic reviews* (Townsend et al. 2017).

Denne artikkelen er skrevet med støtte fra Nasjonalbiblioteket. For mer informasjon om det NB-finansierte prosjektet Fagbibliotek og systematiske oversikter se her: ub.uio.no/om/prosjekter/fagbibliotek-og-systematiske-oversikter/ ■

Referanser

Duke University (2017). *Systematic Reviews of the Literature*. <https://mc.library.duke.edu/training-and-consulting/systematic-reviews-literature> [2017-12-06]

Grant, M. J. & Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Info Libr J.* 26(2), ss. 91-108.

Kunnskapsdepartementet (2014). *Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR)*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/e579f913fa1d45c2bf2219afc726670b/nkr.pdf> [2017-12-06]

Townsend, W. A., Anderson P. F., Ginier, E. F., MacEachern M. P., Saylor K. M., Shipman, B. L., Smith J. E. (2017). A Competency framework for librarians involved in systematic reviews. *Journal of the Medical Library Association* 105(3).

University of Minnesota (2017). *Systematic Review Service*. <https://hsl.lib.umn.edu/biomed/services/systematic-review-service> [2017-12-06]

University of North Carolina (2017). *Systematic Reviews*. <http://guides.lib.unc.edu/c.php?g=148913&p=979577> [2017-12-06]

[1] International Committee of Medical Journal Editors

I fagbibliotek-sammenheng er «library anxiety» et fenomen som kan påvirke studentenes læring og deres tilgang til informasjon negativt. Studier viser at library anxiety er noe som kan forebygges. Men for at vi skal kunne gjøre noe konstruktivt med det, må vi først vedkjenne at det finnes.

«Bibliotekangst». «Library anxiety» kan være opplevelse av forvirring, frykt og frustrasjon, spesielt av noen som mangler erfaring, når en er nødt til å finne informasjon i biblioteket.

Hva er «library anxiety» og hvorfor må det tas på alvor?

AV CECILIA ELSÉN

TREDJEÅRSSTUDENT PÅ BACHELOR I BIBLIOTEK- OG INFORMASJONSVITENSKAP, OSLO MET.

«Library anxiety» er et fenomen som vi ikke snakker så mye om i Norge. Det kan kanskje høres ut som en rar diagnose, men det henger ikke sammen med psykiske lidelser. Studier viser at «library anxiety» er situasjonsbetinget, at det ikke har noe sammenheng med angst som personlighetstrekk, og at det er noe som kan forebygges. Men for at vi skal kunne gjøre noe konstruktivt med det, må vi først vedkjenne at «library anxiety» finnes.

«Library anxiety» kan påvirke studenters læring og tilgang til informasjon negativt, det er nettopp derfor fenomenet må tas på alvor. I litteraturen er «library anxiety» beskrevet som et

negativt fenomen. Gjennom en filosofisk tilnærming til temaet vil jeg utfordre dette synet, og diskutere om fenomenet er utelukkende negativt.

Begrepet kan kanskje være noe misvisende, da «anxiety» kan skape negative assosiasjoner. Men fra et filosofisk perspektiv er ikke angst noe utelukkende negativt. I Norge har man snakket om «bibliotekangst», «bibliotekuro» eller «bibliotekengstelse», men det er foreløpig ikke etablert et godt norsk begrep for dette fenomenet. Dette kan være en interessant diskusjon å ta med seg videre. La oss aller først se nærmere på begrepet angst.

Hva er angst?

Ifølge Bente og Knut Hanneborg kan angst defineres som en «urotilstand, som er karakteristisk for mennesket som åndsvesen; en fryktelignende følelse av trussel fra en ubestemt, permanent fare» (1975 s. 16). Dette er en mulig definisjon som vi kanskje forbinder til angst som psykisk lidelse. Dette kan være en grunn til at mange ikke tar «library anxiety» på alvor. Men det som mange ikke vet, er at det finnes flere typer angst. Angst er ikke nødvendigvis en psykisk diagnose. Angst er nemlig noe de fleste opplever i hverdagen og som mennesker faktisk trenger for å bygge *selvet*.

I nyere tid har den norske psykologiprofessoren Paul Moxnes skrevet om det han kaller «den positive angsten». Moxnes skiller mellom to typer angst, den friske angsten og den syke angsten. Den syke angsten er patologisk og skadelig (Moxnes 2009 s. 14), mens mennesker faktisk trenger den friske angsten (s. 11). Den syke angsten er «diagnosen angst», men vi må ikke glemme at det også finnes en annen type angst som vi faktisk opplever i hverdagen og som er sunn.

Med «frisk angst» mener Moxnes angst som beskytter oss mot farer vi kan møte i hverdagen, og at menneskene trenger denne angsten for «at vi skal bli dyktige, skape gode produkter, bra samarbeidsformer, [...] gode samfunn og en trygg framtid» (s. 18). Ifølge Moxnes er den positive angsten «en form for intelligens» (s. 18), og det er rett og slett dumt å ikke være redd noen ganger (s. 21).

Den tyske filosofen Martin Heidegger definerer angst som en stemning med høyere verdi enn frykt, selv om begge er i slekt. Det er gjennom angstopplevelsen at *jeg*-et anser seg selv som et individ (2007 s. 174). I angsten virker alt fremmed. Gjennom angsterfaringen opplever jeg verden som uhyggelig og jeg innser at jeg er meg selv og ikke ett med verden. Jeg opplever min egen eksistens rett og slett gjennom angsterfaringen. Sånn sett er angst spesielt viktig for å bygge *selvet* og angst kan ifølge Heideggers definisjon anses som noe positivt.

For å oppsummere angst-begrepet, er angst for Heidegger nødvendig for å bygge selvet. Hos Moxnes finnes den syke og den friske angsten. Den friske angsten er positiv og nødvendig for menneskene på både individ- og gruppenivå, og den er ikke en diagnose. La oss nå se nærmere på «library anxiety».

Hva er egentlig «library anxiety»?

Joan M. Reitz definerer «library anxiety» som en opplevelse av forvirring, frykt og frustrasjon, spesielt av noen som mangler erfaring, når en er nødt til å finne informasjon i biblioteket. Hun mener følgelig at «library anxiety» kan være årsaken til akademisk prokrastinering blant høyskole- og universitetsstudenter. «Library anxiety» bør derfor også tas på alvor i de norske UH-bibliotekene.

Begrepet ble introdusert allerede i 1986. Det var Constance Mellon,

professor i bibliotekvitenskap i Nord-Karolina, som var den første til å introdusere begrepet «library anxiety» da hun etter en to års kvalitativ studie fant ut at opptil 85 % av førsteårsstudenter forbandt research i biblioteket med «angst» eller «frykt» (Mellon 1986 s. 162). De tre hovedgrunnene til studentenes engstelse var at:

- Studenter vurderer egne ferdigheter i bibliotekbruk som utilstrekkelige, mens de vurderer andres ferdigheter som tilstrekkelige.
- Utilstrekkeligheten er skammelig og bør holdes skjult.
- Utilstrekkeligheten vil bli avslørt om en stiller spørsmål.

Sharon Bostick utviklet det hun valgte å kalle Library Anxiety Scale (LAS) i 1992. LAS brukes internasjonalt som forskningsverktøy for å måle library anxiety kvantitativt med fem dimensjoner. «Barriers with library staff», som refererer til studentenes oppfatning av at bibliotekansatte er utilgjengelige, «Affective barriers», når man føler seg utilpass i forbindelse med bruk av biblioteket og antar at man har lav bibliotekkompetanse; «Comfort with the library», det vil si i hvilken grad en føler seg trygg og velkommen i biblioteket; «Knowledge of the library», hvor kjente studenter er med biblioteket, og «Mechanical barriers», som viser til hvor mye studentene stoler på bibliotekets tekniske utstyr (Jiao & Onwuegbuzie 1997 s. 373-374).

Hvorfor oppstår library anxiety?

Det finnes både personlige og institusjonelle faktorer som kan være årsaker til at library anxiety oppstår. Personlige faktorer kan være at studenten ikke har noen tidligere bibliotekerfaring, ikke vet hvilke muligheter bibliotekets gjenfinningssystemer har, ikke vet hvordan man skal søke i bibliotek katalogen og databasene, ikke har tillit til sin egen evne til å finne fram, ikke er informasjonskompetent nok, eller opplever forvirring på grunn av alle de ulike aspektene av informasjonssøkeprosessen.

De institusjonelle faktorene kan være bibliotekets og samlingens størrelse, støynivå, hvordan etasjene og samlingene er organisert, dårlig ventilasjon, utilgjengelige datamaskiner, utilstrekkelig skilting, bibliotekets sjargong og studenters egen oppfattelse av at bibliotekarer er avvisende og utilgjenge-

lige når de oppsøker hjelp (McPherson 2015 s. 318-320).

Andre årsaker til library anxiety kan være en tidligere negativ bibliotekopplevelse, de nye elektroniske verktøy- og informasjonsressursene, samt at noen blir flau når de ber om hjelp. Nicole Cooke påpeker at library anxiety ofte kan være knyttet til teknologibruk (2010).

Hva er konsekvensene?

Marisa McPherson mener at library anxiety kan ha en negativ påvirkning på studentene. Hun har beskrevet at library anxiety kan hindre deres evne til å fullføre skoleoppgaver eller å levere en inn en god oppgave. Qun Jiao og Anthony Onwuegbuzie mener at det finnes en sammenheng mellom library anxiety og akademisk prokrastinering, men de påpeker også at det ikke er klart om library anxiety fremmer akademisk prokrastinering eller omvendt.

For de som lider mest av library anxiety, er det et reelt hinder i utviklingen av informasjonskompetanse. Jiao og Onwuegbuzie beskriver at disse studentene også har lett for å overse kart og skilt i biblioteket, mistolke retninger og å gi opp research relativt raskt. Sånn sett er library anxiety et faktisk hinder i læringskurven.

Er «library anxiety» noe utelukkende negativt?

Library anxiety er en negativ opplevelse for studenter som opplever det. Likevel kan det være interessant å diskutere hvorvidt det kan være noe positivt med library anxiety ut fra Heidegger og Moxnes' definisjoner av angst.

Angst er noe de fleste opplever i hverdagen uten å legge så mye vekt på det. Hver gang vi møter en ny situasjon, hver gang vi står foran noe ukjent, er det vanlig å erfare angst. I motsetning til frykt eller den syke angsten, er den friske angsten overkommelig og stopper oss ikke i å handle. Kan library anxiety også være positiv? Biblioteket utvikler seg stadig mot det digitale og teknologiske, og både bibliotekarer, faglige ansatte og studenter må lære å ta i bruk nye verktøy for å nyttiggjøre seg bibliotekets ressurser. Dette er noe som bidrar til at man alltid vil møte noe som kan være ukjent, og dette igjen bidrar til at læringskurven ikke stopper. Biblioteket har som mål å fremme livslang læring, det vil si læring gjennom hele

livet. Likevel er det noen som ikke umiddelbart mestrer denne utviklingen og som vil oppleve library anxiety og anse dette som en uoverkommelig utfordring.

Hvordan forebygge «library anxiety»?

Bibliotekene skal legge til rette for læring. Bibliotekene endrer seg stadig i takt med teknologien, men det er ikke alle som mestrer ny teknologi like raskt. Blant annet vil mange voksne studenter som begynner å studere igjen etter en lang pause fra skolebenken, oppleve det som en utfordring når de møter et bibliotek der det stilles store krav om at studenter skal være digital- og informasjonskompetente. Dette kan også gi utfordringer i bibliotekets undervisning. Kerry Smith peker på at lærernes tilstedeværelse i bibliotekundervisningen kan være beroligende for studenter og påvirke studentenes læring positivt.

Carol Kuhlthaus modell for informasjonssøkeprosessen (ISP) kan brukes som hjelp til å forstå brukernes perspektiv. Kuhlthau er inspirert av Mellons teori om «Library anxiety» og hun er opptatt av usikkerheten i startfasen av informasjonssøkeprosessen. Kuhlthaus *usikkerhetsprinsipp* henger sammen med «library anxiety» (Kuhlthau 1991 s. 361). Det er viktig at bibliotekarene er bevisste på at informasjonssøkeprosessen ofte begynner med at brukeren opplever usikkerhet og engstelse.

Kanskje undervisningspersonalet ikke alltid er bevisst på studentenes behov, men det samme kan gjelde bibliotekarene. Bibliotekarenes innstilling er ofte nevnt som en viktig faktor i hvordan brukerne opplever biblioteket. En student fortalte meg nylig om en ubehagelig opplevelse hun hadde da hun skrev masteroppgave for et par år siden. Hun hadde lett lenge etter en bok uten å finne den, så hun spurte en bibliotekar. Reaksjonen fra bibliotekaren var skeptisk og lite vennlig, og fylt av mistro til studentens evne til å finne fram på egen hånd. Det viste seg at boka faktisk ikke var på plass, men studenten opplevde likevel at bibliotekaren oppfattet henne som dum, og at hun burde klart seg på egenhånd. I dette eksemplet påvirket det ikke hennes forhold til bibliotek generelt, men i ettertid har hun prøvd å unngå å spørre om ting på dette biblioteket.

Eksempelet viser at innstillingen til

bibliotekansatte kan påvirke brukerne i stor grad, og at måten brukerne blir møtt på er viktig for en god bibliotekopplevelse. I *Guidelines for behavioural performance of reference and information service providers* står det blant annet at en vellykket bibliotekar viser en høy grad av objektivitet og ikke skal være dømmende. Selv om ikke alle henvendelser vil være av interesse for bibliotekaren, bør bibliotekaren omfavne hver brukers informasjonsbehov og bør være forpliktet til å gi den mest effektive hjelpen (min oversettelse).

I mitt arbeid på et høyskolebibliotek opplever jeg stadig studenter som opplever det som ubehagelige å spørre om hjelp. Ofte hører jeg «jeg er så dum» eller «herregud, jeg er blind» når jeg finner bøker som studentene ikke har klart å finne på hylla selv. Det er litt synd at brukerne tenker sånn om seg selv når det faktisk er systemene i biblioteket som ikke alltid er intuitive og brukervennlige.

«Library anxiety» i Norge?

Library anxiety har fått mye oppmerksomhet internasjonalt, men det finnes fremdeles ingen publiserte norske studier. I Norge har «bibliotekangst» vært omtalt nylig i forbindelse med emosjonsregulering i fagbibliotek. Inga Lena Grønlund og Hege Kristin Ringnes kaster lys over fagbiblioteket som sted, og hvilken rolle biblioteket spiller i studentenes hverdag i den nye boka *Det åpne bibliotek: Forskningsbibliotek i endring*. I kapittelet «Biblioteket er fett» skriver forfatterne at biblioteket som sosial arena kan bidra til å øke positive emosjoner og dempe de negative, men at det motsatte også kan være tilfellet. Studenter som er redde for at deres «inkompetanse» blir avslørt, kan unngå å bruke det fysiske og digitale biblioteket. De går dermed glipp av sosiale interaksjoner med medstudenter og bibliotekarene samtidig som de går glipp av bibliotekets ressurser.

Til slutt vil jeg understreke at «library anxiety» er et ekte fenomen. Det må tas på alvor fordi det kan hindre studenter i å nyttiggjøre seg bibliotekets ressurser, i å få tilgang til informasjon på en tilfredsstillende måte, hindre læringen og utviklingen av informasjonskompetanse. Studenter som har library anxiety kan forbinde det å lete fram informasjon med en negativ opplevelse i større eller mindre grad, men det er flere

tiltak som kan gjøres for å forebygge library anxiety. Vi kan begynne med å anerkjenne at library anxiety finnes. Dersom studenter som har library anxiety ikke overvinner angsten sin, vil angsten kunne vanskeliggjøre tilgang til informasjon i biblioteket.

Så lenge det ikke er foretatt en studie om forekomsten av library anxiety i en norsk sammenheng, er det vanskelig å vite om dette fenomenet er like utbredt i Norge som internasjonalt. Det er imidlertid forståelig å tenke at studenter, og for så vidt ansatte, kan føle uro og engstelse ved å begynne søkeprosessen i biblioteket. ■

Litteratur

- Cooke, N. A. (2010). Becoming an andragogical librarian: using library instruction as a tool to combat library anxiety and empower adult learners. *New Review of Academic Librarianship*, 16(2), 208–227. DOI: 10.1080/13614533.2010.507388
- Grønlund, I. L. & Ringnes, H. K. (2017). «Biblioteket er fett»: om fagbiblioteket som sosial og emosjonell arena. I A. Anderson, C. Fagerlid, H. Larsen og I. S. Straume (Red.), *Det åpne bibliotek: forskningsbibliotek i endring* (s. 193–213). Oslo: Cappelen Damm Akademisk/NOASP.
- Heidegger, M. (2007). *Væren og tid*. Oslo: Bokklubben.
- Jiao, Q. G. & Onwuegbuzie, A. J. (1997). Antecedents of library anxiety. *Library Quarterly*, 67(4), 372–389.
- Jiao, Q. G. & Onwuegbuzie, A. J. (1999). Self-perception and library anxiety: an empirical study. *Library Review*, 48(3), 140–147. DOI: 10.1108/00242539910270312.
- Jiao, Q. G. & Onwuegbuzie, A. J. (2000). I'll Go to the Library Later: The Relationship between Academic Procrastination and Library Anxiety. *College & Research Libraries*, 61(1), 45–54.
- Kuhlthau, C. (1991). Inside the search process: Information seeking from the user's perspective. *Journal of the American Society for Information Science*, 42(5), 361–371. DOI: 10.1002/(SICI)1097-4571(199106)42:5<361::AID-ASIS6>3.0.CO;2-#
- McPherson, M. A. (2015). Library anxiety among university students. *IFLA Journal*, 41(4), 317–325. DOI: 10.1177/0340035215603993
- Mellon, C. (1986). Library Anxiety: A Grounded Theory and Its development. *College and Research Libraries*, 160–165.
- Moxnes, P. (2009). *Hva er angst?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Reitz, J. M. (u.d.). Library anxiety. *Online dictionary for library and information science*. Hentet 11.02.2018 fra https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_1.aspx
- Smith, K. (2002). Professor attendance as a factor in perceived library instruction effectiveness: an exploratory study. *Reference Services Review*, 30(1), 43–48. DOI: 10.1108/00907320210416537

Bedre forståelse. – Digitale lesere forstår tekstene dårligere enn de som leser samme tekst på papir. Selv om de tror det motsatte, sier Anne Mangen. Foto: Kjetil S. Grønnestad

Papir slår fortsatt skjerm

– Forskningen gir et stadig mer detaljert bilde av hvordan vi leser på skjerm. Blant annet viser mange studier at leseforståelsen synker signifikant i forhold til lesing på papir for tekster som overstiger én side. Det finnes heller ingen empirisk støtte for «digital natives», sier Anne Mangen, professor ved Lesesenteret på Universitetet i Stavanger.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD
FRILANSJOURNALIST

Hun møter meg i den foreløpig tomme kantina som Lesesenteret deler med flere statlige etater. Digital lesing interesserer leseforskere over hele verden. Selv kom Mangen fra Stanford University dagen før, der hun deltok i ei arbeidsgruppe som studerer temaet. Øynene er fortsatt røde av jetlag mens hun forteller om at stadig flere brikker faller på plass i vår forståelse av skjermlesing.

Leser dårligere enn man tror

Et forsøk hun viser til, ble gjort med en

28-sider lang krimnovelle av Elisabeth George. Halvparten av forsøkspersonene leste historien på en Kindle som ble valgt ut siden den skjermen ligner mest på ei papirbok. Den andre halvparten leste historien i ei pocketbok. Forskerne ga deretter deltakerne en rekke oppgaver som målte blant annet hva og hvor godt de husket innholdet i fortellingen.

Det var Kindle-leserne som i etterkant svarte dårligst på spørsmål om sted, tid og intervaller i historien.

– Den største forskjellen fant vi da testpersonene ble bedt om å rekonstru-

ere plottet i novella. De som leste på skjerm, svarte signifikant dårligere enn de som leste på papir, sier Mangen.

Tekstanker

Det virker som det er det fysiske papirets permanens som virker støttende for at man husker hvor noe skjedde i en fortelling. Det konkrete, at du husker at det første møtet mellom helt og heltinne skjedde nederst til venstre cirka på side 50, ser ut til å ha en kognitiv funksjon. Det fysiske stedet teksten er, fester hendelsen som et tekstlig anker skjer-

men ikke kan tilby. Der sees kun en side om gangen, mens de andre er usynlige. Du har dermed dårligere begrep over hvor langt ut i historien du er.

– Det vi trenger er spisset forskning på hvilke egenskaper ved papirets materialitet som lar seg overføre, og hvilke som ikke lar seg overføre til de digitale skjermene, sier hun.

Finnes ikke digitale innfødte

At man leser bedre på papir enn skjerm er ikke nytt. Men samtidig har mange forventet at dette vil gå seg til når de digitale innfødte, barn som har vokst opp med skjermbruk, vokser til. Men likevel er det fortsatt slik at studenter skriver ut lengre tekster for å lese dem på papir, skrive notater og understreke i teksten. Eller de foretrekker den trykte versjonen av læreboka.

En rykende fersk studie fra Lesesenteret underbygger dette.

De ga en leseforståelsesprøve til 12.000 elever i norske femteklasser. Alle elevene tok en leseprøve både på skjerm og på papir. Resultatet viste at alle skåret dårligere på spørsmålene som målte leseforståelse da de leste teksten på skjerm i stedet for på papir.

Sammen med en kollega skriver hun nå ut artikkelen som skal presentere studien og resultatene.

Utålmodig skjermlesing

En årsak til at vi leser dårligere på skjerm enn på papir, er at vi leser mye raskere på skjerm. Det skyldes at vi bruker skjermen til mye annet enn å lese, blant annet sosiale medier, hvileløs surfing og videosnutter av søte kattunger. Utålmodigheten som internettet gir, smitter over på lesevanene.

Det betyr ikke at dataskjermer ikke kan brukes til lesing. Skjermene er bra til korte nyhetstekster, og fungerer

utmerket når de digitale mulighetene med å kombinere tekst, bilder og film, utnyttes til det fulle. Mange ser heller ikke noe problem i at folk leser lengre enklere tekster, som for eksempel Dan Browns bestselgere, på skjerm. Slike tekster krever ikke sakte og dyp lesing. Derimot er hun bekymret for framtida hvis utviklingen går mot stadig mindre lesetålmodighet.

– Allerede nå er det i USA blitt vanskeligere å få mastergradsstudenter i engelsk til å lese hele romaner, sier hun.

Spørsmålet blir hvor tyngre tekster, som faglitteratur eller krevende skjønnlitteratur som Dostojevskij, bør leses. På papir, eller skjerm? Og går det i det hele tatt an å få utbytte av «Brødrene Karamasov» på iPhonen?

– Det hadde vært artig å vite om bibliotekene har fått mindre utlån av tyngre tekster etter at vi fikk ebøker, avslutter professoren.

Ingen spesialbehandling av ebøker

– Vi profilerer eBokBib som et alternativ til papirboka, at her får lånerne tak i boka uten at vi gjør noe poeng av at det er på en dataskjerm, sier Bjørn Veen, bibliotekar ved Gjesdal folkebibliotek.

Når noen spør etter ei bok, som Dostojevskij, blir det altså ikke vurdert om denne typen tekst passer bedre til å leses på papir enn på skjerm. Det er hvor boka er tilgjengelig som er viktigst. Lett tilgjengelighet er også ebøkenes store styrke.

– Gjesdal er grisgrendt. Når boka finnes på eBokBib kan alle låne den selv om de bor i ei bygd langt unna Ålgård, sier Veen som også er innkjøpsansvarlig for barne- og ungdomslitteraturen til eBokBib for bibliotekene i Rogaland.

Selv leser han mye ebøker. Når neste bok skal velges er det ikke formatet han legger vekt på. For ham er teksten den samme enten den leses på papir eller skjerm. Det eneste han har bitt seg merke i, er at ei 600 siders bok i større grad kan virke som en «vegg» på skjermen enn på papiret.

– Papirboka virker luftigere siden du lettere får oversikt når du blar i den, mens inntrykket på skjerm kan bli at alle sider er like tettskrevne som den ene du har foran deg, sier han.

At han ikke skulle få med seg teksten like bra når han leser på skjerm som når

han leser på papir, har aldri falt ham inn. Men han synes funnene som viser dårligere leseforståelse og mindre lesetålmodighet på skjerm, er interessante.

Kanskje er det på tide med forskning på hvordan ebøkenes inntreden i bibliotekene virker overfor lånerne og lesingen? ■

Styrke og svakhet. – I formidling av tyngre litteratur, har vi ikke vurdert om den passer best til å leses på skjerm eller papir, sier Bjørn Veen. Foto: Alf Bergin

Digitale kulturkort. Buskerud fylkesbibliotek vil i samarbeid med bibliotekene i Nedre Eiker og Kongsberg gjennomføre en serie litterære arrangementer med tittelen *Bizzy i biblioteket*, der Bizzy er fylkeskommunens nye digitale kulturkort.

Bibliotekarrangementer 2018

– Norge rundt med arenamidler

Da Nasjonalbiblioteket i fjor for tredje gang lyste ut arenamidler, ble det særlig oppfordret til søknader om samtale- og debattarrangementer, arrangementer og aktiviteter med ungdom som målgruppe og arrangementer og aktiviteter med mål om integrering av nyankomne. Arrangementene som har fått støtte gir et bilde av stor aktivitet i norske folkebibliotek. Spesielt interessant er det å registrere forekomsten av kreative og varierte arrangementsserier i bibliotekene.

AV ARNE GUNDERSEN
NASJONALBIBLIOTEKET

Midlene til arenautvikling er resultat av *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018*. Ved utløpet av strategiperioden skal effekten av strategien evalueres samlet, en prosess som blant annet vil belyse hvordan arenamidlene har påvirket bibliotekene som arrangører. Som et oppspill til dette kan det være interessant å trekke fram

eksempler på arrangementsserier og -konsepter som planlegges i bibliotekene i 2018 med støtte fra nettopp arenamidlene og se på noen av de vanligste temaene og arrangementsformene.

Samtale og debatt

Hensikten med arenamidlene er at bibliotekene skal få øve seg som arran-

gører. Midlene er direkte knyttet til innføringen av den nye formålsparagrafen i bibliotekloven fra 2014, som slår fast at biblioteket også skal være et sted for samtale og debatt. I den tredje utlysningen ble bibliotekene oppfordret til fortsatt å søke om støtte til samtale- og debattarrangementer, gjerne knyttet til lokale temaer eller til formidling av

bibliotekets innholdsressurser. Både små og store kommuner har fått midler til slike arrangementer i 2018, og arrangementene er ofte knyttet til lokale spørsmål og lokal identitet. La oss begynne på en reise på kryss og tvers i bibliotek-Norge!

Rygge bibliotek vil belyse kommende kommunesammenslåing gjennom *Ryggeidentitet*, Vefsn bibliotek vil arrangere folkemøter om lokalpolitiske spørsmål, Klepp bibliotek vil belyse utfordringer i landbruket på Jæren gjennom foredrag og debatt i arrangementsserien *Jordnær*, og på Nesodden arrangerer biblioteket serien *Fakta og friksjon* for nyansering, lokalt engasjement og demokrati.

Lokal identitet er også tema for Deichmanske bibliotek, som vil prøve ut bydelsbibliotekene som arena for folkemøter under tittelen *Mitt Oslo – mitt bibliotek*. Et annet av storbybibliotekene, Trondheim, planlegger åtte debatter gjennom 2018, og biblioteket ansatte i 2017 en egen medarbeider til å håndtere debattarrangementer.

Debattarrangementer er en anledning til å knytte til seg lokale samarbeidspartnere. Østre Toten bibliotek vil søke etter aktører i lokalt næringsliv og høgskole- og universitetsmiljø for samarbeid om programserien *Takhøgde*, og Rana bibliotek innleder, i likhet med andre bibliotek i Nordland, et samarbeid med Nord universitet om konseptet *Lytring*.

Mange bibliotek velger å la samtale og debatt inngå som en av flere arrangementsformer i en programserie. Et eksempel på dette er Molde, som kombinerer populærvitenskapelige foredrag, debatt, samtale og publikumsengasjement i serien *Popvit*. Askim bibliotek vil i serien *Forbudt!* belyse ytringsfrihet både gjennom bokpresentasjoner, samtale og debatt. Fredrikstad bibliotek vil bruke de samme virkemidlene og flere til i arrangementsserien *Fredrikstad leser klassikerne*.

Barn og ungdom som målgruppe

Det ble oppfordret til å søke om arrangementer og aktiviteter i 2018 med ungdom som målgruppe. Bakgrunnen for dette er igjen bibliotekstrategien og bibliotekbruksundersøkelsen til Statistisk sentralbyrå i 2015, som viste nedgang i denne brukergruppen.

Flere bibliotek har etter dette prøvd ut debattarrangementer for ungdom, og

Tvedestrand bibliotek forsøker seg i 2018 med arrangementsserien *Utnakke*.

De fleste arrangementsseriene beregnet på ungdom benytter imidlertid andre virkemidler enn debattformen. Buskerud fylkesbibliotek vil i samarbeid med bibliotekene i Nedre Eiker og Kongsberg gjennomføre en serie litterære arrangementer med tittelen *Bizzy i biblioteket*, der Bizzy er fylkeskommunens nye digitale kulturkort. Ski bibliotek vil prøve ut lesesirkel for ungdom med serien *En sirkel sluttes*, og Tvedestrand bibliotek vil også la ungdom få ansvar for arrangementer i *Fantasyklubben*. Fylkesbiblioteket i Akershus samarbeider med fem andre bibliotek i fylket om serien *UNGPlugged*, som blant annet skal styrke bibliotekenes arrangørkompetanse på musikkformidling.

Flere bibliotek satser på arrangementsserier med læringsprofil. Det gjelder f.eks. Holtålen i Trøndelag, som planlegger serien *Faktabib* med faktaorienterte foredrag for ungdom og andre i bygda, og Gloppen i Sogn og Fjordane, som vil huse *Newtonklubben*, som har realfag som tema.

Mange bibliotek ønsker å tilby verkstedaktiviteter for ungdom. Bibliotekene i nordlandskommunene Brønnøy og Meløy er blant disse. Bamble bibliotek og litteraturhus nær Herøya ønsker å bygge på kommunens industritradisjoner i arrangementsserien *Visste du?* med foredrag og verkstedvirksomhet. Fredrikstad bibliotek vil ha *Fikseverksted*. I Arendal vil biblioteket tilby kreativt verksted for barn, spesielt i sommerferien, med arrangementsserien *Jeg er kreativ!*.

Trondheim folkebibliotek utvider aktiviteten på folkeverkstedet sitt med en kursserie for ungdom om dronebygging. Sølvberget i Stavanger satser på ungdom gjennom *SkapestUdio*, et område i biblioteket med mulighet for aktiviteter og utstyrsbruk knyttet til visuelle og digitale aktiviteter, enten på egenhånd eller gjennom fellesaktiviteter, verksted og kurs. I Rogaland forøvrig gjennomfører fylkesbiblioteket det toårige prosjektet *Makerspace i bibliotek*, som innebærer at samtlige folkebibliotek skal prøve seg med verksteder og publikumsarrangementer med vekt på teknologi og vitenskapsformidling.

Bergen Offentlige Bibliotek har etter erfaringene fra prosjektene *UNG delaktighet* og *UNG læring* nå inkludert

ungdom i driften for å videreutvikle ungdomstilbudet på beste måte.

Biblioteket har ansatt ungdommer til å utvikle et arrangementsprogram og tilbyr i 2018 *Inspirasjonskveld*, med utgangspunkt i temaer som de ansatte ungdommene mener fanger og inspirerer annen ungdom, og debattserien *Miljøpakken* om klima- og miljøspørsmål.

Klima- og miljøspørsmål

Bergen Offentlige Bibliotek vil sette klima- og miljøspørsmål på dagsorden også i andre sammenhenger: *Grønn fun*, blir en «helg med skaperaktiviteter med fokus på kunst, vitenskap og grønne løsninger», og i tillegg planlegges det en serie med samtale- og debattarrangementer om *Det grønne skiftet*.

Også andre bibliotek har klima- og miljøspørsmål som hovedtema for arrangementsserier. I Økofokus vil folkebiblioteket i «den grønne landsbyen» Randaberg samarbeide med Økouka i Rogaland om arrangementer knyttet til klima og miljø. Tingvoll bibliotek i Møre og Romsdal vil arrangere foredragsrekken *Grønt konsum* på sin formidlingsarena Bittelitteraturhuset. Gjøvik bibliotek og litteraturhus har gjennom små og store prosjekter de siste årene rette oppmerksomheten mot gjenbruk og redesign. I 2018 vil dette fortsette med foredragsrekken *Fortsatt fint*, om levedyktig nordisk og lokalt etterkrigsdesign. Hordaland fylkesbibliotek vil koordinere en klimaturne til 14 bibliotek i fylket. Turneen omfatter foredrag, debatter og utstilling om klimaendringer på Vestlandet og er blant annet forankret i en klimaplan for Hordaland.

Samarbeid og identitet

Biblioteksamarbeid står sentralt i Hordaland. De åtte Nordhordlandsbiblioteka samarbeider om en turne med tema *Mat! Miljø-kropp-helse*, som vil omfatte foredrag med både skjønnlitterær og faglitterær vinkling, samarbeid med ulike lag og organisasjoner og felles logo og profil.

Men flere bibliotek samarbeider om arrangementsserier. Sju kommuner i Sogn og Fjordane, med Luster som koordinator, planlegger programserien *Nynorsk møterom* for å fremme nynorsk litteratur både for innvandrere til fylket og andre innbyggere. Bibliotekene i Namsos, Namdalseid og Fosen har

innledet arrangementssamarbeid som ledd i kommunesammenslåing fra 2020.

Bibliotekene i Tokke og Fyresdal skal samarbeide om å tilby *skrivekurs*. Det vil være åpent for alle, men man vil legge vekt på å rekruttere fremmedspråklige, og kurset har altså en integreringsprofil. Ved blant annet å ta utgangspunkt i 200-årsjubileum for Aasmund O. Vinje skal det også styrke lokal identitet. Skaun bibliotek i Trøndelag vil gjennomføre programserien *En smal sak*, med «smale» temaer og mål om å dra nye brukergrupper til biblioteket, blant annet fra innvandrerbefolkningen.

Lokale spørsmål og lokal identitet er tema i ulike sammenhenger. I arrangementsrekken med tittel *Norge 2018: Hva er identitet?* vil Asker bibliotek belyse fenomenet identitet fra mange forskjellige vinkler. Her er også kommunesammenslåing en del av bakteppet. Levanger bibliotek vil prøve ut fire egenproduserte arrangementer rettet mot spesifikke målgrupper i lokalmiljøet i serien som de kaller *I lag*, ut fra erfaringen at de arrangementene der biblioteket står for program og produksjon selv, er de som er mest inspirerende å jobbe med.

Gjerstad folkebibliotek vil holde en arrangementsserie innenfor rammen av *Lokalhistorisk kafe*. Her er samarbeid på

tvers av generasjoner et av målene, og både videregående skole og historielag er involvert.

Trøndelag er som kjent samlet til ett fylke, og fylkesbiblioteket vil markere begivenheten med *Trønderturné* med bokbussen høsten 2018, der en oppgradert fylkeskommunal kultur- og bibliotekbuss vil bli benyttet til egenproduserte arrangementer.

Publikumsutvikling

Flere bibliotek har brukt arenamidler til å prøve ut arrangementer i påvente av nye biblioteklokaler eller for å markere et nytt bibliotek med nye tilbud. Dette gjelder også i 2018. Bærum bibliotek har flyttet inn i nye lokaler og bruker anledningen til å åpne for nye samarbeidspartnere og sette en lokalorientert ramme rundt arrangementene med serien *Samtaler i Sandvika*.

På Sølvberget i Stavanger skal det åpnes nytt Kiellandsenter, og for å skape forventninger hos publikum arrangeres programserien *Mens vi venter på Kielland* våren 2018.

Biblioteket i Vestby i Akershus ønsker å prøve ut arrangementstyper som det har liten erfaring med, og som kan bli aktuelle i et nytt planlagt kulturkvartal i sentrum, herunder *Forskerdager for ungdom* i samarbeid

med Vitenparken i Ås. Målet er også å forberede publikum på at biblioteket skal flytte.

I Steinkjer planlegges det også kulturkvartal, og biblioteket og andre aktører som skal flytte inn, skal gjennom fem arrangementer finne ut hva som er begrensningene i dagens lokaler for å gjennomføre fellesarrangementer. Temaet for samarbeidet er *De vanskelige spørsmålene rundt integrering*.

Hele uken på biblioteket?

En ivrig bibliotekbruker med god reiselyst og solid reisekasse kunne dra landet rundt på faste bibliotekarrangementer *nesten* hele uken. Hva med denne ukeplanen? *UNGmandag* i Porsgrunn skal styrke bibliotekets formidlingsarbeid og arrangementstilbud for ungdom.

Torsdager på biblioteket på Hamarøy i Nordland skal være en arena for samtale og debatt rundt tema som kommunesammenslåing, fergesamband, rovdyrpolitikk og miljø. *Fredagsakademiet* på biblioteket i Nedre Eiker skal gjennom foredrag, kulturinnslag, samtale og debatt m.m. utgjøre et formiddagstilbud særlig innrettet mot pensjonister. Og *Laurdagsuniversitetet* er et nytt tilbud i Sula bibliotek på Møre, som vil prøve ut en foredragsrekke for ungdom. ■

Vant Kari Skjønberg-prisen

Anne Skaret, (bilde) førsteamanuensis ved Høgskolen i Innlandet, stakk av med Kari Skjønberg-prisen 2018. Prisen er Norges eneste barnelitterære forskningspris. «Vinneren av Kari Skjønberg-prisen for 2018 har hatt et forholdsvis kort faglig virke innenfor barnelitteraturforskningen, men har ikke desto mindre vist en stor og allsidig faglig aktivitet, og bidratt til å løfte fram områder i barnelitteraturforskningen som har vært lite påaktet», sa juryleder Svein Slettan, da prisen ble delt ut under barne- og ungdomslitteraturkonferansen *Se og Les 2018* i Bergen. (Pressemelding) ■

Forfatterbesøk

I februar var krimforfatter Tom Egeland på besøk på Nordtvet bibliotek i Oslo for å fortelle om sin nye bok «Lasarusseffekten». Nordtvedt var Egelands lokale barndomsbibliotek, og det var nettopp her hans store interesse for bøker og krim begynte. «Jeg var veldig glad i å være her på biblioteket, og jeg likte meg godt blant krimhyllene her. Jeg leste nærmest alle krimbøkene her og elsket den hylla,» forteller han til Groruddalen.no. ■

Foto: Raymond Mosken

Morsmålsdagen

Onsdag 14. februar ble morsmålsdagen feiret på Frøya bibliotek. Ungdommer fra Sistranda skole strømmet til biblioteket for å lese barnebøker på ulike språk. Samtidig leste de kjærlighetsdikt, i og med at Valentinsdagen var på samme dato. Biblioteksjef Monika Kopaczek-Styczen kan fortelle at Frøya bibliotek har mye fremmedspråklig litteratur, blant annet på litauisk, russisk, polsk, nederlandsk, estisk, thai, arabisk, bulgarsk og spansk. ■

OL på biblioteket

I forbindelse med OL i Pyeongchang gjorde Spydeberg bibliotek om krimavdelingen sin til TV-stue. Der ble det vintersport fra morgen til kveld, både for de som ikke har tilgang til TV Norge og for de som ville nyte den norske medaljefesten sammen med venner og bekjente. Kommunen understreker at det er betalt for lisens for offentlig visning, så alt det juridiske er på stell. ■

Havarert fly kan bli spektakulært bibliotek

Det ble dramatisk da et passasjerfly skled av rullebanen i den tyrkiske byen Trabzon lørdag 13. januar i år. Både passasjerer og mannskap kom uskadd fra den dramatiske hendelsen, mens flyet ble berget opp fra skråningen med store skader. Nå foreslår byens ordfører at flyet blir omgjort til bibliotek, skriver Architectural Digest. Med sine 90 kvadratmeter vil riktignok ikke det havarerte Boeing-flyet bli et særlig stort bibliotek, men det vil likevel kunne tjene sin misjon og imponere både fastboende og turister. Foreløpig har det ikke kommet noe endelig svar fra flyselskapet om mulighetene for å etablere flybiblioteket. ■

Skjerm bilde fra nyhetssending på TV

Japansk filmfestival

10. februar ble det arrangert minifilmfestival på Fredrikstad bibliotek under arrangementet «Hællæ verden». To ganger i året arrangerer biblioteket filmfestival. Denne gangen sto japansk film på programmet. I løpet av dagen ble det vist en rekke japanske storfiler, blant annet animasjonsfilmen «Min nabo Totoro». «Vi vil vise filmer fra land med sterke filmtradisjoner og Japan har veldig mye bra film. Tidligere har vi hatt festival hvor vi har vist filmer fra Iran og Italia», sier bibliotekar Aleksander Bjørndal til Fredrikstad Blad (f-b.no). ■

Natt på biblioteket

For første gang holdt Bærum bibliotek avdeling Bekkestua

dørene åpne for barn og unge på kveldstid, og det ble en kjempesuksess. «Vi trodde egentlig ikke det kom til å være så mange som var interessert, men plutselig så eksploderte det», forteller bibliotekar Jannicke F. Rusdal til Budstikka.no. I utgangspunktet var det satt en maksgrense på 20 barn, men ettersom pågangen var så stor, fikk 30 barn slippe inn. Mens de ansatte sto for pizza, brus og popcorn, var det barna selv som bestemte hva de ville bruke kvelden på. Det ble blant annet sjakk, Playstation, PC-spill, brettspill, og selvfølgelig lesing av bøker. ■

Kan bibliotekene redde lokale nyheter?

I Googles tidsalder er globale nyheter bare et tastetrykk unna, mens informasjon fra nærområdet er vanskelig å oppdrive. I USA spiller bibliotekene en nøkkelrolle i arbeidet med å holde liv i lokalpressen, skriver Citylab.com. I noen byer samarbeider bibliotekene med nyhetshusene for å spre de lokale nyhetene, og de holder kurs for ungdommen i det å samle nyheter. Og i delstaten South Dakota, i et område der mye av lokalpressen har gått dukken, har 13 biblioteker samlet seg for å drive egen lokalavis. Dette tverrfaglige fokuset kan gjøre at «bibliotekar-journalister» blir en viktig del av bibliotekene i framtiden, skriver Citylab. ■

Første bibliotek med egen flyplass

Jessheim bibliotek har fått et reallt ansiktsløft! De åpnet nylig «Det levende rommet», et rom som kan by på opplevelser og læring gjennom en virtuell reise.

«Vi ønsker å være en spyspiss i bibliotekutviklingen, og vi er sannsynligvis det første biblioteket i verden der man kan reise virtuelt i eget lokalmiljø og til mange verdener for å oppleve og lære», sier biblioteksjef Eli Wilhelmsen til Eidsvoll Ullensaker blad (eub.no). Reisen starter med en rekke skjermer plassert rundt om i rommet der man kan lære om lokalsamfunnets fortid, nåtid og framtid. Og prikken over i'en er bibliotekets helt egne virtuelle flyplass der man kan prøve seg som flyplassjef. ■

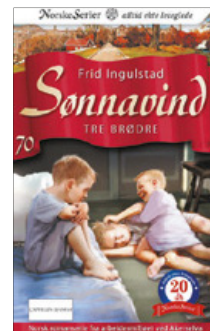

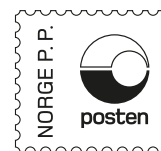
Suksess med døgnåpent

På Sørums bibliotek kan man låne bøker døgnet rundt. Det er et populært tilbud blant lånerne, og det merkes på besøkstallene. I fjor hadde nemlig biblioteket en økning i utlån på 18 prosent, mens besøket økte med 44 prosent. «Vi har investert i teknisk utstyr for i overkant av en halv million kroner som gjør at folk selv kan logge seg inn på biblioteket og låne og levere bøkene, også utenfor bibliotekets åpningstid. Jeg tror investeringen er vel verdt det og gir publikum et bedre bibliotektilbud», sier Sørums biblioteksjef Ragnhild Malfang til Romerikes Blad (rb.no). ■

Populær kiosklitteratur

Såkalt kiosklitteratur er sjelden vare i norske bibliotek. Men på Løten folkebibliotek tar de imot den utskjelte litteraturen med åpne armer. Og den er populær – ofte er det lange ventelister. Totalt fyller den «lette» litteraturen over 20 hyllemeter på biblioteket. Det meste har de fått av brukerne. «Takhøyden er stor, vi er ikke kultursnobber», sier Henry Bronken, fungerende biblioteksjef i Løten, til Østlendingen. Han fortsetter: «Jeg er ingen smaksdommer. Og hvem vet, kanskje er Frid Ingulstad framtidas Charles Dickens». ■

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Adlibris **BIBLIOTEKSKUNDE**

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

Hver dag leverer Adlibris over 30 000 bøker til bokelskere i Norge, Sverige og Finland. Med ca. 1,5 millioner aktive kunder og ett utvalg på 11 millioner titler, er Adlibris den selvklaare bok- handelen for alle som er glad i bøker. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg og utrust- ning, til priser og leveringstider.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Norges største bokutvalg

Adlibris